

Härmän lukion OPS

Koulukohtaiset osat opetussuunnitelmasta

Voimassa asteittain 01.08.2016

Härmän lukion oppilaskunta hyväksynyt 24.05.2016
Härmän lukion opettajakunta hyväksynyt 24.5.2016
Kasvatus- ja opetuslautakunta hyväksynyt 29.06.2016
1. muutos hyväksytty 09.11.2016
2. muutos hyväksytty 21.03.2017

Sisällysluettelo

1. Härmän lukio
  - 1.1 Matka keskikoulusta lukioksi
2. Lukiokoulutuksen tehtävä, arvoperusta ja toimintakulttuuri
  - 2.1. Lukiokoulutuksen tehtävä
  - 2.2 Härmän lukion arvoperusta
3. Opetuksen toteuttaminen
  - 3.1. Oppimiskäsitys
  - 3.2. Opiskeluympäristöt ja menetelmät
    - 3.2.1. Opiskeluympäristö
    - 3.2.2. Opiskelumenetelmät
  - 3.3. Härmän lukion toimintakulttuuri
    - 3.3.1. Toimintakulttuurin kehittämisen ja arvioinnin periaatteet
    - 3.3.2. Toimintakulttuurin paikalliset painotukset
    - 3.3.3. Toiminnan jatkuva kehittäminen ja arviointi
  - 3.4 Opintojen rakenne
    - 3.4.1 Itsenäisen opiskelun periaatteet
    - 3.4.2. Etäopetus / monimuoto-opetus
    - 3.4.3. Kieli- ja kulttuuriryhmien opetus
    - 3.4.5. Muualla suoritetut opinnot
      - 3.4.5.1. Musiikkiopiston kurssien hyväksi luettavuus lukiossa
  - 3.5. Härmän lukion tuntijako
    - 3.5.1. Oppiaineet ja kurssimäärät
    - 3.5.2. Härmän lukion kieliohjelma
  4. Opiskelijan ohjaus ja tukeminen
    - 4.1. Kodin ja koulun yhteistyö
    - 4.2. Ohjaus
    - 4.3. Oppimisen ja opiskelun tuki
    - 4.4. Opiskeluhoito
      - 4.4.1 Koulukuraattoripalvelut
      - 4.4.2. Koulupsykologipalvelut
      - 4.4.3. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut
  - 4.5. Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä
    - 4.5.1. Menettelytavat rike- ja häiriötilanteissa, selvittämistä, työnjako, sekä kuulemis- ja kirjaamismenettelyt
    - 4.5.2. Periaatteet hallinnon yleisten oikeusturvaperiaatteiden noudattamiseen kurinpitokeinoja käytettäessä
    - 4.5.3. Henkilökunnan osaamisen varmistaminen kurinpidollisten toimintavaltuuksien käyttämisessä
    - 4.5.4. Suunnitelmasta, järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpitokeinoista tiedottaminen
    - 4.5.5. Yhteistyö Huoltajien ja eri viranomaistahojen kanssa
    - 4.5.6. Menettelytavat Suunnitelman seurantaan sekä sen toteuttamisen ja vaikuttavuuden arviointia varten

5. Oppimistavoitteet ja opetuksen keskeiset sisällöt
  - 5.1. Opetuksen yleiset tavoitteet
  - 5.2. Aihekokonaisuudet
  - 5.3. Oppiaineet ja kurssisisällöt

6. Opiskelijan oppimisen arviointi
  - 6.1. Kurssisuorituksen arviointi
  - 6.2. Arvioinnin suorittajat ja arviointiperusteista tiedottaminen
  - 6.3. Hylätyn kurssin uusiminen
  - 6.4. Poissaolojen kontrollointi ja vaikutus kurssin arviointiin
  - 6.5. Kurssin jättäminen pyynnöstä arvioimatta
  - 6.6. Hyväksytyn kurssin uusiminen
  - 6.7. Oppiaineen oppimäärän arviointi
  - 6.8. Oppiaineen oppimäärän arvosanan määräytyminen
  - 6.9. Päätötodistuksessa numeroin arvioitavat oppiaineet
  - 6.10. Lukion oppimäärän suoritus
  - 6.11. Arvioinnin uusiminen ja oikaisu
  - 6.12. Todistukset ja niihin merkittävät tiedot

LIITTEET

Liite 1: Teot ja laiminlyönnit, niistä seuraavat toimenpiteet, kussakin toimenpiteessä toimivaltainen viranomainen, selvittäminen ja kuuleminen, kirjaamista/päätöksentekoa koskevat menettelytavat, toimenpiteistä ilmoittaminen sekä muutoksenhaku.

Liite 2: Härmän lukionjärjestyssäännöt

Liite 3: Härmän lukio tasa-arvosuunnitelma

Liite 4: Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Liite 5: Alahärmän koulukeskuksen kriisisuunnitelma

Härmän lukion opetussuunnitelma (1.8.2016-)

1. Härmän lukio - muutakin kuin kaukaa komia

1.1 Matka keskikoulusta lukioksi

Vuonna 1959 Alahärmä sai kauan odottamansa luvan laajentaa 5-luokkainen keskikoulu 8-vuotiseksi yliopistoon johtavaksi kouluksi. Koulun ensimmäiset 19 ylioppilasta juhlivat keväällä 1962. Lukion saanti Alahärmään oli merkittävä edistys myös naapurikunnille. Luonnollisesti oppilaita oli ja on omalta alueelta huomattavin osa, mutta Härmän lukioon on aina tultu kauempaa aina Uusikaarlepyystä saakka. Yleisin opiskelijoiden tausta on Alahärmä, Ylihärmä ja Korttesjärvi. Itsenäisenä koulumuotona lukio aloitti vuonna 1973, jolloin keskikoulu erotettiin 3-vuotiseksi peruskoulun yläasteeksi, ja lukio liitettiin kunnan koululaitokseen.

Nykyinen lukiorakennus on vuodelta 1955. Merkittävimmät laajennukset ja remontit ovat vuosilta 1968 ja 1995. Ns. välitalo on vuodelta 1974 ja se on remontoitu vuonna 2000.

Vuodesta 1985 lukion rehtorina on toiminut Timo Kuoppala. Edellisenä rehtorina toimi Ahti Pesola. Pesola toimi vuosina 1953-1970 yhteiskoulun ja vuosina 1970-1985 yhteislukion ja lukion rehtorina. Härmän lukiolle onkin ominaista työhönsä pitkäjänteisesti sitoutuneet opettajat.

Nykyistä Härmän lukion sijaintialuetta kutsutaan Härmän koulukeskukseksi. Samalla pihamaalla on peruskoulun luokat 0-9 sekä lukio. Moni opettajista opettaa sekä yläkoulussa että lukiossa. Lukion opiskelijat opiskelevat sekä lukiorakennuksessa että välitalossa. Koulujen yhteydessä ovat kouluterveydenhoitaja, kuraattori, kirjasto ja urheilukenttä. Koulukeskuksen oppilaat, opiskelijat ja henkilökunta syövät lounaansa alakoulun rakennuksessa olevassa ruokalassa.

Yllä oleva teksti on mukailtu teoksesta Alahärmän koululaitos 120 vuotta

2. Lukiokoulutuksen tehtävä, arvoperusta ja toimintakulttuuri

2.1. Lukiokoulutuksen tehtävä

Härmän lukio on yleisivistävä, ylioppilastutkintoon ja jatko-opintoihin yliopistossa, korkeakoulussa, ammattikorkeakoulussa tai lukion oppimäärään perustuvassa ammatillisessa koulutuksessa valmentava toisen asteen oppilaitos.

Härmän lukio on profiloitunut paikallisten yritysten ja yhteistyökumppaneiden tukemana palvelu- ja matkailualan yrittäjyyteen.

Opetuksen järjestämisessä ja ohjauksessa pyritään siihen, että opiskelijoiden kurssivalinnat toteutuvat mahdollisimman laajasti, tukevat jatko-opintoja, opinnot suoritetaan pääosin kolmessa vuodessa ja että kaikki opiskelijat suorittavat ylioppilastutkinnon säädetyssä ajassa.

Päivittäisen koulutyön sujumisesta pitävät huolen lukion rehtori, opetus- ja muu henkilökunta, opiskeluhuoltoryhmä sekä opiskelijakunnan hallitus.

2.2. Härmän lukion arvoperusta

Härmän lukion arvoperusta rakentuu suomalaiseen sivistyshistoriaan, joka on osa pohjoismaista ja eurooppalaista kulttuuriperintöä. Opiskelijoita kasvatetaan suvaitsevaisuuteen ja kansainvälisyyteen. Lukio-opetuksen lähtökohtana on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioitus. Ihmisoikeuksia määrittäviä keskeisiä asiakirjoja ovat YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus, Lapsen oikeuksien sopimus sekä Euroopan ihmisoikeussopimus. Kasvatustyössä korostetaan yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, rehellisyyttä ja ahkeruutta.

Tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan omat oikeutensa ja velvollisuutensa. Opiskelijan tulee saada lukioaikanaan jäsentynyt käsitys siitä, mitkä ovat kansalaisen perusoikeudet Suomessa, Pohjoismaissa ja Euroopan unionissa.

Lukio korostaa kestäväen kehityksen periaatteita ja antaa valmiuksia kohdata muuttuvan maailman haasteet.

3. Opetuksen toteuttaminen

3.1. Oppimiskäsitys

Opiskelija on oman oppimisprosessinsa pääroolissa. Kouluyhteisön jäsenten tehtävänä on ohjata, kannustaa ja tukea opiskelijaa, tarjota myönteisiä oppimiskokemuksia sekä arvioida opiskelijan osaamista ja antaa siitä palautetta. Tavoitteena on, että opiskelija oppii hyödyntämään saamaansa palautetta ja pystyy sen avulla kehittymään oppijana sekä kehittämään omia opiskelutaitojaan. Hän oppii analysoimaan hankkimaansa tietoa ja soveltamaan sitä. Hän oppii myös toimimaan avoimessa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Samoin hän oppii, että oppimisessa keskeistä on oma aktiivinen toiminta ja että oppimista tapahtuu myös erehdyksen kautta.

3.2. Opiskeluympäristöt ja menetelmät

3.2.1 Opiskeluympäristö:

Härmän lukio tarjoaa opiskelijoilleen tusvallisen ja monipuolisen oppimisympäristön, joka mahdollistaa yksilöllisen opintojen suunnittelun ja toteuttamisen. Perusajatuksena on tarjota opiskelijoille yhteisöllisyyttä, luovuutta ja monipuolista oppimista tukevia moderneja ympäristöjä. Härmän lukiossa ymmärretään oppimisympäristö rajattomaksi ajasta ja paikasta riippumattomaksi.

Tarkoituksen mukaisten ympäristöjen avulla on mahdollista oppia monilla eri tavoilla joustavasti. Ne ovat olemassa koulurakennuksessa niin fyysisinä tiloina kalustuksineen, materiaaleineen ja välineineen kuin digitaalisina, verkkopohjaisina oppimisympäristöinä. Myös luonto sekä lukion ulkopuoliset tilat monipuolistavat ja rikastuttavat mahdollisia oppimisympäristöjä.

Opiskelu modernissa tietoyhteiskunnassa vaatii, että myös tieto- ja viestintäteknikka on merkittävä osa luovaa oppimisprosessia. Härmän lukiossa hyödynnetään digitaalisia oppimisympäristöjä niin lähi- kuin etäopetuksessa. Lukion opiskelijoilla on mahdollisuus suorittaa joitain kurseja tai kurssin osia itsenäisesti, jolloin heillä on mahdollisuus valita oppimisympäristönsä vapaasti.

3.2.2 Opiskelumenetelmät:

Härmän lukiossa käytettävät opetusmenetelmät ja erilaiset työtavat tukevat oppimaan oppimisen taitoja sekä itsearvioinnin kehittymistä. Opetuksessa otetaan huomioon mahdollisuuksien mukaan opiskelijan yksilölliset tarpeet oppimisprosessin aikana.

Härmän lukiossa käytetään eri oppiaineissa monipuolisia, vaihtelevia ja pedagogisesti tarkoituksen mukaisia opetusmenetelmiä. Käytämme kullekin oppiaineelle ominaisia työtapoja, joissa painotetaan tutkivaa, yhteistoiminnallista ja ongelmalähtöistä työskentelyä. Uusi tieto yhdistyy aiemmin opittuun, ja opetussisällöt valitaan siten, että niillä on sovellusarvoa muuttuvassa yhteiskunnassa, työelämässä ja jatko-opinnoissa.

Opiskeluympäristön paikallinen painotus on esitetty kappaleessa 3.3.2.

3.3. Härmän lukion toimintakulttuuri

Härmän lukio jatkaa perusopetuksen opetus- ja kasvatustehtävää. Lukiokoulutuksen tehtävänä on antaa laaja-alainen yleissivistys sekä riittävät valmiudet lukion oppimäärään perustuviin jatko-opintoihin. Lukiossa hankittuja tietoja ja taitoja osoitetaan lukion päättötodistuksella, ylioppilastutkintotodistuksella, lukiodiplomeilla ja vastaavilla muilla näytöillä. Lukio antaa valmiuksia vastata yhteiskunnan ja ympäristön haasteisiin sekä taitoa tarkastella asioita eri näkökulmista. Opiskelijaa ohjataan toimimaan vastuuntuntoisena ja

velvollisuksistaan huolehtivana kansalaisena yhteiskunnassa ja tulevaisuuden työelämässä. Lukio-opetus tukee opiskelijan itsetuntemuksen kehittymistä ja hänen myönteistä kasvuaan aikuisuuteen sekä kannustaa opiskelijaa elinikäiseen oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen. Opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua oman työyhteisönsä kehittämiseen muun muassa oppilaskuntatoiminnan kautta.

Toimintakulttuuri on käytännön tulkinta lukion opetus- ja kasvatustehtävästä. Se tulee näkyväksi yhteisön kaikessa toiminnassa ja sen jäsenten tavassa kohdata toinen toisensa. Lukio on oma koulutusmuotonsa, ja jokaisella lukiolla on omanlaisensa toimintakulttuuri. Opetussuunnitelman eri osat konkretisoituvat toimintakulttuurissa. Toimintakulttuuri sisältää sekä tiedostettuja että tiedostamattomia tekijöitä, jotka heijastuvat oppilaitoksen toimintaan.

Opetussuunnitelman perusteet korostavat toimintakulttuuria, joka edistää kestävästä hyvinvointia ja osallisuutta sekä on avoin monimuotoiselle vuorovaikutukselle ja maailmassa tapahtuville muutoksille. Toimintakulttuuria kehitetään yhdessä lukion koko henkilöstön, opiskelijoiden, huoltajien ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Toimintakulttuurin kehittämisen ja arvioinnin periaatteet sekä mahdolliset paikalliset painotukset kuvataan opetussuunnitelmassa.

Opetussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat seuraavat toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat teemat.

Oppiva yhteisö

Oppilaitos on oppiva yhteisö, joka edistää kaikkien jäsentensä oppimista ja haastaa tavoitteelliseen työskentelyyn. Sen rakentuminen edellyttää dialogisuutta ja pedagogista johtajuutta. Yhteisöllistä ja yksilöllistä oppimista vahvistavia käytäntöjä kehitetään suunnitelmallisesti. Jaksojen temaattinen toteutus voi luoda edellytyksiä opetuksen eheyttämiselle. Toiminta on opiskelijälähtöistä, ja se vahvistaa opiskelijoiden omaa toimijuutta, kehitystä ja oppimista. Myönteinen asenne oppimiseen luo perustaa tulevaisuuden taidoille ja elinikäiselle oppimiselle. Oppiva yhteisö luo toimintatapoja vuorovaikutukselle niin oppilaitoksen sisällä kuin ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Tämä edellyttää yhteistyötä kotien, muiden oppilaitosten ja koulutusasteiden sekä työ- ja yritys-elämän kanssa. Digitalisaatio tuo mahdollisuuksia yhteisölliseen oppimiseen ja tiedon luomiseen sekä erilaisten opiskelu- ja tietoympäristöjen hyödyntämiseen. Opiskelijoita ohjataan toimimaan myös verkostoituneessa ja globalisoituneessa maailmassa.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Osallisuus ja demokraattinen toiminta luovat perustaa opiskelijoiden kasvulle aktiiviseen kansalaisuuteen. Koulutuksen järjestäjä edistää kaikkien opiskelijoiden osallisuutta ja luo heille monipuolisia mahdollisuuksia osallistua oppilaitoksen päätöksentekoon ja toimintatapojen kehittämiseen. Heitä rohkaistaan ilmaisemaan mielipiteensä, osallistumaan yhteisistä asioista päättämiseen sekä toimimaan vastuullisesti yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Opiskelijoita kannustetaan aktiivisuuteen ja osallistumiseen muun muassa opiskelijakunnan ja tutortoiminnan kautta. Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä rakentavia menettelytapoja kehitetään suunnitelmallisesti yhteisön ja yhteistyökumppaneiden välisessä vuorovaikutuksessa. Opetuksessa hyödynnetään yhteistoiminnallisuutta ja tuetaan ryhmän sosiaalisten suhteiden muotoutumista. Yhteisöllisten toimintatapojen ja ryhmänohjauksen merkitys korostuvat lukio-opintojen aloitusvaiheessa.

Hyvinvointi ja kestävä tulevaisuus

Oppivassa yhteisössä edistetään kestävästä elämäntapaa ja hyvän tulevaisuuden edellytyksiä. Opiskelijoita rohkaistaan toimimaan oikeudenmukaisen ja kestävästä tulevaisuuden puolesta. Vastuullinen suhtautuminen ympäristöön heijastuu arjen valintoihin ja toimintatapoihin. Toimintatavat ja käytännöt tukevat opiskelijan ja yhteisön hyvinvointia sekä ilmapiirin kiireettömyyttä ja turvallisuutta. Yhteisön vuorovaikutuksessa korostuvat avoimuus, välittäminen ja keskinäinen arvostus. Nämä näkökulmat ulottuvat kaikkeen oppilaitoksen toimintaan ja ohjaavat jokaisen

työskentelyä. Ohjaus ja opiskeluhoito ovat oppilaitoksessa yhteinen tehtävä. Opiskelijoilla on mahdollisuus saada säännösten mukaista ohjausta ja tukea ottaen huomioon heidän moninaisuutensa ja erityistarpeensa. Toiminnassa edistetään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Kiusaamista, häirintää, väkivaltaa, rasismia eikä syrjintää hyväksytään vaan niitä ennaltaehkäistään ja niihin puututaan. Opiskelijoita kannustetaan terveystä, hyvinvointia ja oppimista edistävään sekä liikunnalliseen elämäntapaan. Ruokailu on osa opiskelijoiden hyvinvointia edistävää toimintakulttuuria.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Lukiassa arvostetaan kulttuurista ja kielellistä moninaisuutta. Eri kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Yhteisö hyödyntää maan kulttuuriperintöä, kansallis- ja vähemmistökieliä sekä omaa ja ympäristön kulttuurista, kielellistä, uskonnollista ja katsomuksellista moninaisuutta. Yhteisössä ymmärretään kielten keskeinen merkitys oppimisessa ja vuorovaikutuksessa sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa. Jokaisella oppiaineella on tapansa käyttää kieltä, oma käsitteistönsä ja omat tekstikäytäntönsä, jotka avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia. Kielitietoisessa lukiassa kehitetään opiskelijan monikielistä osaamista, joka koostuu tieteenalojen kielistä, äidinkielen, niiden murteiden ja rekistereiden sekä muiden kielten eritasoisesta hallinnasta. Lukiassa jokainen opettaja on myös oppiaineensa kielen opettaja.

Toimintakulttuurin perustana ovat voimassa oleva lukiokoulutuksen lainsäädäntö sekä oman koulun toimintaa ohjaavat järjestyssäännöt.

3.3.1 Toimintakulttuurin kehittämisen ja arvioinnin periaatteet

Toimintakulttuuria kehitetään yhdessä lukion koko henkilöstön, opiskelijoiden, huoltajien ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Kehittäminen perustuu avoimeen vuorovaikutukseen ja tiedottamiseen. Aloitteen toimintakulttuurin kehittämiseksi voi tehdä kuka tahansa kouluyhteisön jäsen tai yhteistyökumppani.

Toimintakulttuuria tarkennetaan ja toiminnan lukuvuosikohtaisista painotuksista päätetään lukioasetuksen (810/1998) 3 §:n mukaisessa vuosittaisessa suunnitelmassa.

Toimintakulttuuria arvioidaan lukuvuoden päätteeksi. Toimintakulttuuria arvioitaessa arvioidaan tavoitellun ja toteutuneen toimintakulttuurin yhtäpitävyyttä. Arviointitavasta päättävät rehtori ja henkilökunta opiskelijakuntaa kuultuaan.

Härmän lukion arvoperusta ja toimintakulttuuri	
Arvot	Toimintakulttuuri
Hyvinvointi	Päivittäinen koulutyö <ul style="list-style-type: none"> - järjestetään teemapäiviä ja 6 viikkoja, koulun yhteisiä juhlia ja muita tapahtumia - ylläpidetään ja edellytetään työrauhaa Tukitoimet <ul style="list-style-type: none"> - ennaltaehkäistään kiusaamista - puututaan ongelmiin mahdollisimman varhain - toteutetaan yksilöllistä opiskelijahuoltoa Opiskelumotivaatio <ul style="list-style-type: none"> - edistetään terveitä elämäntapoja - tuetaan opiskelijan uskoa omiin kykyihinsä - rohkaistaan yrittämään, onnistumaan ja oppimaan epäonnistumisista - ylläpidetään hyvää ilmapiiriä ja koulun mehenkeä

Kunnioitus	<ul style="list-style-type: none"> - kohdellaan kaikkia samanarvoisina ja kunnioitetaan toinen toistamme - lisätään eri kulttuurien tuntemusta ja kehitetään koulun kansainvälisyyttä - noudatetaan hyviä käytöstapoja - suhtaudutaan vastuullisesti toimintaympäristöön - tehdään yhteistyötä eri oppiaineiden välillä - toimitaan suvaitsevaisesti ja moniarvoisuutta kunnioittaen - työskennellään vaihtelevissa ryhmissä
Vastuu	<ul style="list-style-type: none"> - lisätään omatoimisen opiskelun osuutta - ohjataan ottamaan vastuu omasta ja toisen oppimisesta ja omista ratkaisuista - otetaan opiskelijakunta mukaan koulun kehittämistyöhön - toimitaan koulun ohjeiden ja sääntöjen mukaan - sitoudutaan opintoihin - tuetaan omien vahvuuksien löytämisessä ja tavoitteiden asettelussa - tutustutaan jatko-opintojen ja työelämän vaatimukseen

3.3.2 Toimintakulttuurin paikalliset painotukset

Paikalliset painotukset vaihtelevat lukuvuosittain ja erityispainotukset (esim. yhteistyöprojektit tms.) vahvistetaan vuosisuunnitelmassa.

Kauhavan ja lähialueen	Toimintamuoto	Mahdolliset yhteistyökumppanit
luonto ja ympäristö	Käytetään oppimisympäristönä paikallisia luontokohteita kuten esim. Lapuanjoki, Haarusjärvi, alueen erilaiset metsätyypit ja suot.	Kauhavan ympäristötoimi Metsänhoitoyhdistys 4H Kalastus- ja metsäystyöseurat Partiotoiminta
historia	Nostetaan esiin paikallista historiaa jolla on laajempaa merkitystä: Suomen sota Jääkäriliike Häijyt	Kauhavan kulttuuritoimi Härmä-seura Kauhavan museotoimi Kauhavan kirjastotoimi Veteraanijärjestöt
kieliolosuhteet ja kansainvälinen toiminta	Huomioidaan ruotsinkielinen rannikkoseutu ja kansainvälistä kauppaa käyvät yritykset.	Pohjola-Norden ja muut paikalliset ystävyysseurat Paikalliset Lions -klubit Kauhavan nuorisotoimi
elinkeinoelämä	Perehdytään palvelu- ja matkailualan yrittäjyyteen, maatalouteen, teollisuuteen ja palveluihin vierailukäyntien, harjoittelun ja TET-jaksojen avulla. (vrt PM-kurssit)	Paikalliset yritykset ja yhteistyökumppanit sekä elinkeinoelämän järjestöt. Kaupungin elinkeinotoimi ja palvelutuotanto.
kulttuurielämä ja kulttuuriperintö	Huomioidaan rakennusperintö, - Knuuttilanraitti - kotiseututalo, Jokitoiska Murre, musiikki- ja taide- sekä hengellinen elämä - kirkkorakennukset, hautausmaa.	Härmänkylä nuorisoseura Härmänmaan musiikkiopisto Kauhavan kulttuuritoimi Härmä-seura Seurakunnat ja uskonnolliset yhteisöt
liikunta	Perehdytään palvelu- ja matkailualan yrittäjyyteen, maatalouteen, teollisuuteen ja palveluihin vierailukäyntien, harjoittelun ja TET-jaksojen avulla. (vrt PM-kurssit)	Härmän Siskot. Alahärmän Kisa Kuntokeidas Härmän kylpylä Kauhavan liikuntatoimi

Edellä mainittujen lisäksi lukion toimintakulttuuria luo ja koulun toiminnassa on mukana **yrittäjämäinen toimintatapa**. Yrittäjämäinen toimintatapa nousee lukion opetussuunnitelmaan ja toimintakulttuuriin uudesta perusopetuksen opetussuunnitelmasta, jossa se on koko Etelä-Pohjanmaan yhteisen opsin yksi painotusalue. Maakunnallisen perusopetuksen suunnitelman (2016) mukaan *yrittäjämäinen toimintatapa pitää sisällään innovatiivisuuden, hallitun riskinoton sekä tavoitteellisen toiminnan. Yrittäjämäisesti toimiva ihminen uskaltaa ottaa uusia askeleita, vaikka niissä voisi epäonnistuaakin. Yrittäjämäiseen toimintaan liittyy myös vastuullinen suhtautuminen kaikkeen tekemiseen sekä oman itsen tavoitteellinen kehittäminen.*

Mitä yrittäjämäinen toimintatapa on?

©Yrittäjämäinen toimintatapa –tiimi (Etelä-Pohjanmaan ops 2016)

Yrittäjämäinen toimintatapa on lukiossa muun muassa oikeaa asennetta, päättäväisyyttä, vastuunkantoa, innovatiivisuutta, tulevaisuussuuntautuneisuutta ja kykyä tehdä oikeista asioista ja valintoja. Tähän kaikkeen lukio haluaa esimerkillään ohjata nuoria.

Millainen minä olen? • tietoni ja taitoni	Minä osana erilaisia toimintakulttuureja		Yhdessä tekeminen • keskusteleva kulttuuri • opiskelijälähtöisyys	Vaikuttaminen • vastuullisuus • päätöksenteko
ITSETUNTEMUS			YHTEISÖLLISYYS	
OPISKELIJA				
OPISKELU JA ELÄMÄ			YHTEISKUNTA	
Vahvuudet ja sosiaaliset taidot	Mitä kohti kuljen? • roolini tulevaisuudessa		Toimijana eettisessä ja kestävässä yhteiskunnassa	Aktiivinen kansalainen kansainvälistyvässä maailmassa

3.3.3. Toiminnan jatkuva kehittäminen ja arviointi

Lukiolain mukaan *koulutuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen oman toimintansa arviointiin. Tämän arvioinnin tarkoituksena on turvata lukiolain tarkoituksen toteuttamista sekä tukea koulutuksen kehittämistä ja parantaa oppimisen edellytyksiä.* (LL 16§)

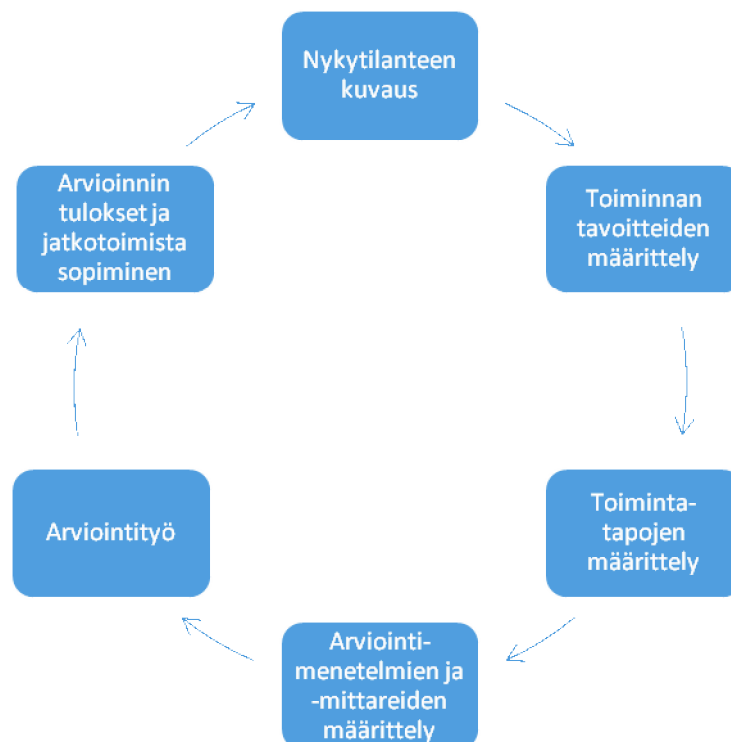
Arvioinnin periaatteet

Jokainen lukioyhteisön jäsen arvioi omaa toimintaansa ja pyrkii kehittämään sitä. Tämän lisäksi toteutetaan koko koulun toimintaa koskevaa arviointia. Arvioinnissa ovat mukana opettajat, koulun muu henkilökunta, opiskelijat ja vanhemmat. Tarvittaessa arvioinnissa ovat mukana myös lukiokoulutuksen tärkeimmät yhteistyökumppanit.

Kehittäminen ja toiminnan arviointi

Härmän lukiossa kiinnitetään huomiota opiskelumenetelmien kehittämiseen nyky-yhteiskunnan tarpeiden ja vaatimusten mukaisesti. Koulu pyrkii ohjaamaan opiskelijoita vastuuntuntoon, oma-aloitteeseen yrittäjyyteen ja kansainvälisyyskasvatukseen mm. kansainvälisyyskurssin kautta. Arviointi suoritetaan tilanteen mukaan eri osapuolien kesken kehittämiskeskusteluina sekä itsearviointia käyttäen seuraten ennakkoluulottomasti ajan vaatimuksia ja trendejä.

Kuva 2: Arvioinnin vaiheet

Arvioinnin kohteet, tavoitteet, toimintatavat ja arviointimenetelmät

Arviointikohte	Tavoite	Toiminta	Arviointimenetelmä ja/tai mittari
Oppiminen ja opetus	<ul style="list-style-type: none"> - tuloksellinen ja motivoiva opetus - opiskelutaitojen kehittäminen - hyvät valmiudet jatko-opintoihin ja ammatinvalintaan - laaja valinnaisuus 	<ul style="list-style-type: none"> - kehitetään opetussuunnitelmaa ja työskentelytapoja - kehitetään opinto-ohjausta ja opiskelun tukitoimia - valinnaisuuden mahdollistava tuntikehys 	<ul style="list-style-type: none"> - opiskelijoilta kerätty kurssikohtainen palaute - ylioppilaskirjoitusten tulokset - opiskelijoiden sijoittuminen jatko-opintoihin - päättötodistusta vaille jääneiden ja opinnot keskeyttäneiden määrä
Kasvatus	<ul style="list-style-type: none"> - opiskelijoista kehittyä itsenäisiä, yhteistyökykyisiä ja toisia kunnioittavia vastuullisia aikuisia - opiskelijoilla on myönteinen maailmankuva, terve itsetunto ja hyvä käytös - opiskelijoilla on hyvä fyysinen ja psyykinen terveys - koulussa viihdytään 	<ul style="list-style-type: none"> - teemapäivät, juhlat, päivänavaukset - keskustelut opiskelijoiden ja huoltajien kanssa - opinto-ohjaus - henkilökunta aikuisen ja hyvän käytöksen mallina 	<ul style="list-style-type: none"> - kouluterveyskyselyt - kouluviihtyvyysskyselyt - myöhästelyt ja poissaolojen määrä
Henkilöstö	<ul style="list-style-type: none"> - ylläpitää ja kehittää henkilökunnan ammattitaitoa, motivaatiota sekä fyysistä ja psyykkistä terveyttä - mahdollisuus täydennyskoulutukseen 	<ul style="list-style-type: none"> - avoin, kannustava ja luottamuksellinen työilmapiiri - mahdollisuus vaikuttaa työyhteisön asioihin tiedotetaan koulutustarjonnasta - kannustetaan hakeutumaan koulutukseen - jaetaan koulutuksista saatuja ideoita ja materiaaleja 	<ul style="list-style-type: none"> - koko työyhteisön yhteiset keskustelut - yhteiset tapahtumat - kehityskeskustelut - työhyvinvointikyselyt - sairaspöissaolojen määrä
Oppimis-ympäristö	<ul style="list-style-type: none"> - ergonominen esteettinen, käytännöllinen, nykyaikainen, toimiva, turvallinen ja viihtyisä työympäristö, joka tukee oppimisen ja opetuksen tavoitteiden saavuttamista - nykyaikainen opetusvälineistö 	<ul style="list-style-type: none"> - uuden koulurakennuksen suunnittelu ja rakentaminen - hankitaan opetusvälineistöä investointisuunnitelmaan varatuilla määrärahoilla 	<ul style="list-style-type: none"> - verrataan Härmän lukion oppimisympäristöä ja välineistöä muihin lukioihin
Taloudellisuus	<ul style="list-style-type: none"> - toiminta on taloudellista, ts. pysytään annetuissa menokehyksissä 	<ul style="list-style-type: none"> - hyödynnetään käytettävissä olevat resurssit tehokkaasti 	<ul style="list-style-type: none"> - käyttötalouden toteutuman seuraaminen kuukausittain - talouden osavuositarkastukset - tilinpäätös

3.4. Opintojen rakenne

Lukio-opinnot jakautuvat kursseihin, joiden laajuus on keskimäärin 38 oppituntia.

Kurssit ovat valtakunnallisia pakollisia ja syventäviä sekä koulukohtaisia soveltavia.

Opiskelijan koko lukioajan vähimmäiskurssimäärä on 75. Pakollisten kurssien määrä on 47 ó 51, syventävien vähintään 10 ja soveltavia vapaavalintainen määrä.

Opiskelijan tulee suorittaa lukio 2 ó 4 vuodessa. Rehtori voi perustellusta syystä myöntää opiskelijalle lisäaikaa.

3.4.1 Itsenäisen opiskelun periaatteet

Ympäröivä yhteiskunta tarvitsee itsenäisiä ja vastuullisia nuoria. Lukion tavoitteena on lisätä nuorten itsetuntemusta ja kehittää opiskelijoidensa itsenäisiä ajattelu- ja arviointikykyjä. Itsenäiset suoritukset peilaavat opiskelijalle hyvin hänen työskentely- ja ajankäyttötaitojaan ja voivat tuoda esiin opiskelijalle hänen piilossa olevia kykyjään.

Rehtorin ja ko. aineen opettajan luvalla opiskelija voi suorittaa joitakin kursseja ja kurssin osia itsenäisesti, jolloin opiskelija suorittaa kurssin opetusta seuraamatta. Jokin kurssi tai kurssin osa voidaan myös määrätä suoritettavaksi itsenäisesti.

Opiskelija anoo itsenäisen suorituksen oikeutta lukion kansliasta saatavalla lomakkeella. Opiskelijalla on mahdollisuus saada opettajalta ohjausta kurssisisältöjä sekä suoritustapaa ja aikaa koskevissa asioissa.

Työmäärältään itsenäinen suoritus vastaa normaalia kurssisuoritusta. Sen kurssikoe voi olla tavanomaista kurssikoetta laajempi ja monipuolisempi oppiaineen erityispiirteet huomioiden.

3.4.2. Etäopetus / monimuoto-opetus

Opetus voidaan toteuttaa myös monimuoto- ja etäopetuksena. Kurssit ovat tällöin yleensä useamman oppilaitoksen yhteistyössä järjestämiä kursseja. Tällaisten kurssien tavoitteet ja sisältö määritellään opetusta antavan oppilaitoksen opetussuunnitelmassa.

3.4.3. Kieli- ja kulttuuriryhmien opetus

Koulun opetuskieli on suomi. Yksittäisillä kursseilla voidaan opetuskielenä käyttää koulunopetussuunnitelmassa mainitun kieliohjelman kieltä.

Vieraskieliset opiskelijat opiskelevat oppiainetta äidinkieli ja kirjallisuus joko suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärän tai suomi/ruotsi äidinkielenä óppimäärän mukaan.

3.4.4. Erilliset kokeet

Koulussa voidaan järjestää Opetushallituksen valtakunnallisia suullisia kokeita vieraisissa kielissä ja äidinkielessä.

3.4.5. Muualla suoritettut opinnot

Muussa oppilaitoksessa tai ulkomailla suoritettut opinnot voidaan hyväksyä joko korvaamaan lukion oppiaineen kurssi tai lukea soveltavan kurssin suoritukseksi. Korvaavuudesta päättää rehtori kuultuaan opettajakunnan edustajaa.

3.4.5.1. Musiikkiopiston kurssien hyväksilukeminen lukiossa

Musiikin perusopetuksen päättötodistus (tarkoittaa siis solistisen aineen perustaso 3 (tai laulussa Pt2) ja säveltapailu Pt3 sekä yleisen musiikkitiedon kurssi): kaksi lukion kurssia koulun ulkopuolisiin opintoihin.

- Opistotason päättötodistus (I-tutkinto ja vaadittavat teoria-aineet säveltapailu I, Teoria I sekä harmoniaoppi /Kenraalibasson soitto ja kirjoitus sekä länsimaisen taitemusiikin historian ja tyylin kurssi) Kuusi lukiokurssia koulun ulkopuolisina opintoina.

- Vaihtoehtoisesti edellisistä, mikäli koko opistotasoa ei ole suoritettu Teoria I, Säveltapailu I tai Harmoniaoppi kaikista mainituista voidaan antaa kaksi lukiokurssia.

3.5 HÄRMÄN LUKION TUNTIJAKO

3.5.1. Oppiaineet ja kurssimäärät

OPPIAINEET	PAKOLLISET KURSSIT	VALINNAISET KURSSIT		Yhteensä
		Syventävät	Soveltavat	
Äidinkieli ja kirjallisuus	6	3		9
A-kieli	6	2	2	10
B1-kieli	5	2	2	9
Muut kielet B2/B3	-	8/8	1	17
Matematiikka				
Yhteinen opintokokonaisuus	1			1
Lyhyt oppimäärä	5	2	1	8
Pitkä oppimäärä	9	3	2	14
Ympäristö ja luonnontieteet				
Biologia	2	3	1,5	6,5
Maantiede	1	3	0,5	4,5
Fysiikka	1	6	-	7
Kemia	1	4	-	5
Humanistis-yhteiskunnalliset tieteet				
Filosofia	2	2	-	4
Psykologia	1	4	1	6
Historia	3	3	1,5	7,5
Yhteiskuntaoppi	3	1	0,5	4,5
Uskonto	2	4	1	7
Elämäkatsomustieto	2	4	-	6
Terveystieto	1	2	1	4
Taito- ja taideaineet				
Liikunta	2	2	1	5
Musiikki	1-2	2	1	5
Kuvataide	1-2	2	2	6
Opinto-ohjaus	2	-	-	2
Teemaopinnot	-	3	-	-
Lukiodiplomit	-	-	8	8
Taiteiden väliset kurssit			3	3
Koulukohtaiset oppiaineet				
Tietotekniikka	-	-	3	5
Harrastekurssi	-	-	3	3
Palvelu- ja matkailu			2+5	7
Ulkomailla suoritettut opinnot				
Muissa oppilaitoksissa suoritettut kurssit				

3.5.2. Härmän lukion kieliohjelma

Härmän lukiossa opetetaan A-kielenä englantia, B-1 kielenä opetetaan ruotsia sekä B-2- ja B-3 kielinä saksaa ja espanjaa.

4. OPISKELIJAN OHJAUS JA TUKEMINEN

Kauhavan kaupungille on laadittu koko koulutointa koskeva opiskeluhuoltosuunnitelma

Härmän lukio opiskeluympäristönä pyrkii innostamaan opiskelijaa jatkuvaan oppimiseen ja itsensä kehittämiseen.

Oppimistilanteet suunnitellaan siten, että opiskelija voi kokea oppimisensa merkitykselliseksi ja mielekkääksi. Opiskelijalle luodaan mahdollisuuksia oman oppimisensa kautta kokea myönteisiä kasvukokemuksia ja elämyksiä, jotka saattavat muuttaa hänen asenteitaan, käyttäytymistään ja persoonallisuuttaan.

Opiskelijoiden yksilöllisyyden ja erilaisuuden vuoksi opetus- ja opiskelumuodot ovat monipuolisia. Opiskelijoille annetaan välineitä tiedon hankkimiseen ja tuottamiseen sekä tiedon luotettavuuden arviointiin. Opiskelijoita ohjataan käyttämään tieto- ja viestintäteknikkaa sekä kirjastojen tarjoamia palveluja.

4.1. Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö

Oppilaiden huoltajilla on mahdollisuus keskustella rehtorin, opettajien ja koulun muun henkilökunnan kanssa kouluun ja opiskeluun liittyvissä asioissa.

Vanhempainiltoja järjestetään kullekin ikäluokalle vähintään kerran vuodessa. Vanhempainiltoja pidetään myös muulloin tarvittaessa, esimerkiksi tiedotettaessa eri projekteista yms.

Oppilaita ja heidän huoltajiaan informoidaan tiedotteella, joka voidaan julkaista joko lehtisenä tai sähköisesti. Tiedotteessa selvitetään mm. koulun henkilökunta, terveydenhuolto, vakuutukset ja oppilashuolto yms.

Koulun opetussuunnitelma, tapahtumat, opiskelujärjestelyt ja tiedotteet ovat koulun kotisivulla.

Ryhmänohjaajat veloitetaan tarvittaessa olemaan yhteydessä oppilaan huoltajiin.

Halutessaan huoltajat voivat käännyä koulun toimintaa koskevissa asioissa paitsi rehtorin ja opettajien niin myös sivistystoimen johtajan ja sivistyslautakunnan jäsenten puoleen.

4.2. Ohjaus

Ohjaustoiminta muodostaa Härmän lukiossa kokonaisuuden, jonka tarkoituksena on tukea opiskelijaa lukio-opintojen eri vaiheissa sekä kehittää hänen valmiuksiaan tehdä koulutusta ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja. Lukion opinto-ohjausta järjestetään kurssimuotoisena, henkilökohtaisena ja pienryhmäohjauksena. Ohjauksen tehtävänä on edistää koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa ja opiskelijoiden hyvinvointia sekä ehkäistä syrjäytymistä.

Ohjauksen työnjako

Koko henkilöstö:

- Härmän lukion arvoperustan mukainen ohjaus kaikessa toiminnassa

Opettajat:

- opiskeluvälmiudet
- omaan kokemukseen perustuva ohjaus

Ryhmänohjaajat:

- opiskelijan opiskelun ja hyvinvoinnin seuraaminen (esim. poissaolojen seuranta)
- opiskelijoiden yhteisöllisyys
- lukio-opinnot aloittavien perehdytys lukion toimintaan ja menettelytapoihin

Opinto-ohjaaja:

- opinto-ohjauksen käytännön järjestelyt
- ohjauksen kokonaisuuden suunnittelu ja toteutus
- lukio-opinnot aloittavien perehdytys käytänteisiin
- lukion jälkeiseen koulutukseen tutustuttaminen

Rehtori:

- koko ohjaustoiminnan seuranta

Ohjaukseen liittyvä yhteistyö muiden oppilaitosten kanssa

Koulu on mukana Opinlakeus-koulutusverkostossa. Verkosto on lukioiden ja ammatillisen oppilaitosten yhteistyöverkosto, jossa opiskelijalla on mahdollisuus rakentaa henkilökohtainen opiskeluohjelma omista tavoitteistaan lähtien käyttäen hyväksi kaikkien verkoston oppilaitosten opintotarjontaa.

Muita yhteistyökumppaneita ovat mm. Härmänmaan musiikkiopisto sekä Keski-Pohjanmaan konservatorio. Yhteistyötä tehdään myös etäopetuksen kehittämiseksi. Tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat myös alueen perusasteen oppilaitokset.

1. (Härmän) lukioon aikovat:

- peruskoulun (7-9). luokat Alahärmässä, Korttesjärvellä, Ylihärmässä sekä tarvittaessa muualla
  - vanhempainillat
  - opinto-ohjaajan vierailut kouluilla
  - vierailut Härmän lukiossa
- Opinlakeus-verkoston koulut
  - koulutusmessut
  - opiskelumahdollisuudet Opinlakeus-kouluissa (esim. jaksovaihto)
  - ohjaushenkilöstön kokoontumiset
  - Opinlakeus -kotisivut

2. Oppilaitosta vaihtavat:

- Opinlakeus-oppilaitosverkostoon kuuluvien koulujen kesken.
  - joustava oppilaitoksen vaihto
    - tutustumismahdollisuus
    - opiskelijan seuranta, syrjäytymisen ehkäisy
    - etsivä nuorisotyö

3. Jatko-opintoihin suuntautuvat:

- Opinlakeus-verkoston koulutusmessut
- yliopistojen ja korkeakoulujen edustajien vierailut
- Studia-messut

Ohjaukseen liittyvä yhteistyö muiden tahojen kanssa

- sosiaali- ja terveystoimi
- Kauhavan työvoimatoimisto
- etsivä nuorisotyö
- erilaiset järjestöt
- työelämän edustajien vierailut
- työpaikkoihin tutustuminen
- asiantuntijat vanhempainilloissa

Kansainvälisiä yhteistyökumppaneita saadaan erilaisten projektien myötä. Muiden yhteiskunnallisten toimijoiden kanssa tehdään yhteistyötä tarpeen mukaan. Opiskelijahuollossa toimitaan tarvittaessa sosiaaliviranomaisten ja terveydenhuollon ammattilaisten kanssa. Lisäksi yhteistoimintaa voi olla mm. poliisin, oikeuslaitoksen, muiden oppilaitosten ja kunnan organisaation kanssa.

4.3. Oppimisen ja opiskelun tuki

Koulussa annetaan mahdollisuuksien mukaan erillistä tukea niille opiskelijoille, jotka ovat tilapäisesti jääneet jälkeen opinnoissaan tai joiden opiskelun edellytykset ovat heikentyneet vamman tai sairauden vuoksi. Opiskelijalla voi olla erityisen tuen tarve myös mielenterveyteen, sosiaaliseen sopeutumattomuuteen tai elämän tilanteeseen liittyvien ongelmien vuoksi.

Mikäli opiskelijalla havaitaan lukemiseen, luetun ymmärtämiseen ja kirjoittamiseen liittyvä spesifinen oppimisvaikeus, hänen opiskelunsa pyritään järjestämään henkilökohtaisen opetussuunnitelman mukaisesti. Mikäli opiskelija aikoo keskeyttää lukio-opinnot, hänelle pyritään löytämään korvaava opiskelupaikka.

4.4. Opiskeluhoolto

Opiskeluhoolto on nuoren, opettajan ja koko yhteisön tukemista. Opiskeluhoolto on sekä yksilöllistä että yhteisöllistä tukea. Lapsella ja nuorella on oikeus opiskeluhooltoon esiopetuksessa, perusopetuksessa ja edelleen toisella asteella. Opiskeluhoolto on arjen jokapäiväistä, lapsen, oppilaan ja opiskelijan edunmukaista huolenpitoa. Opiskeluhooltotyön lähtökohtana on koko kouluyhteisöä tukeva monialainen ennaltaehkäisevä toiminta. Sen perustana on lapsen, oppilaan ja opiskelijan sekä huoltajien osallistuminen yhteistyöhön.

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan lapsen ja nuoren oppimisen perusedellytyksistä, fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtimista. Opiskeluhoollon palveluihin kuuluvat koulukuraattorin, koulupsykologin, lääkärin, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon sekä hammashoidon palvelut.

Koulukeskukseen on laadittu erillinen palo- ja pelastussuunnitelma. Kriisitilanteiden varalta koulussa toimii erillinen kriisiryhmä.

4.4.1 Koulukuraattoripalvelut

Koulukuraattori on koulun sosiaalityöntekijä. Koulukuraattoritoimintaa säätelee perusopetuslaki (31 a§ oppilashuolto), Oppilas- ja opiskeluhoitolaki (7§ opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelut), Sosiaalihuoltolaki (14§ tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut) sekä Lastensuojelulaki, jotka määrittelevät kuntien velvollisuudeksi järjestää koulukuraattoripalvelut. Koulukuraattori edustaa kouluissa sosiaalityön asiantuntemusta.

Kauhavan kaupungin koulukuraattorit ovat koko koululaitoksen käytettävissä esikoulusta aina lukioon asti. Koulukuraattorin tehtävänä on antaa esi-, perus- ja lisäopetuksen oppilaille riittävä tuki ja ohjaus koulunkäyntiin sekä sosiaaliseen ja psyykkiseen kehitykseen. Yhteisötasolla koulukuraattorin työ on luokka- ja kouluyhteisön vuorovaikutuksen tukemista. Lisäksi koulukuraattorin työhön kuuluu edistää ja tukea kodin ja koulun kasvatustyötä. Työssä korostuu ennaltaehkäisevyys ja varhainen tuki.

Koulukuraattori tapaa koululla opiskelijoita ja tekee yhteistyötä perheiden, opettajien ja koulun muun henkilökunnan sekä muiden viranomaisten kanssa. Lisäksi koulukuraattori osallistuu koulujen oppilashuoltotyöryhmiin.

Opiskelija voi ohjautua koulukuraattorille omasta aloitteestaan, vanhempien toiveesta, tai opettajan tai koulun muun aikuisen ohjaamana. Koulukuraattorin kanssa käydyt keskustelut ovat aina luottamuksellisia.

Koulukuraattoriin voi olla yhteydessä esimerkiksi seuraavissa asioissa

- kun koulutyö ei suju
- kiusaamis- ja riitatilanteissa
- kaverisuhteissa on hankaluuksia
- omat jutut painavat mieltä
- kun kotona on pulmia
- vapaa-ajalla on vaikeuksia
- kun elämässä tapahtuu muutoksia

4.4.2. Koulupsykologipalvelut

Oppilaitoksen sijaintikunta vastaa opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen järjestämisestä alueella sijaitsevien esi- ja perusopetusta, lukiokoulutusta ja ammatillista peruskoulutusta antavien oppilaitosten opiskelijoille heidän kotikunnastaan riippumatta.

Opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhuollon psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen kun opiskelija on tätä pyytänyt. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana päivänä.

Mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun on järjestettävä opiskelijalle 1 momentissa tarkoitetulla tavalla myös opiskelija huoltajan tai muun henkilön yhteydenoton perusteella, jollei kyseessä ole yhteydenottajan neuvonta ja ohjausta tai jos keskustelun järjestäminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta. (OHL 15§)

Psykologi toimii opiskeluhuollon tukena nuorten psyykkiseen hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Vanhemmat tai opiskelija itse voi ottaa psykologiin yhteyttä esimerkiksi oppimiseen tai elämäntilanteeseen liittyvissä asioissa. Psykologille voi ohjautua myös koulukuraattorin tai opiskelijaterveydenhoitajan kautta. Psykologi arvioi nuoren avuntarvetta keskusteluun.

4.4.3. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut

Tavoitteet ja järjestäminen

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut järjestetään terveydenhuoltolain ja asetuksen 338/2011 mukaisesti. Opiskelijan on päästävä määräaikaan ja tarpeenmukaisiin terveystarkastuksiin terveydenhoitajalle sekä lääkärille.

Terveydenhoitajan palvelut koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on järjestettävä siten, että päivinä, jolloin terveydenhoitaja työskentelee kuuseisessä oppilaitoksessa, hänen vastaanotolle voi päästä ilman ajanvarausta ennalta ilmoitettuina ajankohtina. Muulloin terveydenhoitaja voi olla esimerkiksi puhelimella tavoitettavissa.

Terveydenhuoltolain mukaisesti lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa opiskelijan on sairaanhoidollisissa asioissa saatava arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteys opiskeluterveydenhuoltoon. Mikäli tämä ei ole mahdollista, on opiskelija ohjattava ottamaan yhteyttä terveydenhuollon muuhun toimintayksikköön, esimerkiksi terveystarkastuksen vastaanottoon. Jollei terveydenhuollon ammattihenkilö voi tehdä arviota ensimmäisen yhteydenoton aikana, on se tehtävä viimeistään kolmantena arkipäivänä siitä, kun opiskelija on ottanut yhteyden opiskeluterveydenhuoltoon tai terveystarkastukseen. Opiskeluterveydenhuollon ulkopuolelle kuuluva kiireellinen sairaanhoito (esim. äkillinen sairastuminen tai vamma) on annettava opiskelijalle kunnan järjestämässä ympärivuorokautisessa päivystyksessä.

Kunnan on järjestettävä lukiossa opiskeleville terveydenhoitajan terveystarkastus ensimmäisenä opiskeluvuonna ja lääkärin terveystarkastus ensimmäisenä tai toisena opiskeluvuonna.

Opiskeluterveydenhuolto:

Opiskeluterveydenhuollon palvelut on tarkoitettu lukiolaisille. Opiskelijan terveysneuvonnan on tuettava ja edistettävä itsenäistymistä, opiskelukykyä, terveellisiä elämäntapoja sekä hyvää kuntoa ja mielenterveyttä sekä edistää koulukiusaamista. Siihen sisältyvät:

- opiskelijoiden terveyden ja opiskelukykyä edistäminen
- opiskeluyhteisön- ja ympäristön terveellisyden ja turvallisuuden edistäminen
- terveyden- ja sairaanhoitopalvelut
- seksuaaliterveyttä edistävät palvelut sekä suun terveydenhuollon palvelut

4.5. Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä

Härmän lukion järjestyssäännöt on tämän asiakirjan liitteenä

4.5.1 Menettelytavat rike- ja häiriötilanteissa, selvittämismenettelyt, työnjako sekä kuulemis- ja kirjaamismenettelyt

Tämän asiakirjan liitteenä olevassa taulukossa on esitetty nuorten lukiokoulutuksesta annetussa laissa säädetyt teot ja laiminlyönnit, niistä seuraavat toimenpiteet, kussakin toimenpiteessä toimivaltainen viranomais- ja kuuleminen, kirjaamista/päätöksentekoa koskevat menettelytavat, toimenpiteistä ilmoittaminen sekä muutoksenhaku.

4.5.2. Periaatteet hallinnon yleisten oikeusturvaperiaatteiden noudattamiseen kurinpitokeinoja käytettäessä

Kurinpitokeinojen käyttämistä ohjaavat Suomen perustuslaissa (731/1999) ja hallintolaissa (434/2003) säädetyt hallinnon oikeusperiaatteet.

Yhdenvertaisuusperiaate velvoittaa opiskelijoiden tasapuoliseen kohteluun, johdonmukaisuuteen ja syrjimättömyyteen.

Tarkoitussidonnaisuuden periaatteen mukaan kurinpitokeinoja voi käyttää ainoastaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin.

Objektiviteettiperiaate edellyttää, että rankaiseminen perustuu asiallisiin, yleisesti hyväksyttäviin ja objektiivisiin syihin.

Suhteellisuusperiaatteen mukaan kurinpitotoimien on oltava oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden ja ankaruudeltaan oikeassa suhteessa perusteena olevan teon moitittavuuteen nähden.

Luottamuksensuojaperiaate on ennen muuta yksilön suoja julkista valtaa vastaan ja antaa yksityiselle oikeuden luottaa viranomaisen toiminnan oikeellisuuteen ja virheettömyyteen.

4.5.3. Henkilökunnan osaamisen varmistaminen kurinpidollisten toimivaltuuksien käyttämisessä

Henkilökunnan osaaminen varmistetaan käymällä suunnitelma läpi jokaisen lukuvuoden alussa suunnittelupäivän/-päivien yhteydessä. Osaamisen varmistaminen on rehtorin vastuulla. Rehtori vastaa myös siitä, että määräaikaikaiset ja/tai uudet vakinaiset opettajat tai muut koulun työntekijät, jotka aloittavat työnsä kesken lukuvuoden, perehdytetään suunnitelmaan osana työtehtäviin perehtymistä.

4.5.4. Suunnitelmasta, järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpitokeinoista tiedottaminen

Suunnitelmasta, järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpitokeinoista tiedotetaan

- opiskelijoille lukuvuoden alussa ryhmänohjaajan tunnilla ja lukuvuositetiedotteessa,
- alaikäisten opiskelijoiden huoltajille lukuvuositetiedotteessa ja tarvittaessa myös esim. vanhempainilloissa,
- koulun henkilökunnalle lukuvuoden alussa suunnittelupäivän/-päivien yhteydessä, henkilökuntakokouksissa ja lisäksi lukuvuositetiedotteessa

- koulun yhteistyökumppaneille lukuvuositedotteessa.

Tiedottamisesta vastaa rehtori yhdessä ryhmänohjaajien ja muun henkilökunnan kanssa.

Suunnitelmasta, järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpitokeinoista keskustellaan tarvittaessa yhteisöllisessä opiskeluhuoltoryhmässä.

4.5.5. Yhteistyö huoltajien ja eri viranomaistahojen kanssa

Lukion henkilökunnan tulee pitää alaikäisten opiskelijoiden huoltajat ajan tasalla koulussa sattuneista ao. opiskelijoita koskevista kurinpidollisista selvittelyistä. Huoltajat voivat aina halutessaan osallistua asian selvittelyyn. Yhteydenottokanavat ovat puhelin ja Wilma. Täysi-ikäisten opiskelijoiden tapauksessa huoltajiin otetaan yhteyttä vain opiskelijan suostumuksella.

Lukio pitää yhteyttä muihin viranomaistahoihin ensisijaisesti ennaltaehkäisevässä mielessä.

Akuuteissa tilanteissa arvioidaan tilannekohtaisesti, tarvitaanko muun viranomaisen apua ja tarvittaessa kutsutaan apu paikalle. Yhteistyössä on noudatettava kulloinkin voimassa olevia salassapito- ja muita säädöksiä.

4.5.6. Menettelytavat suunnitelman seurantaan sekä sen toteutumisen ja vaikuttavuuden arviointia varten

Suunnitelmaa seurataan ja sen toteutumista ja vaikuttavuutta arvioidaan osana opetussuunnitelman yleisen osan arviointia. Suunnitelmaa päivitetään tarvittaessa. Suunnitelman seuraamisesta, toteutumisen ja vaikuttavuuden arvioinnista sekä päivittämisestä vastaavat rehtori ja opetushenkilökunta.

5. OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT

5.1 Opetuksen yleiset tavoitteet

Opetuksen yleiset tavoitteet Lukion opetus ja muu toiminta järjestetään valtioneuvoston asetuksessa (942/2014) määriteltyjen lukiokoulutuksen yleisten valtakunnallisten tavoitteiden mukaan siten, että opiskelijalla on mahdollisuus kasvaa sivistyneeksi yhteiskunnan jäseneksi, hankkia muuttuvan toimintaympäristön edellyttämiä tietoja ja taitoja sekä kartuttaa elinikäisen oppimisen taitoja. Tavoitteet korostavat laaja-alaisen yleissivistyksen ja kokonaisuuksien ymmärtämisen merkitystä sekä kannustavat eettisesti vastuulliseen ja aktiiviseen toimijuuteen paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Lukio-opetus vahvistaa opiskelijan tietoisuutta ihmisen toiminnan vaikutuksista ympäristön tilaan. Opetus ohjaa opiskelijaa ymmärtämään kestävästä elämäntavan välttämättömyyden ja moniulotteisuuden. Opetus kannustaa opiskelijaa tunnistamaan ja käsittelemään eettisiä kysymyksiä, ristiriitoja ja jännitteitä monista näkökulmista. Se rohkaisee opiskelijaa vaikuttamaan ja toimimaan nykyistä oikeudenmukaisemman, kestävämmän ja ihmisoikeuksia paremmin kunnioittavan yhteiskunnan ja maailman puolesta. Lukioaikana opiskelija saa monipuolisia kokemuksia uuden tiedon ja osaamisen rakentamisesta myös oppiainerajat ylittäen. Opiskelija kehittää tiedonhankinta- ja soveltamistaitojaan sekä ongelmanratkaisutaitojaan. Opiskelija saa kokemuksia tutkimisesta oppimisesta sekä osallisuudesta tieteen ja tutkimuksen tekoon. Opetus vahvistaa opiskelijan monilukutaitoa niin, että hän ymmärtää tieteen- ja taiteenaloille ominaista kieltä sekä osaa tuottaa ja tulkita erilaisia tekstejä. Opiskelija tottuu arvioimaan tiedon luotettavuutta. Lukio-opetuksessa arvostetaan ja tuodaan näkyväksi kieliä monipuolisesti. Opiskelija harjaantuu toimimaan sekä molemmilla kotimaisilla kielillä että vierailta kielillä. Opetus ohjaa opiskelijaa syventämään ymmärrystään tieto- ja viestintäteknologiasta sekä käyttämään sitä tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja turvallisesti niin itsenäisessä kuin yhteisöllisessäkin työskentelyssä. Lukio-opiskelu rakentaa yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja hyvinvointia vahvistamalla vuorovaikutus-, yhteistyö- ja ilmaisutaitoja. Opiskelussa saadaan kokemuksia tavoitteellisesta toiminnasta ja vertaisoppimisesta tiimeissä ja projekteissa. Lukio-opetus kannustaa opiskelijoita eri taiteenaloille ominaiseen ilmaisuun ja toimintaan sekä taide- ja kulttuurielämään osallistumiseen. Fyysinen aktiivisuus ja terveelliset elämäntavat ymmärretään

terveyden ja hyvinvoinnin perusedellytyksiksi. Lukioaikana opiskelijan oppimaan oppimisen taidot kehittyvät ja monipuolistuvat. Opiskelija oppii tuntemaan vahvuuksiaan ja kehittymistarpeitaan oppijana sekä luottamaan mahdollisuuksiinsa oppia. Opiskelija ymmärtää sitoutumisen merkityksen oppimiselleen, mikä vahvistaa hänen itseohjautuvuuttaan. Lukio-opetus auttaa opiskelijaa tunnistamaan hänelle sopivia opiskelustrategioita ja kehittymään niissä taitavaksi. Lukioaikana opiskelijalle muodostuu vankka elinikäisen opiskelun taito ja tahto. Lukio-opetus lujittaa opiskelijan identiteettiä ja ohjaa oman ainutlaatuisuuden ymmärtämiseen ja arvostamiseen. Sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden ymmärtäminen luo edellytyksiä sukupuolija tasa-arvotietoiselle opetukselle. Opetus antaa opiskelijalle koulutusmahdollisuuksista, yhteiskunnasta ja työ- elämästä tietoja ja kokemuksia, joiden avulla hän osaa suunnitella omaa tulevaisuuttaan, jatkokoulutustaan ja tulevaa ammattiaan. Opetus vahvistaa opiskelijoiden yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia kehittää osaamistaan sekä tehdä opiskeluaikaisia ja tulevaisuutta koskevia valintoja.

5.2 Aihekokonaisuudet

Aihekokonaisuuksien keskeiset tavoitteet ja sisällöt on esitetty valtakunnallisessa ops:ssa.

Aihekokonaisuudet ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä kasvatus- ja koulutushaasteita. Samalla ne ovat ajankohtaisia arvokannanottoja. Käytännössä aihekokonaisuudet ovat lukion toimintakulttuuria jäsentäviä toimintaperiaatteita ja oppiainerajat ylittäviä, opetusta eheyttäviä painotuksia.

Niissä on kysymys koko elämäntapaa koskevista asioista.

Kaikkia aihekokonaisuuksia yhdistävinä tavoitteina on, että opiskelija osaa

Éhävainnoida ja analysoida nykyajan ilmiöitä ja toimintaympäristöjä

Ésittää perusteltuja käsityksiä tavoiteltavasta tulevaisuudesta

Éarvioida omaa elämäntapaansa ja vallitsevia suuntauksia tulevaisuusnäkökulmasta sekä

Étehdä valintoja ja toimia tavoiteltavana pitämänsä tulevaisuuden puolesta.

Kaikille lukioille yhteisiä aihekokonaisuuksia ovat

Éaktiivinen kansalaisuus ja yrittäjäyys ja työelämä

Éhyvinvointi ja turvallisuus

Ékestävä elämäntapa ja globaali vastuu

Ékulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Émonilukutaito ja mediat

Éteknologia ja yhteiskunta.

Näiden aihekokonaisuuksien lisäksi koulutuksen järjestäjä voi hyväksyä opetussuunnitelmaan myös muita aihekokonaisuuksia.

Aihekokonaisuudet otetaan huomioon kaikkien oppiaineiden opetuksessa oppiaineeseen luontuvalla tavalla sekä lukion toimintakulttuurissa. Aihekokonaisuuksien pääasiat sisältyvät perusteiden ainekohtaisiin osiin.

5.3. Oppiaineet ja kurssisisällöt

Valtakunnallisten pakollisten ja syventävien kurssien sekä teemaopintojen ja lukiodiplomien sisällöt on esitetty valtakunnallisessa LOPS:ssa

Äidinkieli ja kirjallisuus (ÄI)

Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi äidinkielenä (ÄI)

PAKOLLISET KURSSIT

1. Tekstit ja vuorovaikutus (ÄI1)
2. Kieli, kulttuuri ja identiteetti (ÄI2)
3. Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa (ÄI3)
4. Tekstit ja vaikuttaminen (ÄI4)
5. Teksti, ja konteksti (ÄI5)
6. Nykykulttuuri ja kertomukset (ÄI6)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

7. Puhe- ja vuorovaikutustaitojen syventäminen (ÄI7)
8. Kirjoittamistaitojen syventäminen (ÄI8)
9. Lukutaitojen syventäminen (ÄI9)

Puheviestinnän näyttökoe

Opetushallituksen laatima valtakunnallinen päättökoe on kaksiosainen: ryhmäviestitaitoja mittaava ja yksilöesitys. Erillistä diplomikurssia ei ole, vaan valmiuksia harjoitellaan äidinkielen ja puheviestinnän kursseilla. Kokeen arvioijina toimivat äidinkielen opettaja ja yksi ulkopuolinen asiantuntija. Puheviestintäkoetta ei lueta kokonaiskurssimäärään, mutta siitä annetaan erillinen todistus.

Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi toisena kielenä (S2)

PAKOLLISET KURSSIT

1. Tekstit ja vuorovaikutus (S21)
2. Kieli, kulttuuri ja identiteetti (S22)
3. Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa (S23)
4. Tekstit ja vaikuttaminen (S24)
5. Teksti, ja konteksti (S25)
6. Nykykulttuuri ja kertomukset (S26)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

7. Puhe- ja vuorovaikutustaitojen syventäminen (S27)
8. Kirjoittamistaitojen syventäminen (S28)
9. Lukutaitojen syventäminen (S29)

Toinen kotimainen kieli (RUB)

Perusopetuksen vuosiluokilla 6 - 9 alkanut oppimäärä (B1)

PAKOLLISET KURSSIT

1. Minun ruotsini (RUB11)
2. Hyvinvointi ja ihmissuhteet (RUB12)
3. Kulttuuri ja mediat (RUB13)
4. Monenlaiset elinympäristömme (RUB14)
5. Opiskelu- ja työelämää ruotsiksi (RUB15)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

6. Viesti ja vaikuta puhuen (RUB16)
7. Kestävä elämäntapa (RUB17)

KOULUKOHTAISET SOVELTAVAT KURSSIT

8. Kertauskurssi 1 (RUB18)

Tavoitteet: Tavoitteena rohkaistua puhumaan arkipäivän tilanteissa ja parantaa kuullunymmärtämistä.
Keskeiset sisällöt: Suullisen kielitaidon harjoittelua arkipäivän tilanteissa, vapaamuotoinen projektityö sekä vapaaehtoinen suullinen testi. Lisäksi vahvistetaan ylioppilaskirjoituksissa tarvittavia taitoja.

9. Kertauskurssi 2 ylioppilaskirjoituksia varten (RUB19)

Tavoitteet: Tavoitteena kerrata keskeisiä kielioppiasioita ja saada itseluottamusta ylioppilaskokeisiin.

Keskeiset sisällöt: Monipuolinen lukion oppimäärän kertaaminen, pääpaino yo-tehtävien harjoittelussa sekä kieliopin kertaamisessa.

Vieraat kielet (ENA)

Perusopetuksen vuosiluokilla 1-6 alkanut oppimäärä (A)

PAKOLLISET KURSSIT

1. Englannin kieli ja maailmani (ENA1)
2. Ihminen verkostoissa (ENA2)
3. Kulttuuri-ilmiöitä (ENA3)
4. Yhteiskunta ja ympäröivä maailma (ENA4)
5. Tiede ja tulevaisuus (ENA5)
6. Opiskelu, työ ja toimeentulo (ENA6)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

7. Kestävä elämäntapa (ENA7)
8. Viesti ja vaikuta puhuen (ENA8)

KOULUKOHTAISET SOVELTAVAT KURSSIT

9. Kertauskurssi 1 (ENA9)

Tavoite: Syventää opiskelijan puhetaitoja

Keskeiset sisällöt: Suullisen kielitaidon harjoittelua sekä vapaaehtoinen suullinen testi. Lisäksi vahvistetaan ylioppilaskirjoituksissa tarvittavia taitoja: kuullun ja tekstin ymmärtäminen sekä kirjallinen tuottaminen.

10. Kertauskurssi 2 (ENA10)

Tavoite: Vahvistaa opiskelijan peruskielitaitoja ylioppilaskirjoituksia varten

Keskeiset sisällöt: Monipuolinen lukion oppimäärän kertaaminen, pääpaino kirjallisessa harjoittelussa, kieliopin kertaamisessa sekä kuuntelussa.

Perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 alkanut oppimäärä (SAB2), (SAB3) (ESB3)

B2-OPPIMÄÄRÄ

SYVENTÄVÄT KURSSI (SAB2)

1. Elämän tärkeitä asioita (SAB21)
2. Monenlaista elämää (SAB22)
3. Hyvinvointi ja huolenpito (SAB23)
4. Kulttuuri ja mediat (SAB24)
5. Opiskelu, työ ja tulevaisuus (SAB25)
6. Yhteinen maapallomme (SAB26)
7. Kansainvälinen toiminta (SAB27)
8. Viesti puhuen ja kirjoittaen (SAB28)

KOULUKOHTAISET SOVELTAVAT KURSSIT

9. Das deutschsprachige Europa.

Tavoite: Rakenteiden vahvistaminen ja saksankielisen kulttuuritietouden lisääminen.

Keskeiset sisällöt: Viestintätilanteet: saksankielinen kulttuuri: elokuva, teatteri, kirjallisuus ja musiikki.
Maantuntemus: Saksa, Sveitsi, Itävalta (historia, yhteiskunta).

B3-OPPIMÄÄRÄ

SYVENTÄVÄT KURSSIT

1. Tutustutaan toisiimme ja uuteen kieleen (SAB31, ESB31)
2. Matkalla maailmassa (SAB32, ESB32)
3. Elämän tärkeitä asioita (SAB33, ESB33)
4. Monenlaista elämää (SAB34, ESB34)
5. Hyvinvointi ja huolenpito (SAB35, ESB35)
6. Kulttuuri ja mediat (SAB36, ESB36)
7. Opiskelu, työ ja tulevaisuus (SAB37, ESB37)
8. Yhteinen maapallomme (SAB38, ESB38)

KOULUKOHTAISET SOVELTAVAT KURSSIT:

9. Das deutschsprachige Europa.

Tavoite: Rakenteiden vahvistaminen ja saksankielisen kulttuuritietouden lisääminen.

Keskeiset sisällöt: Viestintätilanteet: saksankielinen kulttuuri: elokuva, teatteri, kirjallisuus ja musiikki.
Maantuntemus: Saksa, Sveitsi, Itävalta (historia, yhteiskunta).

Matematiikka

Oppimäärän vaihtaminen

Matematiikan oppimäärää vaihdettaessa pitkästä lyhyeen luetaan hyväksi seuraavat vastaavuudet: MAA2-MAB2, MAA3-MAB3, MAA6-MAB7, MAA8-MAB4 ja MAA10-MAB5. Opiskelijalle voidaan määrätä myös lisänäyttöjä etenkin kurssin arvosanaa uudelleen arvioitaessa.

Matematiikka (MA)

YHTEINEN OPINTOKOKONAISUUS (MAY)

PAKOLLISET KURSSIT

1. Luvut ja lukujonot (MAY1)

Matematiikka, pitkä oppimäärä (MAA)

PAKOLLISET KURSSIT

2. Polynomifunktiot ja -yhtälöt (MAA2)
3. Geometria (MAA3)
4. Vektorit (MAA4)
5. Analyttinen geometri (MAA5)
6. Derivaatta (MAA6)
7. Trigonometriset funktiot (MAA7)
8. Juuri- ja logaritmifunktiot (MAA8)
9. Integraalilaskenta (MAA9)
10. Todennäköisyys ja tilastot (MAA10)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

11. Lukuteoria ja todistaminen (MAA11)
12. Algoritmit matematiikassa (MAA12)
13. Differentiaali- ja integraalilaskennan jatkokurssi (MAA13)

KOULUKOHTAISET SOVELTAVAT KURSSIT

14. Syventäviä tehtäviä kursseista 2 - 5

Tavoite: Opiskelija saa kokonaiskuvan matemaattisesta ongelmanratkaisusta

Keskeiset sisällöt: Kurssien 2 - 5 keskeiset sisällöt (MAA14)

15. Syventäviä tehtäviä kursseista 6-13 (MAA15).

Tavoite: Opiskelija saa kokonaiskuvan matemaattisesta ongelmanratkaisusta

Keskeiset sisällöt: I ja II kertaluvun yhtälöt, homogeeniset yhtälöt. Kerrataan ja täydennetään lukion aikana opittuja matemaattisia menetelmiä.

Matematiikan lyhyt oppimäärä (MAB)

PAKOLLISET KURSSIT

2. Lausekkeet ja yhtälöt (MAB2)
3. Geometria (MAB3)
4. Matemaattisia malleja (MAB4)
5. Tilastot ja todennäköisyys (MAB5)

6. Talousmatematiikka (MAB6)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

7. Matemaattinen analyysi (MAB7)
8. Tilastot ja todennäköisyys (MAB8)

KOULUKOHTAISET SOVELTAVAT KURSSIT

9. Matematiikan kertauskurssi (MAB9)

Tavoite: Luodaan opiskelijalle kokonaiskuva matemaattisesta ajattelutavasta ja ongelmanratkaisusta.

Keskeiset sisällöt: Kerrataan lyhyen matematiikan keskeiset osiot.

Biologia (BI)

PAKOLLISET KURSSIT

1. Elämä ja evoluutio (BI1)
2. Ekologia ja ympäristö (BI2)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

3. Solu ja perinnöllisyys (BI3)
4. Ihmisen biologia (BI4)
5. Biologian sovellukset (BI5)

KOULUKOHTAISET SOVELTAVAT KURSSIT

6. Biologian laborointi (BI6)

Tavoitteet: Kurssilla opiskellaan biologisia ilmiöitä kokellisin keinoin.

Keskeiset sisällöt: Solujen rakenne, ihmisen biologia, kasvien rakenteet ja toiminta, mikrobien maailma, perinnöllisyys.

7. Biologian kertauskurssi (BI7), 1/2 kurssia

Tavoitteet: Kurssin tavoitteena on valmistautua biologian YO-kirjoituksiin.

Keskeiset sisällöt: Kerrataan kurssien keskeiset sisällöt, käydään läpi YO-tehtävien tyyppisiä ja harjoitellaan sähköisiä YO-kirjoituksia.

Maantiede (GE)

PAKOLLISET KURSSIT

1. Maailma muutoksessa (GE1)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

2. Sininen planeetta (GE2)
3. Yhteinen maailma (GE3)
4. Geomedia - tutki, osallistu ja vaikuta (GE4)

KOULUKOHTAISET SOVELTAVAT KURSSIT

5. Maantieteen kertauskurssi (GE5), 1/2 kurssia

Tavoitteet: Kurssin tavoitteena on valmistautua maantieteen YO-kirjoituksiin.

Keskeiset sisällöt: Kerrataan kurssien keskeiset sisällöt, käydään läpi YO-tehtävien tyyppisiä ja harjoitellaan sähköisiä YO-kirjoituksia.

Fysiikka (FY)

PAKOLLINEN KURSSI

1. Fysiikka luonnontieteenä (FY1)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

2. Lämpö (FY2)
3. Sähkö (FY3)
4. Voima ja liike (FY4)
5. Jaksollinen liike ja aallot (FY5)
6. Sähömagnetismi (FY6)
7. Aine ja säteily (FY7)

Kemia (KE)

PAKOLLINEN KURSSI

1. Kemiaa kaikkialla (KE1)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

2. Ihmisen ja elinympäristön kemiaa (KE2)
3. Reaktiot ja energia (KE3)
4. Materiaalit ja teknologia (KE4)
5. Reaktiot ja tasapaino (KE5)

Filosofia (FI)

PAKOLLINEN KURSSI

1. Johdatus filosofiseen ajatteluun (FI1)
2. Etiikka (FI2)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

3. Yhteiskuntafilosofia (FI3)
4. Tieto, tiede ja todellisuus (FI4)

Psykologia (PS)

PAKOLLINEN KURSSI

1. Psykkinen toiminta ja oppiminen (PS1)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

2. Kehittyvä ihminen (PS2)
3. Tietoa käsittelevä ihminen (PS3)
4. Tunteet, psykkinen hyvinvointi ja mielenterveys (PS4)
5. Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen (PS5)

KOULUKOHTAISET SOVELTAVA KURSSI

6. Hyvinvoinnin, ihmissuhteiden ja rakkauden psykologiaa (PS6)

Tavoite: Kurssin tavoitteena on syventää aiemmilla kursseilla opittuja tietoja

sosiaalipsykologian ja mielenterveyden alueelta. Opiskelija saa välineitä ihmissuhteiden ja rakkauden dynamiikan pohdintaan sekä harjaantuu miettimään omia voimavarojaan ja hyvinvointiaan psykologian näkökulmasta. Opiskelija pohtii myös omia vuorovaikutustaitojaan ja ymmärtää niiden merkityksen yhteistoiminnan perustana. Aihepiirejä painotetaan opiskelijoiden intressien mukaan yhdessä opettajan kanssa sopien.

Keskeiset sisällöt: Sosiaalinen vuorovaikutus, ryhmäkäyttäytyminen, ihmissuhteet, rakkaus ja rakastuminen, asenteet, kulttuurinen monimuotoisuus, mielenterveys, persoonallisuus, voimavarat, hyvinvointi.

Historia (HI)

PAKOLLISET KURSSIT

1. Ihminen ympäristön ja yhteiskuntien muutoksessa (HI1)
2. Kansainväliset suhteet (HI2)
3. Itsenäisen Suomen historia (HI3)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

4. Eurooppalaisen maailmankuvan kehitys (HI4)
5. Ruotsin itämaasta Suomeksi (HI5)
6. Maailman kulttuurit kohtaavat (HI6)

KOULUKOHTAISET SOVELTAVAT KURSSIT

7. Sotahistoria (HI7)

Tavoitteet: Opiskelija hahmottaa sodankäynnin yleisen yhteiskunnallisen luonteen, hän pystyy analysoimaan valtioiden välisten konfliktien taustoja ja taustojen merkitystä historiaan vaikuttavina voimina. Opiskelijalle syntyy näkemys teknologian ja tieteen merkityksestä sodankäyntiä muuttavana voimana ja sodan merkitys historian muutosvoimana.

Keskeiset sisällöt: Sisällöt ja työskentelytavat valitaan kurssin alussa.

Suomen sotahistoria, yleinen sotahistoria, sotahistorian henkilöt.

Sodankäynnin välineet ja teknologia, sodankäynti ja tiede, sodankäynti ja talous, sodankäynti ja taiteet.

8. Kertauskurssi (HI8) 1/2 kurssia

Tavoite: Vahvistaa opiskelijan kirjallisen vastaamisen taitoa. Auttaa opiskelijaa kehittämään omaa ilmaisuaan, vastaustekniikkaansa sekä ongelmanratkaisukykyään.

Keskeiset sisällöt: Monipuolinen historian lukion oppimäärän kertaaminen. Pääpaino kirjallisen esittämisen taitojen vahvistamisessa.

Yhteiskuntaoppi (YH)

PAKOLLISET KURSSIT

1. Suomalainen yhteiskunta (YH1)
2. Taloustieto (YH2)
3. Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma (YH3)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

4. Kansalaisen lakitieto (YH4)

KOULUKOHTAISET SOVELTAVAT KURSSIT

5. Kertauskurssi (YH5), 1/2 kurssia

Tavoite: Vahvistaa opiskelijan kirjallisen vastaamisen taitoa. Auttaa opiskelijaa kehittämään omaa ilmaisuaan, vastaustekniikkaansa sekä ongelmanratkaisukykyään.

Keskeiset sisällöt: Monipuolinen yhteiskuntaopin lukion oppimäärän kertaaminen. Pääpaino kirjallisen esittämisen taitojen vahvistamisessa.

Uskonto (UE)

Evankelis-luterilainen uskonto (UE)

PAKOLLISET KURSSIT

1. Uskonto ilmiönä - kristinuskon, juutalaisuuden ja islamin jäljillä (UE1)
2. Maailmanlaajuinen kristinuskko (UE2)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

3. Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä (UE3)
4. Uskonto suomalaisessa yhteiskunnassa (UE4)
5. Uskonnot tieteessä, taiteessa ja populaarikulttuurissa (UE5)
6. Uskonnot ja media (UE6)

KOULUKOHTAISET SOVELTAVAT KURSSIT

7. Ajankohtaista uskonnosta (UE7)

Tavoitteet: Kurssin tavoitteena on tutustua ajankohtaisiin ilmiöihin uskonnollisuuden saralta. Mahdollisia teemoja ovat esimerkiksi uususkonnollisuus, uskontojen yhteys maailmassa tällä hetkellä oleviin konflikteihin, uskontojen mediakuva, uskontojen paikallinen vaikuttaminen.

Kurssin teemat sovitaan yhdessä opettajan kanssa opiskelijoiden mielenkiinnon ja ajankohtaisuuden perusteella.

Keskeiset sisällöt: Maailmanuskonnot, uususkonnollisuus, uushenkisyys, terrorismi, kirkosta eroaminen, uskontovastaisuus, ateismi, kirkollisvero, Kirkon Ulkomaanapu

Elämäkatsomustieto (ET)

PAKOLLISET KURSSIT

1. Maailmankatsomus ja kriittinen ajattelu (ET1)
2. Ihminen, identiteetti ja hyvä elämä (ET2)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

3. Yksilö ja yhteisö (ET3)
4. Kulttuurit katsomuksen muovaajina (ET4)
5. Katsomusten maailma (ET5)
6. Teknologia, maailmankatsomukset ja ihmiskunnan tulevaisuus (ET6)

Terveystieto (TE)

PAKOLLINEN KURSSI

1. Terveyden perusteet (TE1)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

2. Ihminen, ympäristö ja terveys (TE2)
3. Terveyttä tutkimassa (TE3)

KOULUKOHTAISET SOVELTAVAT KURSSIT

4. Terveystiedon kertauskurssi (TE4)

Tavoitteet: Kurssilla kerrataan terveystiedon pakollisen kurssin (TE1) sekä syventävien kurssien (TE2 ja TE3) sisältöjä. Kurssilla tutustutaan myös terveystiedon ainerealin tehtävyytyyppeihin ja pyritään kehittämään vastaamistaitoja.

Keskeiset sisällöt: Terveystiedon yo-kokeen tehtävätyypppeihin tutustuminen. Kerrataan keskeisiä terveystiedon asioita. Harjoitellaan eri tehtävätyypppeihin vastaamista ja tutustutaan hyvän vastauksen piirteisiin.

Liikunta (LI)

PAKOLLISET KURSSIT

1. Energiaa liikunnasta (LI1)
2. Aktiivinen elämäntapa (LI2)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

3. Terveyttä liikunnasta (LI3)
4. Yhdessä liikkuen (LI4)
5. Hyvinvointia liikunnasta (LI5)

KOULUKOHTAISET SOVELTAVAT KURSSIT

6. Vanhojen tanssit (LI6)

Tavoite: Kurssin tavoitteena on vuorovaikutustaitojen, hyvien käytöstopojen ja yhteisöllisyyden kehittäminen sekä ylläpitää koulumme "Vanhojen päivä" perinnettä.

Keskeiset sisällöt: Vanhojen tanssien harjoittelu sekä siihen liittyvissä tilaisuuksissa esiintyminen.

Musiikki (MU)

PAKOLLISET KURSSIT

1. Musiikki ja minä (MU1)
2. Moniääninen Suomi (MU2)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

3. Ovet auki musiikille (MU3)
4. Musiikki viestii ja vaikuttaa (MU4)

KOULUKOHTAISET SOVELTAVAT KURSSIT

5. Yhtyesoitto (MU5)

Tavoite: Kurssin tavoitteena on kehittää omaa soittotaitoa eri yhtyesoittimissa (rummut, basso, kitara ja piano), lisätä kokemuksia mikrofonilaulamisessa sekä oppia ryhmässä soittamisen taitoja.

Keskeiset sisällöt: Kurssilla soitetaan vaikeusasteeltaan eritasoisia ja -tyylisiä kappaleita, joiden valintaan ryhmä voi vaikuttaa. Harjoitellaan musiikin äänittämistä ja voidaan esiintyä koulun juhlissa tai järjestää kahvikonsertti. Kurssin aikana voidaan tehdä tutustumisretki joko teatteriin, konserttiin tai muuhun kurssin aihepiiriin soveltuvaan paikkaan tai tilaisuuteen. Keskeiset sisällöt: Kurssilla soitetaan vaikeusasteeltaan eritasoisia ja -tyylisiä kappaleita, joiden valintaan ryhmä voi vaikuttaa. Harjoitellaan musiikin äänittämistä ja voidaan esiintyä koulun juhlissa tai järjestää kahvikonsertti. Kurssin aikana voidaan tehdä tutustumisretki joko teatteriin, konserttiin tai muuhun kurssin aihepiiriin soveltuvaan paikkaan tai tilaisuuteen.

Kuvataide (KU)

PAKOLLISET KURSSIT

1. Kuvat ja kulttuurit (KU1)
2. Muotoillut ja rakennetut ympäristöt (KU2)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

3. Osallisena mediassa (KU3)

4. Taiteen monet maailmat (KU4)

KOULUKOHTAISET SOVELTAVAT KURSSIT

5. Kuva ja väri (KU5)

Tavoite: Tutustutaan värien vuorovaikutukseen. Opitaan seitsemän eri värikontrastityyppiä Harjoitustehtäviä värikontrasteista erilaisia piirustus- ja maalaustekniikoita soveltaen.

Keskeiset sisällöt: Värioppi Värin eri ulottuvuudet, fysikaalinen , fysiologinen ja psykologinen väri, värikontrastit.

6. Kuva ja kamera (KU6)

Tavoite: Opitaan valokuvauksen perusasioita toiminnallisoin keinoin. Harjoitellaan valaistuksen, rajauksien ja kuvakulmien vaikutusta valokuvaamisessa.

Keskeiset sisällöt: Kamera teknisenä ja ilmaisullisena välineenä. Valokuvauksen historiaa.

Valokuvauksen eri osa-alueet. Perinteinen valokuvaus. Digitaalinen valokuvaus ja kuvankäsittelyn perusteet.

Opinto-ohjaus (OP)

PAKOLLISET KURSSIT

1. Minä opiskelijana (OP1)
2. Jatko-opinnot ja työelämä (OP2)

Teemaopinnot (TO)

Syventävät kurssit

1. Monitieteinen ajattelu (TO1)
2. Tutkiva työskentely teknologialla (TO2)
3. Osaaminen arjessa (TO3)

VALTAKUNNALLISET SOVELTAVAT KURSSIT

Lukiodiplomit

VALTAKUNNALLISET SOVELTAVAT KURSSIT

1. Kotitalouden lukiodiplomi (KOLD1)
2. Kuvataiteen lukiodiplomi (KOLD2)
3. Käsityön lukiodiplomi (KÄLD3)
4. Liikunnan lukiodiplomi (LILD4)
5. Median lukiodiplomi (MELD5)
6. Musiikin lukiodiplomi (MULD6)
7. Tanssin lukiodiplomi (TALD7)
8. Teatterin lukiodiplomi (TELD8)

Taiteiden väliset kurssit

VALTAKUNNALLISET SOVELTAVAT KURSSIT

1. Monitaiteellinen musiikkiprojekti (TA1)
2. Nykyaiteen keinoin (TA2)
3. Taidetta kaikilla aisteilla (TA3)

KOULUKOHTAISET SOVELTAVAT OPPIAINEET

Harrastekurssit (HA1), (HA2), (HA3)

Tavoite: Harrastekurssien myöntämisellä tuetaan opiskelijoiden sellaisia vapaa-ajan harrastuksia, joista lukiomme katsoo olevan hyötyä opiskelijan kehittymiselle opetussuunnitelman tavoitteiden mukaisesti.

Keskeiset sisällöt: Harrastekurssi voidaan hyväksyä, kun suorittamisesta on riittävä todistus (ohjaajan/työnantajan tai itse täytetty kurssipäiväkirja). Kurssin pituus on noin 38 tuntia.

Harrastekurssiksi kelpaavat mm. kielten ja matematiikan kesäkurssit, bänditoiminta (sanoitus, sävellys ja/tai sovitus), näytelmäkerho sekä muiden kerhojen aktiivinen ohjaaminen. Lukion oppilaskunnassa toimiminen hyväksytään myös harrastekurssiksi, samoin kuin toisen kerran vanhojen päivän tansseihin osallistuminen. Pelkkä kurssilla oleminen ei muissa tapauksissa (esim. kansalaisopisto, koulun kerho) riitä.

Samasta aihepiiristä saa vain yhden kurssin. Lukion rehtori päättää, tarvittaessa opettajia kuultuaan, harrastekurssien hyväksymisestä. Arviointi: hyväksytty/hylätty.

Tietotekniikka (AT)

1. Tietotekniikka lukio-opiskelussa (AT1)

Tavoite: Opiskelija saa käytännön tiedot ja taidot lukio-opiskelussa tarvittavan tietotekniikan käyttämiseen.

Keskeiset sisällöt: Tutustutaan lukion tietojärjestelmien käyttämiseen, sähköiseen ylioppilaskokeeseen sekä mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan netikettiin, tietoturvaan, kriittiseen tiedonhakuun ja lähteisiin viittamiseen, CAS-laskinten käyttöön ja muihin lukio-opiskelussa hyödyllisiin järjestelmiin ja palveluihin

2. Toimisto-ohjelmistot (AT2)

Tavoite: Opiskelija oppii hyödyntämään tekstinkäsittely- ja taulukkolaskentaohjelman mahdollisuuksia täysipainoisesti opiskelussa ja työ- ja yksityiselämässä sekä oppii hakemaan itse tietoa niiden toiminnoista.

Keskeiset sisällöt: Tekstinkäsittelyohjelman ominaisuudet ja toiminnot, määrämuotoisten asiakirjojen tuottamien, asiakirjojen laatimista helpottavat toiminnot ja näppäinoikopolut.

Taulukkolaskennan perustoiminnot, automaattitäyttö, kaavojen käyttö ja kopiointi, kuvioiden tuottaminen, tilastomatematiikan toiminnot.

3 Ohjelmointi (AT3)

Tavoite: Opiskelija oppii ohjelmoinnin perusteita, menetelmiä ja logiikkaa. Voidaan tutustua myös ohjelmointiin liittyvien ammattilaisten menetelmiin ja ajatusmaailmaan uravalinnan tueksi.

Keskeiset sisällöt: Kurssilla tutustutaan johonkin ohjelmointikieleen ja tehdään yksinkertaisia käytännön harjoituksia.

Kurssiin voi sisältyä kotisivun kirjoittaminen html-kielellä, yksinkertaisen pelin tekeminen jollain builder-ohjelmalla, pienien tietokoneohjelmien kirjoittamista ja robottien ohjelmoimista.

Tietotekniikan ammattilaisten työhön ja ajatteluun voidaan tutustua esimerkiksi blogeja seuraamalla, nettivideoista tai vierailuilla.

Palvelu- ja matkailualan yrittäjyys (PM)

Tavoitteet: Palvelu- ja matkailualan yrittäjyyskurssien toteuttamisessa keskeisenä toiminta-ajatuksena on kiinteä yhteistyö yhteistyökumppaneiden kanssa. Kurssin tavoitteena on tutustuttaa palvelu- ja matkailualan yritystoimintaan, yritysmaailmaan yleensä ja asiakaspalvelun merkitykseen palvelualan yrityksissä.

Osa kursseista voi olla normaalin kouluajan ulkopuolella. Ne voidaan tarvittaessa hajauttaa koko lukuvuoden mittaiseksi ja järjestää myös verkkokursseina sekä normaalin kouluajan ulkopuolella. Opiskelija voi suorittaa kurssit haluamassaan järjestyksessä paitsi PM2 ja PM5

Kurssien arvostelu: suoritettu/hylätty-merkintä (S/H).

Yhteistyökumppanit 20.02.2014: Power Park, Härmän kuntokeskus, Halpa-Halli, Alahärmän Yrittäjät ry, Ylihärmän yrittäjät ry, Korttesjärven Yrittäjät ry, Härmien kehittämissyhistys ry, Aisapari ry

Yrittäjyys (PM 1)

Keskeiset sisällöt: Opetukselle tyypillistä on voimakas teorian ja käytännön yhteensovittaminen. Ryhmässä toimiminen nousee työtapa ja mallina keskeiseen asemaan.

Vahvistetaan opiskelijoiden yrittäjämäisiä ominaisuuksia. Tällaisia ominaisuuksia ovat esimerkiksi luovuus, ongelmanratkaisukyky, oma-aloitteisuus, pitkäjänteisyys, suunnitelmallisuus ja ryhmässä toimiminen.

Kansainvälisyyskurssin varainhankinnan suunnittelu, organisointi ja toteutus.

Kansainvälisyys öHärmästä maailmalle (PM2)

Keskeiset sisällöt: PM2:n suoritus edellyttää PM1:n suoritusta.

Kurssin tavoitteena on kansainvälisen kanssakäymisen ja eurooppalaisen kulttuurin tuntemuksen lisääminen sekä vieraskielisen kommunikaatiotaidon kasvattaminen.

Kurssiin valmistaudutaan tekemällä tutkielmia kurssin kohdealueesta ja valitusta teemasta.

Matka merkittävään kulttuurikohteeseen. Siellä tutustutaan käytännössä niihin teemoihin ja aiheisiin, joista on koulussa työstetty tutkielmia opettajan johdolla. Matkan kesto noin viikko.

Kurssista PM1 ja PM2 aiheutuu kuluja, joita koulu ei voine kattaa kuin pieneltä osalta. Tämän kurssin valinneet osallistuvat yhteisesti päätettävien keinoin varojen keräämiseen. Koska on todennäköistä, että kaikkea rahoitusta ei saada kootuksi yhteisesti (eikä avustuksia voi saada öautomaattisesti), jokainen kurssin valinnut joutuu kattamaan osan kuluista itse.

Kurssin osanottajamäärä on vuosittain rajoitettu. Mahdollisesti tarvittavista karsintaperusteista päättää koulun opettajakunta.

Asiakaspalvelu 1. (PM3)

Keskeiset sisällöt: Kurssi toteutetaan yhteistyössä yhteistyökumppanien asiakaspalvelukoulutuksen kanssa. Kurssi pitää suorittaa ennen kurssia PM5

Yritystoiminnan perusteet (PM4)

Keskeiset sisällöt: Eri yritysmuodot, taloushallinto, kannattavan yritystoiminnan edellytykset ja markkinoinnin pääpiirteet sekä niiden merkitys yrityksessä.

Asiakaspalvelu 2. (PM5)

Keskeiset sisällöt: Asiakaspalvelun käytännön harjoittelu palvelu- tai matkailualan kumppaniyrityksissä. Opiskelija tekee itse työsopimuksen harjoittelupaikan kanssa ja on siten henkilökohtaisessa työsuhteessa harjoitteluyritykseen. Kurssin suoritus edellyttää vähintään 20 päivän työssäoloaikaa. Kurssi edellyttää vähintään kahden muun PM-kurssin suoritusta, joista toisen pitää olla PM3 (asiakaspalvelu1). Harjoittelusta opiskelija laatii työssäoppimisraportin

Tietoliikenne (PM6)

Keskeiset sisällöt: Tietotekniikan hyödyntäminen yritysmaailmassa. Voidaan tarvittaessa toteuttaa verkkokurssina yhteistyössä Suomen Yrittäjäopiston kanssa.

Yritysmaailma vierailta kielillä (englanti 1/2 kurssia, ruotsi 1/2 kurssia) (PM 7)

Keskeiset sisällöt: Tutustutaan eräänä kielenopetuksen erikoisalueena kaupalliseen kieleen ja sen erityispiirteisiin. Työmuotoina puhe- ja sanastoharjoitukset sekä ryhmissä tehtävät asiakaspalveluharjoitukset. Kurssi rakentuu seuraavien teemojen ympärille: kaupan ja matkailun terminologiaan perehtyminen, tilanneharjoitukset, pienimuotoinen yritysesitys, erilaiset kulttuurit ja toimintaympäristöt.

Käsityö (Kä)

Tavoitteet

Kurssien tavoitteena on, että opiskelija

- saa mahdollisuuden kehittää ja syventää käsityötaitoaan ja käsitteistön hallintaansa tekstiilityön alueella,
- kehittyy persoonallisuutensa kaikilla osa-alueilla tekemällä itse monipuolisen käsityöprosessin kaikki vaiheet: ideoihin, ideoiden kehittelyyn, tuotteen visuaalisen ja teknisen suunnittelun sekä valmistuksen,
- kehittää ongelmanratkaisutaitojaan sekä tutustuu eri tiedonhankintamenetelmiin,
- oppii ottamaan huomioon taloudelliset ja ekologiset näkökohdat suhteessa ympäristönsä käsityötuotteisiin,
- oppii hahmottamaan käsityöt (tekstiilit ym.) osana ihmisten jokapäiväistä fyysistä ja visuaalista ympäristöä.

1. LUKION TEKSTIILITYÖN SOVELTAVA KURSSI 1 (TS1)

Opiskelija

- suunnittelee ja valmistaa vapaavalintaisen tekstiilituotteen ottaen huomioon omat tarpeensa sekä tekstiilityön taitonsa,
- tutustuu uusiin tekstiilityön tekniikoihin,
- tutkii värien maailmaa tekstiiliympäristössään ja niiden vaikutusta elämäämme esim. värianalyysin avulla,
- käy tutustumassa tekstiilialan näyttelyyn.

Arviointi

Arviointi kohdistuu työskentelyn tavoitteellisuuteen ja suunnitelmallisuuteen. Opiskelijoille annetaan ohjaavaa palautetta myös vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoista sekä työvälineiden käytöstä. Opiskelija tekee itsearviota omasta työskentelystään yhdessä opettajan kanssa. Arvioinnissa pohditaan opiskelijan sekä tiedollista, taidollista että asenteellista kehitystä. Tekstiilityön arvioinnissa käytetään monipuolisia arviointimenetelmiä.

Arviointi suoritusmerkintä (S).

2. LUKION TEKSTIILITYÖN SOVELTAVA KURSSI 2 (TS2)

Opiskelija

- suunnittelee ja valmistaa vapaavalintaisen tekstiilituotteen ottaen huomioon omat tarpeensa sekä tekstiilityön taitonsa,
- tutustuu uusiin tekstiilityön tekniikoihin,
- tutustuu hänelle ajankohtaisiin sisustusongelmiin ja niiden ratkaisemiseen taloudelliset sekä esteettiset näkökohdat huomioon ottaen,
- tutustuu pukuhistoriaan,
- tutustuu mahdollisuuksien mukaan kaupunginteatterin puvustamoon tai johonkin tekstiilialan yritykseen,
- voi suorittaa käsityön lukiodiplomin

Arviointi

Arviointi kohdistuu työskentelyn tavoitteellisuuteen ja suunnitelmallisuuteen. Opiskelijoille annetaan ohjaavaa palautetta myös vuorovaikutus- ja yhteistyötaidoista sekä työvälineiden käytöstä. Opiskelija tekee itsearviota omasta työskentelystään yhdessä opettajan kanssa. Arvioinnissa pohditaan opiskelijan sekä tiedollista, taidollista että asenteellista kehitystä. Tekstiilityön arvioinnissa käytetään monipuolisia arviointimenetelmiä.

Arviointi suoritusmerkintä (S).

Teemaopinnot

Teemaopinnot ovat eri tiedonaloja yhdistäviä opintoja. Ne eheyttävät opetusta ja kehittävät opiskelijoiden taitoja hahmottaa ja ymmärtää yksittäistä oppiainetta laajempia kokonaisuuksia. Teemaopintojen keskeisenä tehtävänä on tarjota mahdollisuuksia usean eri oppiaineen tietojen ja taitojen yhdistämiseen ja soveltamiseen. Teemaopintojen tavoitteet ja sisällöt tarkennetaan ja konkretisoidaan opetussuunnitelmassa.

Opetuksen tavoitteet

Teemaopintojen tavoitteena on, että opiskelija rohkaistuu etsimään eri tieteen- ja taiteenalojen keskeisten käsitteiden ja näkökulmien välisiä yhteyksiä ja muodostaa niiden pohjalta kokonaisuuksia hahmottaa ongelmia, ilmiöitä tai kysymyksiä sekä innostuu etsimään niihin ratkaisuja yksin ja yhteistyössä muiden kanssa hyödyntää eri aloilta hankkimiaan tietoja ja taitoja hakee informaatiota eri lähteistä ja arvioi tietolähteiden luotettavuutta soveltaa osaamistaan ja kehittää tieto- ja viestintäteknologisia taitojaan käytännön toiminnassa työskentelee tavoitteellisesti ja toimii rakentavasti ryhmän jäsenenä.

Arviointi

Teemaopintojen arviointi perustuu opiskelijan taitoihin hakea tietoa, arvioida ja soveltaa sitä sekä tuottaa luotettavien lähteiden pohjalta jäsentyneitä kokonaisuuksia. Olennaisia arvioinnin kohteita ovat opiskelijan taidot arvioida kriittisesti tietolähteitä sekä ymmärtää eri tietojen ja taitojen välisiä yhteyksiä. Työskentelyn arviointi kohdistuu sen tavoitteellisuuteen ja suunnitelmallisuuteen. Opiskelijoille annetaan ohjaavaa palautetta myös vuorovaikutus- ja yhteistyötaidoista sekä työvälineiden käytöstä. Teemaopintojen arvioinnissa käytetään monipuolisia arviointimenetelmiä.

Valtakunnalliset syventävät kurssit ja koulukohtaiset kurssit

1. Monitieteinen ajattelu (TO1)

Kurssin tavoitteena on tarjota tilaisuuksia ajattelun taitojen kehittämiseen laaja- alaisesti ja oppiainerajat ylittävästi. Opiskelijat oppivat hahmottamaan eri tieteen- ja taiteenalojen välisiä yhteyksiä sekä niiden keskeisten periaatteiden ja käsitteiden vuorovaikutusta yhtä tiedonala laajemmissa kokonaisuuksissa. Kurssin aikana opiskelijat kehittävät kriittistä ja luovaa ajatteluaan itsenäisesti ja yhteistoiminnassa muiden kanssa. He analysoivat ja arvioivat erilaisia käsitejärjestelmiä ja näkökulmia ja käyttävät niitä johtopäätösten ja ratkaisujen tekemiseen. Kurssin keskeiset sisällöt valitaan vähintään kahdesta eri oppiaineesta tai aihekokonaisuudesta.

TO1A Miten selviän hengissä?

Usean oppiaineen näkökulmasta hengissä selviämisestä ja pysymisestä aina hyvinvointiin ja arkirutiineihin asti.

Arviointi suoritusmerkintä (S).

TO1B Ilmiöpohjainen tutkielma

Tutkielma opiskelijan valitsemasta oppiaineista ja aiheesta tietotekniikkaa ja eri oppiaineita hyödyntäen. Mukana myös oppilaanohjaus.

Arviointi suoritusmerkintä (S).

Kursseja tarjotaan vuosittain erikseen sovittavalla tavalla.

2. Tutkiva työskentely teknologialla (TO2)

Tieto- ja viestintäteknologian kurssin tavoitteena on, että opiskelija suunnittelee, toteuttaa ja esittää yksin tai yhteistyössä muiden opiskelijoiden kanssa johonkin ilmiöön tai aihepiiriin liittyvän dokumentoidun projektin, tutkielman, keksinnön tai muun tuotoksen. Samalla hän kehittää osaamistaan tieto- ja viestintäteknologiassa. Lisäksi tavoitteena on, että opiskelija saa tilaisuuksia oppiainerajat ylittävään työskentelyyn ja yhteistyöhön. Kurssin keskeisillä sisällöillä on yhteys kahden tai useamman eri oppiaineen tietoihin ja taitoihin sekä aihekokonaisuuksiin.

TO2A Ilmiöpohjainen tutkimus

Tietotekniikan avulla tehtävä tutkimus opiskelijan ja ryhmän valitsemasta ilmiöstä. Kurssi sisältää tutkimuksen suunnittelun, suorittamisen sekä raportoinnin. Osana kurssia myös itse- ja vertaisarviointi.

Arviointi suoritusmerkintä (S).

TO2B Teknologia-kurssi

Kurssi voi olla toisessa oppilaitoksessa tai yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa suoritettava projekti, kurssi tai muu vastaava.

Arviointi suoritusmerkintä (S).

Kursseja tarjotaan vuosittain erikseen sovittavalla tavalla.

3. Osaaminen arjessa (TO3)

Vapaaehtoistoiminnan, työelämän, liikennekasvatuksen tai kansainvälisen toiminnan kursseilla opiskelija saa tilaisuuksia tietojensa ja taitojensa soveltamiseen käytännön työtehtävissä ja tilanteissa. Tarkoituksena on vahvistaa opiskelijoiden koulussa hankkiman osaamisen ja arkielämän välistä yhteyttä. Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii ymmärtämään yhteiskunnan toimintaperiaatteita ja kehittää työelämässä tarvittavaa osaamista koulun ulkopuolisissa toimintaympäristöissä. Hän saa mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia osaamisensa syventämiseen myös kansainvälisessä yhteistyössä. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

TO3A Liikennekasvatus

B-ajokortin suorittaminen ja liikennekasvatustunnit.
Arviointi suoritusmerkintä (S).

TO3B Vapaaehtoistyö

Opiskelijan lukion aikana suorittama ja koulun vaatimalla tavalla raportoima vapaaehtoistyö. Kokonainen kurssisuoritus vaatii yli 32 tunnin työskentelyä.
Arviointi suoritusmerkintä (S).

TO3C Opiskelijan arjen taidot

Jatko-opiskelijan todelliset ja hyödylliset arjen taidot. Taloudellisesta ruokahuoltolosta juhlaruokailuun. Oman kodin hygienia. Mahdollisuus suorittaa hygieniapassi. (Huom. hygieniapassitutkinto on maksullinen.) Kotitalouden oikeus-, vakuutus-, talous- ja vastuuasiat. Häätäensiapu-kurssin suorittaminen. (Huom. ensiapukurssi voi olla maksullinen.)
Arviointi suoritusmerkintä (S).

Taiteiden väliset kurssit (valtakunnalliset kurssit)

Taiteiden väliset kurssit ovat eri taiteenaloja yhdistäviä opintoja. Kurssien tehtävänä on laajentaa ja eheyttää musiikin, kuvataiteen ja opetussuunnitelmassa päätettävien mahdollisten muiden taideaineiden opetusta. Taiteiden väliset kurssit tarjoavat mahdollisuuksia laaja-alaisille ja teemallisille kokonaisuuksille perustuvalla taideoppimiselle. Opinnot vahvistavat kulttuurisen tiedon ymmärtämistä ja arvottamista omassa elämässä. Kurseilla tuotetaan ja tulkitaan kulttuuria eri taiteenaloille ominaisilla tutkimisen tavoilla. Opintojen tehtävänä on vahvistaa opiskelijoiden toimijuutta ja osallisuutta omassa elinympäristössä, yhteiskunnassa ja globaalissa maailmassa. Taiteiden väliset opinnot luovat mahdollisuuksia lukion toimintakulttuurin kehittämiseksi sekä yhteistyölle lukion ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

Opetuksen tavoitteet

Taiteiden välisten kurssien tavoitteena on, että opiskelija

- syventää kulttuurista osaamistaan taiteenalojen välisiä yhteyksiä hyödyntämällä
- tutkii itselle merkityksellisiä ilmiöitä ja teemoja yksin ja yhteistyössä muiden kanssa
- hyödyntää ja soveltaa eri taiteen- ja tieteenaloilta hankkimaansa osaamista
- soveltaa eri taiteenaloille ominaisia tiedon tuottamisen tapoja ja niiden yhdistelmiä
- kehittää osaamistaan taiteenaloille ominaisia työtapoja, teknologioita, työskentelyprosesseja ja opiskeluympäristöjä käyttämällä

- työskentelee tavoitteellisesti ja yhteistoiminnallisesti ryhmän jäsenenä
- kehittää taitoaan ilmaista itseään kokemuksellisuutta, moniaistisuutta ja toiminnallisuutta hyödyntämällä.

Arviointi

Opiskelijoille annetaan kurssilla kannustavaa, monipuolista ja ohjaavaa palautetta. Taiteiden välisen kurssin arviointi edistää opiskelulle asetettujen tavoitteiden toteutumista kaikissa oppimisprosessin vaiheissa. Arvioinnin kokonaisuuteen kuuluu myös itsearviointia ja vertaisarviointia. Arviointi kohdistuu tavoitteellisuuteen, suunnitelmallisuuteen ja tiedon tuottamiseen sekä taitojen soveltamiseen. Kurssien arvioinnissa otetaan huomioon osaamisen kehittyminen, työtapojen ja opiskeluympäristöjen käyttö, työskentelyprosessien eteneminen sekä toteutetut teokset, produktiot ja esitykset. Opiskelijoille annetaan palautetta myös vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoista sekä työvälineiden, materiaalien ja teknologioiden käytöstä. Suoritusmerkintä (S).

Valtakunnalliset soveltavat kurssit

1. Monitaiteellinen musiikkiprojekti (TA1)

Kurssi tarjoaa opiskelijalle tilaisuuksia kehittää musiikillista ja muuta taiteellista luovaa ajatteluaan ja ilmaisutaitojaan taiteidenvälisessä työskentelyssä ja yhteistyössä muiden kanssa. Tavoitteena on, että kurssin aikana opiskelija suunnittelee ja toteuttaa ryhmässä tai itsenäisesti taiteelliseen ilmaisuun liittyvän kokonaisuuden. Kokonaisuuden suunnittelussa ja toteutuksessa opiskelija soveltaa ja yhdistää aiemmin hankkimaansa kulttuurista, musiikillista ja muuta taiteellista osaamista. Oppimisprosessin aikana opiskelija arvioi työskentelyään ja oppii toimimaan kokonaisuuden kannalta mielekkäällä tavalla. Kokonaisuuden toteutuksessa voi käyttää myös kehittyvän teknologian tarjoamia taiteellisen ilmaisun keinoja.

2. Nykyaiteen keinoin (TA2)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija syventää omakohtaista suhdettaan kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin nykyaiteelle ominaisin keinoin. Opiskelijat tutkivat kulttuurisia ilmiöitä eri taiteenalojen ilmaisun keinoja käyttämällä ja soveltamalla. Kurssilla hyödynnetään visuaalisuuden rinnalla myös muita tiedon tuottamisen tapoja. Opiskelijat syventyvät erilaisiin käsityksiin taiteen tehtävästä. Kurssilla tarkastellaan kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin henkilökohtaisia ja yhteiskunnallisia merkityksiä. Taidetta käytetään osallistumisen ja vaikuttamisen muotona. Tutkittavat ilmiöt sekä käytettävät välineet, teknologiat ja ilmaisun keinot valitaan yhdessä opiskelijoiden kanssa. Kurssilla toteutetaan monitaiteellisia teoksia, produktioita ja esityksiä erilaisiin ympäristöihin.

3. Taidetta kaikilla aisteilla (TA3)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan ja arvioimaan eri taiteenalojen ajankohtaisia toimintatapoja ja ilmiöitä. Kurssilla tarkastellaan taiteiden ja kulttuurien suhdetta sekä taiteen merkityksiä omassa elämässä, yhteiskunnassa ja maailmassa. Opiskelijoille merkityksellisiä teemoja ja aihepiirejä tutkitaan eri taiteenalojen keinoin ja niitä yhdistellen. Kurssi toteutetaan vähintään kahden taiteenalan välisenä kokonaisuutena. Kurssin keskeisiä sisältöjä voidaan valita myös aihekokonaisuuksista.

Lukiodiplomit

Lukion opetussuunnitelmassa määriteltäviin soveltaviin kursseihin voivat kuulua eri aineissa ja aineryhmissä suoritettavat lukiodiplomit. Lukiodiplomien tehtävänä on antaa opiskelijalle mahdollisuus osoittaa erityistä osaamistaan ja harrastuneisuuttaan pitkäkestoisen näytön avulla. Lukiodiplomi kuvaa monipuolisesti opiskelijan tavoitteellista työskentelyä, kehittyneitä taitoja ja syvällistä osaamista. Opiskelija tutkii ja ilmaisee kulttuurisesti moninaista todellisuutta eri oppiaineille ominaisin keinoin. Lukiodiplomi ilmentää opiskelijan ajattelun, tuottamisen, tulkinnan ja arvottamisen taitoja sekä omaehtoista harrastuneisuutta.

Lukiodiplomeja on mahdollista suorittaa kotitaloudessa, kuvataiteessa, käsityössä, liikunnassa, mediassa ja musiikissa. Lukiodiplomit tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden arvioida lukio-opintojen aikana karttunutta osaamistaan ja vahvuuksiaan jatko-opintojen näkökulmasta. Lukiodiplomit täydentävät lukion päättötodistuksen ja ylioppilastutkintotodistuksen osoittamaa osaamista.

Lukiodiplomeja on koulutuksen järjestäjän päätöksellä mahdollista suorittaa lukiossa yhdessä tai useammassa aineessa ja aineryhmässä. Opetushallitus antaa ohjeet kunkin lukiodiplomin suorittamisesta.

Opetuksen tavoitteet

Kaikkia lukiodiplomeja yhdistävinä tavoitteina on, että opiskelija asettaa lukiodiplomin suorittamiselle omat lähtökohdat ja tavoitteet työskentelee tavoitteellisella otteella itsenäisesti ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa tutkii ja ilmaisee kulttuurista todellisuutta eri tiedonaloille ominaisilla tavoilla soveltaa lukioaikana karttunutta osaamista ja omaehtoista harrastuneisuutta valitsee tarkoituksenmukaisia opiskeluympäristöjä, työtapoja ja ilmaisun keinoja arvioi asetettujen tavoitteiden saavuttamista, työskentelyä, lopputulosta ja kokonaisuutta.

Arviointi

Lukiodiplomin arviointi perustuu opiskelijan tai opiskelijoiden ryhmänä itsenäisesti toteuttamaan lukioaikaisen erityisen osaamisen ja harrastuneisuuden näyttöön. Opiskelijan toteuttama lukiodiplomi arvioidaan kokonaisuutena kurssin päätyttyä. Lukiodiplomin arvioinnissa annetaan palautetta lukiodiplomille asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta. Lukiodiplomin arviointi on monipuolista ja luotettavaa, ja se vastaa opiskelijan aineessa tai aineryhmässä osoittamaa saamisen tasoa. Lukiodiplomin suorittamiseen sisältyy opiskelijan itsearviointia.

Valtakunnalliset soveltavat kurssit, joita voi Härmän lukiossa suorittaa

2. Kuvataiteen lukiodiplomi (KULD2)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija antaa erityisen näytön lukioaikaisesta osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan kuvataiteessa. Kuvataiteen lukiodiplomin tavoitteena on, että opiskelija osoittaa kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin laaja-alaista osaamistaan tuottamalla, tulkitsemalla ja arvottamalla monipuolisesti erilaisia kuvia. Kurssin keskeiset sisällöt perustuvat opiskelijan lukiodiplomille asettamiin tavoitteisiin sekä hänen valitsemaansa tehtävään, näkökulmaan ja toteutustapaan. Kuvataiteen lukiodiplomi muodostuu teoksesta sekä työskentelyprosessia, itsearviointia ja kuvataiteen tuntemusta kuvaavasta portfolioista.

Arviointi suoritusmerkintä (S).

Diplomin suorituksesta annetaan erillinen Opetushallituksen määrittelmä todistus omalla arviointiasteikolla.

3. Käsityön lukiodiplomi (KÄLD3)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija antaa erityisen näytön lukioaikaisesta osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan käsityössä. Käsityön lukiodiplomin tavoitteena on, että opiskelija kehittää osaamistaan laadukkaiden käsityötuotteiden omaehtoisessa suunnittelussa, valmistuksessa sekä osaamisen arvioinnissa. Kurssin keskeiset sisällöt perustuvat opiskelijan valitsemaan tehtävään, ideaan ja suunnittelu- ja valmistusprosessiin sekä niiden itsearviointiin. Käsityön lukiodiplomi muodostuu käsityötuotteesta tai käsityöteoksesta sekä sen suunnittelu- ja valmistusprosessia ja itsearviointia kuvaavasta portfolioista.

Arviointi suoritusmerkintä (S).

Diplomin suorituksesta annetaan erillinen Opetushallituksen määrittelmä todistus omalla arviointiasteikolla.

4. Liikunnan lukiodiplomi (LILD4)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija antaa erityisen näytön lukioaikaisesta osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan liikunnassa. Liikunnan lukiodiplomin tavoitteena on, että opiskelija pohtii monipuolisesti liikunnan merkitystä elämässään samalla kehittäen fyysistä toimintakykyään, liikunnallista erityisosaamistaan, harrastuneisuuttaan ja yhteistyökykyään. Kurssin keskeisiä sisältöjä ovat liikunnan osioiden lisäksi liikunnallisen tutkielman sekä portfolion tekeminen. Liikunnan lukiodiplomi muodostuu liikuntakykyisyyden, liikuntatietojen, erityisosaamisen, harrastuneisuuden ja yhteistyötaitojen sekä portfolion muodossa tehtävän itsearvioinnin muodostamasta kokonaisuudesta.

Arviointi suoritusmerkintä (S).

Diplomin suorituksesta annetaan erillinen Opetushallituksen määrittelmä todistus omalla arviointiasteikolla.

5. Median lukiodiplomi (MELD5)

Opetushallituksen koordinoima **median lukiodiplomi (MD)** koostuu kursseista (merkintä MD opinto-oppaassa), diplomityökurssilla itsenäisesti tehtävästä diplomityöstä ja siihen liittyvästä esseestä sekä opiskelijan kirjoittamasta mediaelämäkerrasta. Sen opiskelija kokoo kursseilla oppimistaan asioista ja ajankohtaisista mediaan liittyvistä havainnoistaan.

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija antaa erityisen näytön lukioaikaisesta mediaosaamisestaan ja harrastuneisuudestaan. Median lukiodiplomin tavoitteena on edistää opiskelijan monipuolisia media- ja vuorovaikutustaitoja sekä median välineiden, ilmaisukeinojen ja mahdollisuuksien luovaa käyttöä. Lisäksi edellytetään informaation kriittisen valinnan, tulkinnan, arvioinnin ja jäsentelyn taitoa, mediasuhteen pohdintaa ja median toimintaympäristön hahmottamista. Kurssin keskeiset sisällöt perustuvat opiskelijan valitsemaan tehtävään, näkökulmaan ja toteutustapaan. Median lukiodiplomi on portfolion ja mediaesityksen muodostama kokonaisuus.

Diplomin suorittamiseen vaaditaan kaikille yhteisen, itsenäisesti suoritettavan **Median maailma - verkkokurssin** lisäksi kolme muuta kurssia. Muut median lukiodiplomiin liittyvät kurssit voi koota seuraavista kursseista:

Nykykulttuuri ja kertomukset (ÄI6),
Kirjoitustaitojen syventäminen (ÄI8),
Kulttuuri ja mediat (RUB13),
Yhteiskunta ja ympäröivä maailma (ENA4),
Geomedia ó tutki, osallistu ja vaikuta (GE4),
Yhteiskuntafilosofia (FI3),
Uskonnot ja media (UE6),
Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma (YH3),
Musiikki viestii ja vaikuttaa (MU4),
Osallisena mediassa (KU3),
Kuva ja kamera (KU6),

6. Musiikin lukiodiplomi (MULD6)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija antaa lukioaikanaan näytön musiikillisesta erityisosaamisestaan ja erityisestä harrastuneisuudestaan musiikissa. Opiskelija osoittaa musiikillista osaamistaan ja harrastuneisuuttaan valmistamalla musiikin taidollista ja tiedollista hallintaa osoittavan projektin tai kokoamalla näytesalkun lukioaikaisista musiikkiopinnoistaan ja -toiminnastaan. Musiikin lukiodiplomin voi toteuttaa joko yksin tai ryhmän jäsenenä. Kurssin keskeiset sisällöt perustuvat musiikin lukiodiplomin erilaisiin toteutustapoihin ja osa-alueisiin. Musiikin lukiodiplomi muodostuu neljästä osasta, jotka ovat opiskelijan musiikillinen omaelämäkerta, musiikkiprojekti tai musiikillinen näytesalkku, yhteenveto ja arvioitsijoiden lausunto.

Arviointi suoritusmerkintä (S).

Diplomin suorituksesta annetaan erillinen Opetushallituksen määrittelmä todistus omalla arviointiasteikolla.

6. Opiskelijan oppimisen arviointi

6.1. Kurssisuorituksen arviointi

Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päätyttyä. Arvioinnin tehtävänä on antaa palautetta opiskelijalle kurssin tavoitteiden saavuttamisesta ja oppiaineen opiskelun etenemisestä.

Kurssin arvioinnin tulee olla monipuolista ja perustua paitsi mahdollisiin kirjallisiin kokeisiin, opintojen edistymisen jatkuvaan havainnointiin ja opiskelijan tietojen ja taitojen arviointiin. Myös opiskelijan oma itsearviointi voidaan ottaa huomioon käyttäen hyväksi muun muassa kurssin arviointikeskusteluja.

Itsenäisesti opiskellusta kurssista edellytetään hyväksytty arvosana. Jos opiskelija opiskelee kurssin kokonaan tai osittain itsenäisesti, noudatetaan soveltuvin osin edellä mainittuja arviointiperiaatteita. Kurssin tavoitteiden saavuttamista ja niiden suuntaista edistymistä on myös tällöin arvioitava riittävän laaja-alaisesti.

Jotta oppilaitos voisi varmistaa, että huoltajat saavat asetuksen mukaisen tiedon opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä, koulu voi edellyttää huoltajan allekirjoitusta tiedotteisiin sellaisilta opiskelijoilta, jotka eivät vielä ole täysi-ikäisiä.

Kunkin oppiaineen pakolliset ja opetussuunnitelman perusteissa määritellyt valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroin. Muiden syventävien sekä soveltavien kurssien arviointitapoja voivat olla opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla numeroarviointi, suoritusmerkintä (S = suoritettu), hylätty (H = hylätty) tai sanallinen arviointi. Kirjallisesti annettu sanallinen arviointi ja suullisesti arviointikeskustelussa annettu palaute voivat myös täydentää ja täsmentää numeroarvosanaa. Kesken oleva kurssisuoritus merkitään opintokirjaan kirjaimella K.

6.2. Arvioinnin suorittajat ja arviointiperusteista tiedottaminen

Opiskelijan arvioinnista päättää kunkin oppiaineen tai aineryhmän osalta opiskelijan opettaja tai, jos opettajia on useita, opettajat yhdessä. Päättöarvioinnista päättävät rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä.

Opiskelijalla on oikeus saada tieto arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta häneen.

6.3. Hylätyn kurssin uusiminen

Opiskelija voi osallistua kunkin jakson jälkeen hylätyn kurssin uusintakokeeseen. Samana uusintakoepäivänä voi opiskelija osallistua korkeintaan kahteen kokeeseen. Mikäli opiskelija osallistuu em. uusintakokeeseen, on hänen osallistuttava ensisijaisesti kurssin päättymistä välittömästi seuraavaan uusintakuulusteluun. Mikäli opiskelijalla on kurssista hylätty arvosana vielä uusintakokeen jälkeen, on opiskelijan osallistuttava ennen seuraavaa uusintakertaa pedagogiseen tukeen tai käytävä kurssi kokonaisuudessaan uudestaan.

6.4. Poissaolojen kontrollointi ja vaikutus kurssin arviointiin:

Kaikki poissaolot on selvitettävä. Kaikkiin ennalta tiedossa oleviin pakottaviin poissaoloihin on pyydettyä joko ryhmänohjaajan tai rehtorin lupa. Tarvittaessa otetaan yhteyttä huoltajaan. Kokonaispoissaolojen määrä kussakin jaksossa voidaan merkitä opintokirjaan. Poissaolojen luotettavaksi selvitykseksi vaaditaan esim. terveydenhoitajan todistus tai huoltajan allekirjoituksella varustettu selvitys. Mikäli opettaja katsoo, että opiskelijan kurssisuoritus jää vajaaksi (esimerkiksi runsaiden poissaolojen vuoksi), voidaan opiskelijalta vaatia lisänäyttöä, jotta kurssi voidaan arvioida.

6.5. Kurssin jättäminen pyynnöstä arvioimatta.

Opiskelijalla on oikeus osallistua rehtorin ja ko. opettajan luvalla oppiaineen opetukseen niin, että sitä ei arvioida. Arvioimatta jättäminen edellyttää, että opiskelija pyytää sitä viimeistään kurssin toisella oppitunnilla. Arvioimatta jätettyä kurssia ei lueta opiskelijan kokonaiskurssimäärään.

6.6. Hyväksytyt kurssit uusiminen

Opiskelija voi suorittaa hyväksytyt kurssit uudelleen joko osallistumalla kurssin opiskeluun uudelleen tai osallistumalla yhden kerran uusintakokeeseen.

Hyväksytyt kurssit uusintakoetilaisuudet ovat seuraavasti: kevään kurssien uusinta on elokuussa ja syksyn kurssien uusinta tammikuussa. Lopulliseksi kurssiarvosanaksi tulee tällöin kyseisistä suorituksista parempi. Uusintakoepäivänä voi osallistua korkeintaan kahteen kokeeseen.

6.7. Oppiaineen oppimäärän arviointi

Oppiaineen oppimäärä muodostuu opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti opiskelemista pakollisista ja syventävistä kursseista sekä niihin läheisesti liittyvistä soveltavista kursseista. Soveltavien kurssien kuulumisesta eri oppiaineiden oppimääriin päätetään opetussuunnitelmassa. Samassa oppiaineessa eri opiskelijoilla voi olla erilaajuiset oppimäärät. Opiskelijan opiskelusuunnitelma tarkentuu lukio-opintojen aikana. Sen laatiminen ja seuranta ohjaavat opiskelijaa tavoitteellisiin kurssivalintoihin.

6.8. Oppiaineen oppimäärän arvosana määräytyy opiskelijan opiskelemien pakollisten ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen valtakunnallisten syventävien kurssien kurssiarvosanojen aritmeettisena keskiarvosanana. Jos arvosana on X, 50 se pyöristetään ylöspäin ja jos se on X, 49 alaspäin. Mainituista opinnoista opiskelijalla saa olla hylättyjä

kurssiarvosanoja enintään seuraavasti:

Opiskelusuunnitelman mukaisesti opiskeltuja pakollisia ja valtakunnallisia syventäviä kursseja, joista voi olla hylättyjä kursseja, enintään

162 kurssia 0

365 kurssia 1

668 kurssia 2

9 kurssia tai enemmän 3

Oppiaineen oppimäärässä ovat mukana kaikki opiskelijan arvioidut pakolliset ja opetussuunnitelman perusteissa määritellyt valtakunnalliset syventävät kurssit, eikä mitään niistä voi jälkikäteen poistaa. Oppiaineen oppimäärään liittyvien muiden syventävien sekä soveltavien kurssien arviointi suoritetaan hyväksytty (=S)/hylätty (=H) óasteikolla.

Mikäli opiskelija osoittaa erillisessä kuulustelussa suurempaa kypsyyttä ja oppiaineen hallintaa kuin kurssien arvostelusta määräytyvä oppiaineen arvosana edellyttää, tulee arvosanaa korottaa. Valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen pakollisten ja syventävien kurssien pohjalta muodostuvaa arvosanaa on mahdollista korottaa edellä mainitun erillisen kuulustelun lisäksi

Ékoulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa määrittelemien syventävien ja soveltavien kurssien pohjalta saadulla lisänäytöllä

Éopiskelijan arvioinnista päättävien harkinnan perusteella, mikäli opiskelijan tiedot ja taidot ovat oppiaineen päättövaiheessa kurssiarvosanojen perusteella määräytyvää arvosanaa paremmat.

6.9. Päättötodistuksessa numeroin arvioitavat oppiaineet

Lukioasetuksen määrittämin numeroarvosanoin arvioidaan kaikki pakollisten oppiaineiden oppimäärät sekä valinnaiset vieraat kielet. Opinto-ohjauksesta annetaan suoritusmerkintä.

Mikäli opiskelija pyytää, hän on oikeutettu saamaan suoritusmerkinnän liikunnasta ja sellaisista oppiaineista, joissa opiskelijan suorittama oppimäärä käsittää vain yhden kurssin sekä valinnaisista vieraista kielistä, mikäli opiskelijan suorittama oppimäärä niissä käsittää vain kaksi kurssia.

Opetussuunnitelmassa määritellyt muut lukion tehtävään soveltuvat opinnot arvioidaan siten kuin opetussuunnitelmassa määrätään.

6.10. Lukion oppimäärän suoritus

Opiskelijan henkilökohtaiseen opinto-ohjelmaan kuuluvia pakollisia, syventäviä ja soveltavia kursseja tulee olla opiskeltu vähintään siinä laajuudessa kuin ne on määritelty valtioneuvoston antamassa tuntijakopäätöksessä. (Valtioneuvoston asetus 942/2014).

Opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän silloin, kun hän on suorittanut oppiaineiden oppimäärät edellä esitetyllä tavalla hyväksytysti ja lukion vähimmäiskurssimäärä 75 kurssia täyttyy. Oppilaitoskohtaisista syventävistä ja soveltavista kursseista voidaan lukea mukaan lukion oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat kurssit.

6.11. Arvioinnin uusiminen ja oikaisu

óOpinnoissa etenemistä tai päättöarviointia koskevan päätöksen uusimista on pyydetävä kahden kuukauden kuluessa tiedon saamisesta. Uudesta arvioinnista päättävät koulun rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä.ó (Lukioasetus 810/2003, 13 § 1 mom)

óJos 1 momentissa tarkoitettu uusi arviointi tai ratkaisu, jolla pyyntö on hylätty, on ilmeisen virheellinen, lääninhallitus voi opiskelijan pyynnöstä velvoittaa opettajan toimittamaan uuden arvioinnin tai määrätä opinnoissa etenemistä koskevan päätöksen muutettavaksi taikka määrätä, mikä arvosana opiskelijalle on annettava.ó (Lukioasetus 810/1998, 13 § 2 mom)

6.12. Todistukset ja niihin merkittävät tiedot

Lukiossa käytetään seuraavia todistuksia:

1. Lukion päättötodistus annetaan opiskelijalle, joka on suorittanut lukion koko oppimäärän.
2. Todistusoppimäärän suorittamisesta annetaan, kun opiskelija on suorittanut yhden tai useamman lukion oppiaineen oppimäärän.
3. Todistus lukiosta eroamisesta (erotodistus) annetaan opiskelijalle, joka eroaa lukiosta ennen lukion koko oppimäärän suorittamista.

Todistus suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta annetaan lukion päättötodistuksen liitteinä.

Liitteet:

- Valtakunnallisessa ops:ssa on kirjattu liitteinä Kehittyvän kielitaidon tasojen kuvausasteikko, liite 1
- Valtioneuvoston asetus lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen valtakunnallisia yleisistä tavoitteista ja tuntijaosta, liite 2
- lukiokoulutuksen täydentävän saamen kielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi
- lukiokoulutuksen täydentävän romanikielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi
- lukiokoulutuksen täydentävän oman äidinkielen romanikielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi

Sen lisäksi tämän asiakirjan liitteenä ovat:

Liite 1: Teot ja laiminlyönnit, niistä seuraavat toimenpiteet, kussakin toimenpiteessä toimivaltainen viranomais, selvittäminen ja kuuleminen, kirjaamista/päätöksentekoa koskevat menettelytavat, toimenpiteistä ilmoittaminen sekä muutoksenhaku.

Liite 2: Härmän lukion järjestyssäännöt

Liite 3: Härmän lukion tasa-arvosuunnitelma

Liite 4: Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

LIITE 1:

Teot ja laiminlyönnit, niistä seuraavat toimenpiteet, kussakin toimenpiteessä toimivaltainen viranomainen, selvittäminen ja kuuleminen, kirjaamista/päätöksentekoa koskevat menettelytavat, toimenpiteistä ilmoittaminen sekä muutoksenhaku.

Teko tai laiminlyönti	Toimenpide	Toimivaltainen viranomainen	Selvittäminen	Kuuleminen	Kirjaaminen / päätös	Ilmoittaminen	Muuta huomioitavaa	Muutoksenhaku
Opiskelija häiritsee opetusta/ oppilaitoksen järjestämää tilaisuutta.	Opiskelija määrätään poistumaan oppitunnilta / oppilaitoksen järjestämästä tilaisuudesta sen jäljellä olevaksi ajaksi(LL26 §2mom).	Opettaja /opettaja tai rehtori (LukioA 12§)			Kirjataan kirjaamispäivä-kirjaan(LL 26a§ 1mom).	Ilmoitetaan alaikäisen opiskelijan huoltajalle (LL 26a§ 1mom) ja ryhmänohjaajalle.	Jos opiskelija ei noudata poistumismääräystä , opettaja/rehtori voi poistaa hänet oppitunnilta/ tilaisuudesta (LL 26b§ 1mom). Jos opiskelija vastarintaa tekemällä koettaa välttää poistamisen, opettaja/rehtori voi käyttää tarpeellisia voimakeinoja , mutta ei voimankäyttövälineitä(LL 26b§ 3mom). Voimakeinoihin turvautunut henkilö tekee asiasta kirjallisen selvityksen koulutuksen järjestäjälle (LL 26b§ 3mom).	Ei muutoksenhaku-oikeutta.
Opiskelija häiritsee opetusta, rikkoo koulun järjestystä tai menettelee vilpillisesti.	Opiskelijalle annetaan kirjallinen varoitus (LL 26§ 1mom).	Rehtori (LL 26a§ 5mom)	Yksilöidään teko/laiminlyönti ja hankitaan tarpeellinen selvitys (LL 26a§ 1mom).	Kuullaan opiskelijaa (LL26a§ 1mom). Varataan alaikäisen opiskelijan huoltajalle tilaisuus tulla kuulluksi ennen kirjallisen varoituksen antamista (LL 26a§ 1mom).	Rehtori tekee päätöksen (LL 26a§ 5mom).	Annetaan päätös tiedoksi alaikäisen opiskelijan huoltajalle.	Opiskelijalle järjestetään tarvittava opiskeluhuolto .	Valitusoikeus hallinto-oikeuteen.
Opiskelijan rikkomus on vakava tai opiskelija jatkaa epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan.	Opiskelija erotetaan määräajaksi (enint. 1v)oppilaitoksesta (LL 26§ 1mom).	Sivistyslautakunta (LL 26a§ 5mom)	Yksilöidään teko/laiminlyönti ja hankitaan tarpeellinen selvitys (LL 26a§ 1mom).	Kuullaan opiskelijaa (LL26a§ 1mom). Varataan alaikäisen opiskelijan huoltajalle tilaisuus tulla kuulluksi ennen määräaikaista erottamista (LL 26a§ 1mom).	Sivistyslautakunta tekee päätöksen (LL 26a§ 5mom).	Annetaan päätös tiedoksi alaikäisen opiskelijan huoltajalle. Ilmoitetaan tarvittaessa lastensuojelun, etsivälle nuorisotyölle ja/tai poliisille.	Opiskelijalle järjestetään tarvittava opiskeluhuolto . Päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta on päätettävä samalla kun määräaikaisesta erottamisesta päätetään (LL 26a§ 3mom).	Valitusoikeus hallinto-oikeuteen.
Opiskelija käyttäytyy väkivaltaisesti ja uhkaavasti vaarantaen	Opiskelijalta evätään osallistuminen opetukseen jäljellä	Rehtori (LL LukioA 12§)			Kirjataan kirjaamispäivä-kirjaan(LL 26a§ 1mom).	Ilmoitetaan alaikäisen opiskelijan huoltajalle(LL 26a§ 1mom), ryhmänohjaaja-	Jos opiskelija ei noudata poistumismääräystä , opettaja/rehtori voi poistaa hänet oppilaitoksen	Ei muutoksenhaku-oikeutta.

<p>muiden turvallisuuden tai vaikeuttaen opetusta/ope- tukseen liittyvää toimintaa kohtuuttomasti.</p>	<p>olevan työpäivän tai enintään kolmen työpäivän ajaksi(LL 26§ 3 mom).</p>					<p>jalle ja kuraattorille sekä tarvittaessa oppilaitoksen sijaintikunnan sosiaalihuol- lon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle (LL 26a§ 1 mom). Lisäksi ilmoitetaan työsuojeluun, jos henkilökunnan turvallisuus on vaarantunut (Lomake: Ilmoitus väkivaltatilanteesta ja sen uhasta).</p>	<p>alueelta(LL 26b§ 1 mom). Jos opiskelija vastarintaa tekemällä koettaa välttää poistamisen, opettaja/rehtori voi käyttää tarpeellisia voimakeinoja, mutta ei voimankäyttövälineitä(LL 26b§ 3 mom). Voimakeinoihin turvautunut henkilö tekee asiasta kirjallisen selvityksen koulutuksen järjestäjälle (LL 26b§ 3 mom).</p>	
<p>Epäilläään, että opiskelijalla on hallussaan LL 21§:n 2 momentissa määritelty kielletty esine tai aine.</p>	<p>Opiskelijalta otetaan haltuun kielletyt esineet tai aineet(LL 26d § 1 mom).</p>	<p>Opettaja /rehtori (LL 26d § 1 mom)</p>			<p>Kirjataan kirjaamispäiväkirjaan(LL 26f § 2 mom).</p>	<p>Ilmoitetaan alaikäisen opiskelijan huoltajalle mahdollisimman pian (LL 26f § 2 mom). Ilmoitetaan tarvittaessa lastensuojelun ja/tai poliisille.</p>	<p>Mikäli opiskelija ei luovuta turvallisuutta vaarantavaa esinettä/ainetta ja tekee vastarintaa, on esine/aine mahdollista ottaa haltuun kokonaisravostelu huomioiden välttämättömiä voimakeinoja käyttäen, mutta turvautumatta voimankäyttövälineisiin(LL 26d§ 2 ja 3 mom). Voimakeinoihin turvautunut henkilö tekee asiasta kirjallisen selvityksen koulutuksen järjestäjälle (LL 26f § 2 mom).</p>	<p>Ei muutoksenhakuoikeutta.</p>

	<p>Tarkastetaan opiskelijan mukana olevat tavarat, hänen hallinnassaan olevat oppilaitoksen säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa(LL 26e § 1 mom).</p>	Opettaja /rehtori (LL 26e § 1 mom)			<p>Kirjataan kirjaamispäivä-kirjaan(LL 26f § 2 mom).</p>	<p>Ilmoitetaan alaikäisen opiskelijan huoltajalle mahdollisimman pian (LL 26f § 2 mom). Ilmoitetaan tarvittaessa lastensuojelun ja/tai poliisille.</p>	<p>Esineen/aineen hallussapidon oltava ilmeistä(LL 26e § 1 mom). Tarkastus suoritetaan, jos opiskelija ei luotettavasti osoita, että hänen hallussaan ei ole kiellettyjä esineitä/aineita(LL 26e § 1 mom). Tarkastuksen syy ilmoitetaan opiskelijalle ennen tarkastuksen tekemistä(LL 26e § 2 mom). Tarkastajan tulee olla opiskelijan kanssa samaa sukupuolta(LL 26e § 3 mom). Tarkastuksessa tulee olla läsnä tarkastaja + yksi täysi-ikäinen oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva (LL 26e § 3 mom). Jos opiskelija pyytää, tarkastuksessa tulee olla läsnä opiskelijan valitsema oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva, jos ko. henkilö on paikalla(LL 26e § 3 mom). Edellä kuvatusta tarkastamistavasta voidaan poiketa, mikäli asia on kiireellinen ja tarkastus on turvallisuuden kannalta välttämätön(LL 26e § 4 mom). Tarkastus suoritetaan turvallisesti ja olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta käyttäen(LL 26f § 1 mom).</p>	Ei muutoksenhakuoikeutta.
<p>Haltuun otettujen esineiden ja/tai aineiden luovuttaminen ja hävittäminen.</p>	<p>Luovutetaan alaikäisen opiskelijan huoltajalle/täysi-ikäiselle opiskelijalle itselleen työpäivän päätyttyä(LL 26g § 1 ja 2 mom). Esineet, joiden hallussapito on opiskelijalla ja huoltajalla ei lain mukaan ole oikeutta, luovutetaan poliisille viipymättä(LL 26g § 1</p>	Rehtori(tai rehtorin sijainen).			<p>Kirjataan luovuttaminen/hävittäminen kirjaamispäivä-kirjaan(LL 26g § 3 mom).</p>	<p>Ennen luovuttamista esine/aine tulee säilyttää huolellisesti(LL 26g § 2 mom). Luovutus pitää järjestää mahdollisimman pian haltuuntotosta(LL 26g § 2 mom). Jos alaikäisen opiskelijan huoltaja tai täysi-ikäinen opiskelija itse ei kolmen kuukauden kuluessa huostaanottoa koskevasta ilmoituksesta nouda esinettä/ainetta, se voidaan todisteellisesti hävittää(LL 26g § 3 mom).</p>	Ei muutoksenhakuoikeutta.	

	ja 2 mom): terä- ja lyömäaseet, asejäljitelmä t, huumausain eet, ampuma- aseet ja niiden osat, patruunat, ammukset, kaasusumutt imet, räjähteet sekä muut järjestyslain kieltämät esineet ja aineet.							
Opiskelija on tutkimukse n alaisena rikoksesta.	Pidätetään oikeus opiskeluun tutkimuksen ajaksi, jos se on perusteltua(LL 26§ 4 mom).	Sivistyslaut akunta (LL 26a§ 5 mom)			Sivistyslaut akunta tekee päätöksen (LL 26a§ 5mom).		Jos opiskelijaa vastaan on vireillä syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei häntä vastaan saa samasta syystä aloittaa tai jatkaa kurinpitomenette-lyä. Jos tuomioistuin on vapauttanut opiskelijan syytteestä, ei kurinpito menettelyä saa aloittaa tai jatkaa samasta syystä muutoin kuin sellaisen menettelyn perusteella, jota ei ole katsottava rikokseksi, mutta josta voidaan rangaista kurinpidollisesti. Jos tuomioistuin on tuominnut opiskelijan rangaistukseen, ei hänelle saa samasta syystä määrätä kurinpitorangeistusta(LL 26c §)	Valitusoikeus hallinto- oikeuteen.
Tuomioistu in on tuominnut opiskelijan rangaistukse en	Opiskelija erotetaan määrääjaksi i oppilaitokse sta, jos se on opiskelijan tekemän rikoksen perusteella tai muuten perusteltua (LL 26c § 3 mom).	Sivistyslaut akunta (LL 26a§ 5 mom)			Sivistyslaut akunta tekee päätöksen (LL 26a§ 5mom).		Jos tuomioistuin on vapauttanut opiskelijan syytteestä, ei kurinpito menettelyä saa aloittaa tai jatkaa samasta syystä muutoin kuin sellaisen menettelyn perusteella, jota ei ole katsottava rikokseksi, mutta josta voidaan rangaista kurinpidollisesti. Jos tuomioistuin on tuominnut opiskelijan rangaistukseen, ei hänelle saa samasta syystä määrätä kurinpitorangeistusta(LL 26c §)	Valitusoikeus hallinto- oikeuteen.

Liite 2

Härmän lukion järjestyssäännöt

JÄRJESTYSSÄÄNTÖJEN TARKOITUS JA SOVELTAMINEN

Koulun järjestyssäännön tarkoituksena on helpottaa kouluyhteisön työtä siten, että säännöissä määritellään ne oikeudet ja velvollisuudet, joiden mukaan yhteisö toimii.

Järjestyssäännöt turvaavat hyvinvointimme. Lain mukaan kaikilla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön.

Järjestyssääntöjen noudattaminen kuuluu kaikille kouluyhteisön jäsenille.

Sen lisäksi mitä laki, asetus, lukion opetussuunnitelma sekä hyvät tavat määräävät, noudatetaan seuraavaa ohjeistusta

Koulun alue ja koulu-aika

Koulun alueena pidetään tonttia, joka rajoittuu ympäröiviin katuihin ja naapuritontteihin.

Kouluajaksi katsotaan lukion lukujärjestyksen mukainen työpäivä. Koulunkäyntiin välittömästi liittyviä tilaisuuksia ovat lukion opetussuunnitelman ja lukuvuoden vuosisuunnitelman mukaiset tapahtumat kuten esimerkiksi koulun juhlat, opintokäynnit ja leirikoulut. Koulun järjestämiä tilaisuuksia voi olla myös koulun alueen ja kouluajan ulkopuolella.

OPISKELIJAN OIKEUDET JA VELVOLLISUUDET

Opiskelijan yhdenvertaisuus, tasa-arvo sekä muut oikeudet

Jokaisella kouluyhteisön jäsenellä on yhdenvertainen oikeus opiskeluun ja tasa-arvoiseen toisia ihmisiä kunnioittavaan kohteluun ja kaikenlainen kiusaaminen ja häirintä on kielletty.

Opiskelijan velvollisuudet

Oppitunnit alkavat ja päättyvät täsmällisesti lukujärjestyksessä ilmoitettuna aikana. Ilmoitetusta ajasta voidaan poiketa erityisestä syystä, kuten esim. erilaisten tilaisuuksien johdosta. Opiskelijan tulee olla oppitunnilla ajoissa. Opettajalla on oikeus jättää myöhässä tullut opiskelija luokan ulkopuolelle.

Vilppi kurssikokeessa ja itsenäisen suoritusten osien sekä tutkielman tai muun opintosuorituksen kopioiminen johtaa suorituksen hylkäämiseen.

Koulun omaisuutta tulee käsitellä huolellisesti. Kouluyhteisön jäsenet ovat velvollisia korvaamaan tahallisesti tai tuottamuksellisesti aiheuttamansa vahingot.

Jos opiskelija tarvitsee vapautusta koulunkäynnistä, on hänen anottava siihen lupa. Poissaolosta on aina annettava selvitys.

TURVALLISUUS, VIIHTYISYYS JA OPISKELUN ESTEETÖN SUJUMINEN

Hyvä käytös

Perusajatuksena on, että käyttäydymme kunnioittavasti toisiamme kohtaan.

Opettaja tai rehtori voi määrätä epäasiallisesti käyttäytyvän tai opiskelua häiritsevän opiskelijan poistumaan tunnilta.

Siisteydestä ja ympäristöstä huolehtiminen

Kouluyhteisön jäsenten edellytetään pitävän yllä siisteyttä. Tahallisen roskaamisen aiheuttaja on velvollinen korjaamaan jälkensä.

Turvallisuus

Opettajalla on oikeus ottaa haltuunsa vaarallinen/ kielletty esine tai aine ja tarkastaa opiskelijan mukana olevat tavarat, opiskelijan hallinnassa olevat koulun säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa.

Laitteet

Elektronisten laitteiden, kuten matkapuhelimien ja musiikkisoittimien, käyttö on sallittua välitunneilla sekä opettajan luvalla opetuskäytössä

Koetilaisuuksiin ja ylioppilaskirjoituksiin ei saa tuoda matkapuhelimia tai muita vastaavia laitteita.

Jos matkapuhelin on esillä koetilanteessa, se tulkitaan automaattisesti yritykseksi turvautua vilpilliseen toimintaan.

Päihteet

Lukiossamme noudatetaan Suomen lakia. Tämän takia esimerkiksi tupakkatuotteiden (myös sähkötupakan ja nuuskan) käyttö on kielletty koulualueella ja koulun tapahtumissa.

Tupakkatuotteiden (myös sähkötupakan ja nuuskan) sekä muiden laissa kiellettyjen esineiden ja aineiden kouluun tuominen ja hallussapito on kielletty alle 18-vuotiailta.

Huumeiden ja päihteiden käyttö, hallussapito ja vaikutuksen alaisena esiintyminen on kielletty koko koulualueella ja koulun tapahtumissa.

Kurinpito

Epäasiallisesta käytöksestä tai järjestyssääntöjen rikkomuksista voi seurata puhuttelu, yhteydenotto kotiin, kirjallinen varoitus tai määräaikainen koulusta erottaminen.(Lukiolaki 26§)

Niissä asioissa, joita ei näissä järjestyssäännöissä mainita, noudatetaan lukiolakia ja lukioasetusta sekä lukion opetussuunnitelman määräyksiä.

5. JÄRJESTYSSÄÄNTÖJEN SEURANTA JA TARKISTAMINEN

Järjestyssääntöjen noudattamisen seuranta kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville ja opiskeleville.

Järjestyssääntöjä päivitetään tarvittaessa yhteistyössä kaikkien eri osapuolten kanssa.

Liite 3

Härmän lukion opiskelijoiden tasa-arvosuunnitelma

Johdanto

Tämän suunnitelman tavoitteena on kuvata Härmän lukion opiskelijoiden tasa-arvopolitiikkaa ja edistää opiskelijoiden tasa-arvoisten oikeuksien ja velvollisuuksien toteutumista.

Tasa-arvopolitiikka

Laissa mainittu syrjintä vammaisuuden, terveydentilan vakaumuksen sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen, iän, etnisen taustan, kansallisuuden ja kielen perusteella on kielletty.

Tasa-arvon soveltaminen

Tasa-arvon soveltaminen ilmenee erityisesti seuraavissa tilanteissa:

opiskelijavalinnoissa

opintojen organisoinnissa

opiskelijoiden toiminnassa opetuksen yhteydessä ja opiskelijoiden välisessä toiminnassa keskenään ja opiskelijoiden ja henkilökunnan välisessä toiminnassa arvioinnissa

Vammaisuus

Nykytila

Härmän lukiossa vammaisen opiskelijan kannalta tilanne on tyydyttävä. Liikuntarajoitteisen opiskelijan on käytännössä mahdollista kulkea ainoastaan lukiorakennuksen ensimmäisessä kerroksessa, jossa on pyörätuoliluiskat. Eteneminen koulukeskuksen muihin tiloihin ja ruokailuun on esteetön. Ensimmäisessä kerroksessa on myös inva-WC.

Opiskelijoiden terveyttä koskevat tiedot pidetään luottamuksellisina.

Tulevaisuuden suunnitelmat

Vammaisen oppilaan ilmoittautuessa kouluun kartoitetaan hänen erityistarpeensa, jonka mukaan jatkotoimet suunnitellaan tapauskohtaisesti.

Uskonto ja henkilökohtainen vakaumus

Nykytila

Härmän lukiossa ei ole tällä hetkellä havaittavissa uskonnon ja vakaumuksen perusteella tapahtuvaa syrjintää. Opiskelijalla on oikeus vakaumuksensa perusteella olla osallistumatta uskonnollisiin tilaisuuksiin. Lukiossa ei järjestetä puoluepoliittisia tilaisuuksia muutoin kuin opetustarkoituksessa.

Tulevaisuuden suunnitelmat

Härmän lukion opetuksessa edistetään kulttuurien tuntemusta ja ymmärrystä

Sukupuolten välinen tasa-arvo

Nykytila

Härmän lukion tavoitteena on taata naisille ja miehille yhtäläiset oikeudet opintoihin. Lukiossa ei opetusta erotella sukupuolen mukaan muutoin kuin se on opetuksellisesti, kuten esim. liikunnassa, tarkoituksenmukaista.

Tulevaisuuden suunnitelmat

Taataan nais- ja miesopiskelijoiden yhtäläiset oikeudet opintoihin, ja että heitä kohdellaan opetus- ja arviointitilanteissa tasa-arvoisesti.

Seksuaalinen suuntautuneisuus ja seksuaalinen häirintä

Nykytila

Härmän lukiossa kohdellaan tasa-arvoisesti erilaisia seksuaalisia suuntautumisia edustavia henkilöitä. Lukiossa kunnioitetaan yksilön oikeutta olla kertomatta seksuaalisesta suuntautumisestaan. Härmän lukiossa ei sallita seksuaalista häirintää.

Tulevaisuuden suunnitelmat

Seuraamme, että seksuaalisen suuntautumisen perusteella ei tapahdu syrjintää eikä myöskään esiinny seksuaalista häirintää.

Ikä

Nykytila

Lukion opiskelijat ovat tasaikäisiä, joten ikärasismia ei esiinny. Juuri koulunsa aloittaneita opiskelijoita ei sallita kiusattavan ns. mokuttamalla. Lukio pyrkii kannustamaan opiskelijoita valitsemaan oppiaineita myös oman vuosikurssinsa ulkopuolelta.

Tulevaisuuden suunnitelmat

Härmän lukiossa taataan, että opetusryhmissä, joissa on eri ikäisiä opiskelijoita, heitä kohdellaan tasa-arvoisesti.

Rotu, etninen tausta ja kansallisuus

Nykytila

Härmän lukiossa ei sallita syrjittävän henkilöä rodun, etnisen taustan ja kansallisuuden perusteella. Lukion opetuskielenä on suomi, ja jos opiskelijan äidinkieli on jokin muu, järjestämme hänelle eri tukitoimin mahdollisuuden opiskella suomen kielellä.

Tulevaisuuden suunnitelmat

Härmän lukiossa tavoitteena tehdä tunnetuksi eri kulttuureja. Lukio pyrkii saamaan ja lähettämään vaihto-oppilaita aina kun se vain on mahdollista.

Raportointi

Jos opiskelija kokee tulleen syrjityksi jonkin edellä mainitun seikan perusteella, hän voi jättää valituksen seuraaville tahoille:

Hakuun liittyvä syrjintä: Sivistyslautakunta

Arviointiin liittyvä syrjintä: Aluehallintovirasto / YTL rehtorin kautta

Muut tapaukset: Sivistyslautakunta

Arviointi ja seuranta

Tätä suunnitelmaa arvioidaan ja päivitetään vuosittain työsuunnitelman laadinnan yhteydessä

Alahärmän koulukeskus:

Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

1. Johdanto

Jokaisella oppilaalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Kaikilla koulun aikuisilla on velvollisuus toimia kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän estämiseksi ja vähentämiseksi.

Koko Alahärmän koulukeskuksen henkilökunnan tehtävänä on toteuttaa koulu yhteisön turvallista arkea. Oppilashuolto on kaikkien koulu yhteisössä työskentelevien yhteinen tehtävä. Jokainen työntekijä tuottaa oppilashuoltoa osana omaa perustehtäväänsä. Rehtori, kuraattori, terveydenhoitaja, opettaja ja opinto-ohjaaja toteuttavat arjen huolenpitoa vuorovaikutuksen, tukitoimien ja varhaisen puuttumisen kautta.

sen käyttäytymisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen

Rehtorilla ja opettajalla on oikeus määrätä häiritsevä opiskelija poistumaan luokasta tai muusta tilasta, jossa järjestetään opetusta taikka koulun järjestämästä tilaisuudesta. Rehtori ja opettaja voivat opiskelijaa poistaessaan käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina opiskelijan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai häirinnän vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. (POL 36 b § 2003) (HYL)

Väkivaltatilanteiden ehkäisemisen keinoja

jokaisella asteella (lukio, yläkoulu ja alakoulu) on omat vuosittain päivitettävät järjestyssäännöt toteutamme riittävää välituntivalvontaa
puuttuminen kärjistyviin tilanteisiin
koulun kriisisuunnitelma
tiedottaminen

Väkivaltatilanteisiin puuttuminen

varhainen puuttuminen kriisisuunnitelman mukaisesti
kaupungin ohjeistus väkivaltatilanteessa toimimisesta sekä
väkivaltatilanne ilmoitus-toiminta työsuojelun puuttumiskeinona
ilmoitus kotiin

koulun rangaistuskäytännöt ja väkivaltaisen oppilaan poistaminen koulusta

Väkivaltarikoksesta voi tehdä ilmoituksen poliisille uhri itse, tapauksen silminnäkijä tai kuka tahansa, joka on saanut teosta tiedon tai vihjeen. On tärkeää, että poliisi saa tiedon rikoksesta mahdollisimman pian.

Lastensuojelulain 40§:n mukaan koulutoimen palveluksessa olevalla henkilöllä on ilmoitusvelvollisuus lastensuojeluviranomaisille, jos hän virkaa tai tointa hoitaessaan on saanut tietää ilmeisestä perhe- tai yksilökohtaisen suojelun tarpeesta olevasta henkilöstä.

Mitä kiusaaminen on?

Yleisesti koulukiusaamisella tarkoitetaan sitä, että joku oppilas joutuu yhden tai useamman muun oppilaan toistuvan loukkaamisen, vahingoittamisen ja / tai syrjimyksen kohteeksi pystymättä puolustautumaan tai vaikuttamaan saamaansa kohteluun. Kiusaaminen voi olla hetkellistä, toistuvaa tai pitkään jatkuvaa ja alistavaa fyysistä tai henkistä väkivaltaa. Se voi olla esimerkiksi tönimistä, lyömistä, haukkumista ja pilkkaamista, yksin jättämistä, ilkeitä puheita takanapäin tai mitä tahansa

sellaista toimintaa, jolla pyritään vahingoittamaan tai loukkaamaan toista. Se merkitsee usein myös uhrin eristämistä luokassa, ryhmässä tai sosiaalisessa mediassa.

Kiusaamistilanne ei ole koskaan tasa-arvoisten ja yhtä voimakkaiden nahistelua, vaan kiusattu on alakynnessä ja puolustuskyvytön suhteessa kiusaajaan/kiusaajiin. Riidat ja erimielisyydet eroavat kiusaamisesta siinä, että ne ovat usein hetkellisiä, eikä niiden kohteeksi joudu jatkuvasti yksi ja sama oppilas.

Suoralla kiusaamisella ja häirinnällä tarkoitetaan uhrin fyysistä ja verbaalista satuttamista. Fyysinen satuttaminen voi olla esimerkiksi lyömistä, tönimistä tai potkimista. Fyysisen väkivallan ilmetessä on poliisi hälytettävä paikalle. Fyysisenä kiusaamisena pidetään myös uhrin omaisuuden tai esimerkiksi koulutöiden varastamista tai tuhoamista. Verbaalinen satuttaminen puolestaan ilmenee muun muassa loukkaavana nimittelyinä, uhkailuna, pakottamisena ja kiristämisenä sekä kiusatun olemuksen, ulkonäön tai käyttäytymisen pilkkaamisena ja kiusatun naurunalaiseksi tekemisenä.

Epäsuoralla kiusaamisella ja häirinnällä tarkoitetaan kohteen satuttamista kiertoteitse vahingoittamalla hänen vuorovaikutussuhteitaan tai sulkemalla hänet pois joukosta. Se voi olla esimerkiksi uhrin arvostelemista hänen selkensä takana tai vahingollisten juorujen ja perättömien juttujen levittämistä. (Norssi JYU)

Kun yksi tai useampi ihminen toistuvasti ja pidemmän ajan kuluessa kohdistaa tietoista ja aktiivista kielteistä käytöstä yhtä tai useampia kohtaan tai sulkee heidät pois joukosta. Kaikki koulussa tapahtuva aggressiivinen käyttäytyminen ei ole koulukiusaamista. Kiusaamisena pidetään sitä, kun yksi ja sama oppilas joutuu toistuvasti ja systemaattisesti toisten tahallisen ja kielteisen toiminnan kohteeksi. Tällä tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään haittaamaan tai vahingoittamaan tai aiheuttamaan pahaa mieltä jollekin toiselle. On huomattava, että myös opettaja tai muu henkilökuntaan kuuluva voi joutua kiusaamisen kohteeksi.

Kiusaamista on:

Étavaroiden piilottelu tai luvatta ottaminen

Éhakkaaminen, tyrkkiminen, potkiminen, nipistely, maahan kaataminen, kamppaaminen, tukasta vetäminen ja kaikki muu käsiksi käyminen eli fyysinen kiusaaminen (kiusaamiseksi luokitellaan myös väkivalta, joka naamioidaan urheiluksi tai leikiksi)

Épilkkaaminen, haukkuminen, lällätys, ilkkuva matkiminen, toisen ulkomuodon tai tekemisten jatkuva kommentoiminen, kikattelu, pilkallinen nauru

Épelottelu, uhkailu, pettäminen, perättömien juttujen keksiminen eli sanallinen kiusaaminen

Étoisen yllyttäminen yhtä vastaan, yksin jättäminen tai leikeistä pois jättäminen ilman syytä, ilmeily, huokailu, merkitsevien silmäysten vaihtaminen jonkun kanssa, toisen kohtelemisen kuin ilmaa eli hiljainen kiusaaminen (HYL)

Kiusaamisen ehkäiseminen

Koulun järjestyssäännöt

Riittävä välituntivalvonta

Kiusaamistapausten käsittely asteittain

Ryhmäyttäminen

Yhteiset teemat ja tapahtumat

Aamunavaukset

Oppilaskunnan toiminta

Tukioppilastoiminta

Opiskelijakunnan toiminta lukiossa

Kuraattoritapaamiset

Avoin tiedottaminen kiusaamisen kouluttaisista toimintamalleista

Kiusaamiseen puuttumisen koulukohtaiset toimintamallit

Yläkoulu / Lukio toimintamallin mukaan kaikista kiusaamistapauksista tehdään tiimille ilmoitus. Kiusaamisasioista vastaava tiimi haastattelee ensin erikseen kiusatun ja kiusaajan, jonka jälkeen tiimi tapaa kiusaajan ja kiusatun yhdessä. Kuraattori ja luokanvalvoja osallistuvat näihin haastatteluihin mahdollisuuksiensa mukaan. Tämän jälkeen on yhden- kahden viikon seurantajakso, jolloin kiusaajaa ja kiusattua seurataan keskustelun vaikutuksista käyttäytymiseen. Seurantajakson jälkeen palataan haastatteluihin. Luokanvalvojan tehtävä on informoida oppilaiden huoltajia ja muuta opettajakuntaa asiasta tarpeen mukaan. Jos edellä mainittu malli ei toimi, tiimi jatkaa asian käsittelyä ja kutsumme huoltajat mukaan keskusteluihin. Kuraattori tapaa kiusaamisasiassa mukanaolleita säännöllisesti.

Yhteydenotto kotiin ja yhteistyö huoltajan kanssa

Luokanvalvoja tiedottaa koulukiusaamisesta aina sekä kiusaajan että kiusatun kotiin. Näin toimitaan myös koulumatkoilla tapahtuneissa kiusaamistapauksissa. Mikäli koulun keinot kiusaamisen lopettamiseksi osoittautuvat tehottomiksi, kutsumme huoltajat mukaan keskusteluihin.

Mitä häirintä tarkoittaa?

Häirinnästä on kyse silloin, kun teoilla luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Voidaan ajatella, että häirintä on yksi kiusaamisen muoto. Häirintään voi kuitenkin syyllistyä, vaikka ei tarkoittaisi pahaa. Kyseessä voi olla ei-toivottu huomio, joka ei kunnioita toisen rajoja. Esimerkiksi ihastuminen ei oikeuta häirintää. Häirinnälle on tyypillistä sen toistuvuus.

Sukupuoleen perustuva häirintä on ei-toivottua käytöstä, joka liittyy sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun. Sukupuoleen perustuva häirintä ei ole luonteeltaan seksuaalista. Sukupuoleen perustuva häirintä voi olla esimerkiksi halventavaa puhetta toisesta sukupuolesta sukupuolivähemmistöön kuuluvan leimaamista epänormaaliksi toisen ihmisen väheksyntää tai nöyryyttämistä sukupuolen perusteella työpaikka- tai koulukiusaamista silloin, kun se perustuu kiusatun sukupuoleen.

Seksuaalinen häirintä on ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan toisen koskemattomuutta. Seksuaalinenkin häirintä koulussa saattaa alkaa jo alaluokilla. Seksuaalinen häirintä voi olla esimerkiksi vihjailevia eleitä tai ilmeitä härskejä puheita, nimittelyä tai kaksimielisiä vitsejä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevia huomautuksia tai kysymyksiä pornoaineiston esille asettamista seksuaalisesti värittyneitä yhteydenottoja tai toimintaa sosiaalisessa mediassa fyysistä koskettelua, seksuaalisväritteisiä ehdotuksia tai vaatimuksia seksuaalista väkivaltaa

Häirinnän ehkäiseminen

keskustelut aiheeseen liittyen
avoin vuorovaikutus ja pyrkimys suvaitsevan toimintakulttuurin syntymiseen
riittävä välituntivalvonta
avoin tiedottaminen häirintään puuttumisen kouluittaisesta toimintamallista
koulun järjestyssäännöt

Toimintamalli häirintätilanteessa

Kun tulee epäily tai ilmoitus seksuaalisesta häirinnästä tai hyväksikäytöstä: Kuunnellaan nuorta, mutta jättää asian tarkempi selvittely varsinaiseen rikostutkintaa. Kysyä mahdollisimman vähän, jolloin vältetään mahdollinen tiedostamaton johdattelu.

tapahtuneen tarkka kirjaaminen tärkeää; kysymykset, vastaukset, tuntemukset, reaktiot ja faktat eli kirjataan tilanne sanatakkasti ylös.

Ilmoitus epäilystä tai jo tapahtuneesta seksuaalisesta hyväksikäytöstä on aina tehtävä poliisille. Tässä vaiheessa vastuu asian etenemisestä sekä ns. päätäntävalta seuraavista toimenpiteistä siirtyy poliisille. Poliisi ohjeistaa ilmoituksen tehnyttä henkilöä jatkotoimenpiteiden osalta. Perheen kanssa ei saa puhua ennen poliisin antamaa lupaa.

Dokumentoidut tiedot tulevat vain asiaa hoitavien henkilöiden tietoon. Asianosaisilla ei ole oikeutta asiakaskirjauksiin, mikäli niillä on tärkeä merkitys tutkinnan kannalta. Ennen asiakaskirjausten antamista nuorelle tai perheelle on tärkeää konsultoida poliisin tutkijaa.

Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä. Siihen on tärkeää kirjata tieto siitä, että asiasta on tehty ilmoitus poliisille ja mahdollisesti tiedossa oleva tutkijan nimi sekä yhteystiedot.

Yhteydenotto rehtoriin, terveydenhoitajaan ja kuraattoriin eli vain niihin oppilaitoksen työntekijöihin, joiden on työnsä vuoksi tiedettävä asiasta. Akuutissa tapauksessa yhteys lähimpään lääkäriin terveydenhoitajan harkinnan mukaan.

Koululla on tärkeä rooli jatkohoidon onnistumisen kannalta. Nuoren arki on pyrittävä pitämään nuoren arki mahdollisimman normaalina. Mikäli nuori haluaa tavata edelleen säännöllisesti henkilöä, jolle asiasta on kertonut, esim. terveydenhoitajaa, on tämä nuorelle suotava. Tärkeää kuitenkin on, että työntekijä kuuntelee, mutta ei kommentoi, johdattele tms. nuorta. Tärkeää on myös se, että asiaa ei nuoren kanssa ota muut työntekijät puheeksi, mikäli nuori ei itse sitä heille kerro. Mitä useamman henkilön kanssa nuori asiasta puhuu, sitä vaikeampaa asian tutkiminen poliisille on.

Yhteydenotto kotiin ja yhteistyö huoltajien kanssa

Koulun toimintamallin mukaan kuraattori ja terveydenhoitaja informoivat koteja ja hoitavat ongelmatilanteissa asian lain vaatimalla tavalla.

Yhteistyö viranomaisten kanssa

Yhteistyö viranomaisia ovat poliisi, sosiaali- ja terveystoimi sekä väkivaltatapauksissa myös työsuojelun viranomaiset. Edellä minaittuihin viranomaisiin ollaan yhteydessä tapauskohtaisesti kulloinkin tilanne huomioon ottaen.

Suunnitelmasta tiedottaminen ja perehdyttäminen

Koulukeskuksen suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä esitellään lukuvuoden alkaessa koko kouluyhteisölle. Toimintamalli otetaan käyttöön ja asiasta tiedotetaan oppilaille luokanvalvojan / ryhmänohjaajan tunneilla ja vanhemmille vanhempainillassa.

Suunnitelman päivittäminen, toteuttamisen seuranta sekä seurantaan liittyvä arviointi

Suunnitelma päivitetään seuraavan kerran elokuussa 2017. Toteutumista arvioidaan koulun vuosisuunnitelman mukaisessa toimintakertomuksessa. Toimintakertomukseen lisätään toimintamallin mukaisesti kuraattorin ja terveydenhoitajan arviointi suunnitelman toteutumisesta.

Liite 5:

ALAHÄRMÄN KOULUKESKUKSEN KRIISISUUNNITELMA

Härmän lukio
Alahärmän yläkoulu
Alahärmän alakoulu
Koulukuja 2 ja Koulukuja 5
62300 Härmä
Päivitetään vuosittain elokuussa
Päivitetty 6.6.2016

1 TÄRKEITÄ PUHELINNUMEROITA

- 1.1 Kriisiryhmän jäsenten puhelinnumerot
- 1.2 Kunnan tärkeät puhelinnumerot

2 ONNETTOMUUDESTA TAI KRIISISTÄ ILMOITTAMINEN

3 KOULUN KRIISIRYHMÄ

- 3.1 Kriisin määritelmä
- 3.2 Kokoonpano
- 3.3 Tehtävät

4 TIEDOTTAMINEN

- 4.1 Tiedottaminen kriisitoiminnasta
- 4.2 Tiedottaminen kriisitilanteessa

Määrittely

Käsittely

Informaation jakaminen

Kriisiavun järjestäminen

Jälkityöskentely

Itsemurha

Henkinen väkivalta (kiusaaminen)

Fyysinen väkivalta

Oppilas oppilasta kohtaan

Oppilaan väkivaltainen käyttäytyminen opettajaa/muuta henkilökuntaa kohtaan

Ulkopuolisen henkilön väkivaltainen käyttäytyminen koulussa (esim. huoltaja)

5.9 Päihteiden käyttö tai käytön epäily 19

5.11 Kriisi työyhteisössä 27

Muut työyhteisöön liittyvät ongelmat 27

Ilmoitus oppilaan kuolemasta 29

Ilmoitus oppilaan hautajaisista 30

Ilmoitus opettajan kuolemasta 31

Ilmoitus opettajan hautajaisista 32

1 TÄRKEITÄ PUHELINNUMEROITA

1.1 KRIISIRYHMÄN JÄSENTEN PUHELINNUMEROT

Kuoppala Timo 044-4834 280

Luoma Tiina 044-4834 281

Karhu Eija 044-4834 813

Lahti Kati 044-4834 290

Holma Kirsi 050-3750 225

Mäenpää Hanna 040-1978 301

Kriisiryhmän jäsenet ovat samalla kukin oman yksikkönsä oppilashuoltoryhmän jäseniä.

1.2 KUNNAN TÄRKEÄT PUHELINNUMEROT

Yleinen hätänumero **112**

Poliisi **112**

Myrkytystietokeskus (24t/vrk) **112, 09 471977, 09 4711**

Taksi

Ambulanssi **112**

Terveyskeskus Kaksineuvoinen <http://www.kaksineuvoinen.fi/etusivu>

Seinäjoen keskussairaala, <http://www.epshp.fi/1/etusivuvaihde>

vaihde **06 415 4111**

Lastensuojelun päivystys **112**

Palokunta **112**

Seurakunta <http://www.kauhavanseurakunta.fi/>

2 ONNETTOMUUDESTA TAI KRIISISTÄ ILMOITTAMINEN

Tiedon välittäjän tulee ilmoittaa seuraavat asiat:

ilmoittajan henkilöllisyys

mitä on tapahtunut

missä ja milloin

kuka on tapahtuman uhri

mikä on tilanne juuri tällä hetkellä

onko jokin muu taho ryhtynyt toimenpiteisiin.

3 KOULUN KRIISIRYHMÄ

3.1 Kriisin määritelmä

Kriisiksi määritellään oppilaan tai koulun työntekijän kuolema, oppilaan lähiomaisen kuolema tai itsemurha, mutta myös vakava onnettomuus, kouluväkivalta, hysteerisyyttä aiheuttava huhu, tulipalo tai muu uhkatilanne. Tarkoituksena on toimia heti, jotta apua tarvitsevat saadaan seurantaan ja välttyään asiaa suurentelevilta huhuilta.

3.2 Kokoonpano

Alakoulu Yläkoulu Lukio

rehtori Eija Karhu Tiina Luoma Timo Kuoppala

opettaja Anne Saarijärvi Hanna Mäenpää Jari Salminen

erityisopettaja Taina Huhtala Raija-Liisa Hakala Raija-Liisa Hakala

terveydenhoitaja Kati Lahti Kati Lahti Kati Lahti

psykologi Tiina Tajonlahti Tiina Tajonlahti Tiina Tajonlahti

koulukuraattori Kirsi Holma Kirsi Holma Kirsi Holma

3.3 Tehtävät

laatii koululle kirjallisen kriisisuunnitelman
kirjaa ryhmän sisäisen työnjaon ja vastuuketjun
selvittää kriisitilanteissa tärkeät yhteistyötahot
perehdyttää koulun henkilöstö järjestämällä koulutusta ja hankkimalla kirjallisuutta
tiedottaa kriisitoimintamalleista oppilaille tai opiskelijoille, vanhemmille sekä yhteistyökumppaneille
organisoii toimintaa kriisitilanteissa
huolehtii välittömästä henkisen tuen tarpeesta sekä mahdollisista jatkotoimista
arvioi kriisitilanteissa toteutettuja toimia ja tekee kriisisuunnitelmaan tarvittavat muutokset
pitää kriisisuunnitelma ajan tasalla (päivittää yhteystiedoissa tai koulun olosuhteissa tapahtuneet muutokset)
arvioi milloin tilanne vaatii ulkopuolisia auttajia ja milloin selvittää omin voimin
ylläpitää kriisivalmiutta perehdyttämällä uudet työntekijät kriisisuunnitelmaan sekä järjestämällä koko henkilöstölle vuosittain siihen liittyvää tiedotusta ja koulutusta.

Kriisitilanteissa tärkeitä auttajia ovat muun muassa poliisi, palo- ja pelastustoimi, terveyskeskus, sairaala, lastensuojelu, kunnan kriisiryhmä, kasvatus- ja perheneuvola, lastenpsykiatrian tai nuorisopsykiatrian klinikka, sosiaalitoimi ja seurakunta. Koulun kriisiryhmä organisoii paikallisten yhteistyötahojen kanssa riittävän tuen.

Kriisiryhmä kutsutaan koulun rehtorin avuksi kriisitilanteissa.
Kriisiryhmä kutsuu tarvittaessa henkilökunnan koolle.
Miettii jatkotoimenpiteet yhdessä kodin kanssa.
Harkitsee ulkopuolisen avun tarvetta henkilökunnalle ja oppilaille.
Pitää kriisisuunnitelman ajan tasalla.
Ylläpitää kouluttautumista kriisityöhön.
Perehdyttää uudet työyhteisön jäsenet.

4 TIEDOTTAMINEN

4.1 Tiedottaminen kriisitoiminnasta

informaatiota henkilökunnalle
informaatiota vanhemmille vanhempainilloissa
tietoa oppilaille.

4.2 Tiedottaminen kriisitilanteessa

Henkilö, joka on saanut tiedon tapahtuneesta, on vastuussa siihen asti, kun hän on välittänyt tiedon koulun rehtorille.
Rehtori selvittää:
mitä asia koskee
mitä on tapahtunut ja missä
miten kaikki tapahtui ja mitä tapahtumasta tiedetään.
Jos rehtori ei ole paikalla, vararehtori on vastuussa.
Rehtori kutsuu kriisiryhmän avukseen.
Opettajakuntaa ja muuta koulun henkilökuntaa informoidaan tapahtuneesta.
Opettajat saavat ohjeita asian käsittelystä luokissa.
Tärkeää on antaa oikeita tietoja ja estää siten huhuja.
Kaikki tiedottaminen tapahtuu ensisijaisesti rehtorin kautta.

4.3. Ohjeet median kanssa toimimiseen

Onnettomuustilanne tai vakava kriisi, joka vaatii yhteistoimintaa viranomaisen kanssa, huomioitava seuraavat seikat

Nimetään viranomaisen käyttöön koulun tiedottaja.

Kaikki pelastustoimea koskevat kysymykset ohjataan pelastusjohtajalle tai poliisille.

Vain pelastusjoukot päästetään koulun alueelle.

Valokuvien ottaminen kielletään.

Median edustajat opastetaan tietylle alueelle tai tiettyyn tilaan.

Koulun henkilöstöä ja oppilaita on suojeltava medialta heti tapahtuman jälkeen. Oppilaitoksessa sovitaan etukäteen toimintamalli, esim. oppilaat eivät saa vastata toimittajien kysymyksiin ilman aikuisen läsnäoloa.

Käytetään ennalta laadittua tiedotepohjaa viestinnän avuksi.

Tilannetiedottaminen ja tilanteen rauhoittaminen joukkoviestimillä.

Sovitaan toimintamalli sosiaalisen median käytöstä ja ohjeistetaan henkilöstöä ja oppilaita.

Kun on kysymys vakavasta onnettomuudesta tai kriisistä, oppilaitoksen tiedotusvastuu on sivistysjohtajalla yhteistyössä oppilaitoksen rehtorin kanssa.

5 TOIMINTAMALLEJA ERI KRIISITILANTEISSA

5.1 Toimintamalli äkillisissä kriiseissä

1. Tilannekartoitus.
2. Annetaan tarvittaessa ensiapua.
3. Ilmoitetaan tapahtuneesta rehtorille/vararehtorille.
4. Pelastustoimet ja vahinkojen rajoittaminen ensisijaista!

HUOMIOI!

Rehtori kutsuu koolle kriisiryhmän, joka organisoii työt.

Rehtori tiedottaa henkilökuntaa.

Rehtori vastaa kaikesta informaatiosta medialle yhteistyössä sivistysjohtajan kanssa.

Joka vaiheessa tehdään erillinen päätös siitä, mitkä oppilasryhmät tulee informoida sekä miten ja millä tavalla huoltajaan otetaan yhteyttä. Informaatio on tärkeää, jotta estettäisiin huhupuheitten leviäminen. Sisaruksia pitää muistaa, vaikka he kävisivätkin toista koulua.

5.2 Vakava onnettomuus koulussa

Oppilas tai oppilaat joutuvat onnettomuuteen

Anna välittömästi ensiapua.

Vie muut oppilaat pois onnettomuuspaikalta.

Soita ambulanssi.

Ota yhteyttä koulun rehtoriin.

Etsi silminnäkijöitä. Rehtori antaa opettajan/opettajien tehtäväksi ottaa selvää, ketkä näkivät onnettomuuden.

Lähimmän luokan opettaja huolehtii onnettomuusoppilaan opettajan luokasta, kunnes opettaja voi palata työtehtäviinsä.

Paikalla oleva opettaja vastaa onnettomuuteen joutuneen oppilaan välittömästä auttamisesta.

Ilmoita oppilaan tai oppilaitten huoltajille tapahtuneesta.

Järjestä käsittelevä keskustelu tarpeen vaatiessa.

Tarvittaessa kutsutaan ulkopuolista ammattiapua.

Joku henkilökunnasta joutuu onnettomuuteen

Anna potilaalle välitön ensiapu.

Hälytä terveydenhoitaja paikalle.

Ota yhteys terveystieteiden keskukseseen.

Tilaa tarvittaessa ambulanssi.

Pyri pitämään oppilaat poissa onnettomuuspaikalta.

Ota yhteyttä rehtoriin, joka tarvittaessa ilmoittaa ko. yksikön esimiehelle tapahtuneesta.

Rehtori/henkilökunta selvittää, ketkä näkivät onnettomuuden.

Rehtori ilmoittaa uhrin lähiomaiselle onnettomuudesta.

Muu henkilökunta huolehtii onnettomuuteen joutuneen työntekijän välittömistä työtehtävistä.

Ilmoita oppilaille tapahtuneesta.

Järjestä onnettomuutta käsittelevää keskustelua muun henkilökunnan kanssa ennen päivän päättymistä, johtaja kutsuu tarvittaessa paikalle ammattiauttajia.

Muita koulua koskevia onnettomuuksia ja tapahtumia

Kansallinen tai kansainvälinen tapahtuma tai kriisi, joka luo pelkoa tai ahdistusta.

Rehtori puhuu henkilökunnan kanssa, ja sovitaan, miten menetellään tapahtuman käsittelyssä.

Tiedottaminen koulun ulkopuolelle/oppilasta kohdannut onnettomuus

Rehtori ilmoittaa oppilaan kotiin onnettomuudesta.

Rehtori kertoo tapahtuneesta henkilökunnalle.

Opettajat kertovat tapahtuneesta luokissaan.

Tapahtuneesta puhutaan avoimesti, rehellisesti ja konkreettisesti.

Oppilaiden tulee saada puhua siitä, mitä ajattelevat ja tuntevat.

Opettaja suunnittelee yhdessä luokkansa kanssa turvallisen kotiin menon, niin ettei kenenkään tarvitse olla yksin kotona.

Rehtori tiedottaa onnettomuudesta tarvittaessa muita koteja ja harkitsee koteihin lähetettävän kirjallisen viestin tarpeen.

Vakavissa onnettomuustapauksissa rehtori tiedottaa asiasta muille kouluille.

Rehtori kertoo tapahtuneesta sivistysjohtajalle, joka antaa tarvittaessa rehtorille ohjeet tapauksen tiedottamisesta eri tiedotusvälineille.

Poliisin yleisjohtaja tiedottaa, jos on kyse rikosperusteisesta tilanteesta.

Pelastustoimenjohtaja tiedottaa, jos on kyse onnettomuustilanteesta.

Jälkityöskentely/oppilasta kohdannut onnettomuus

Ensikeskustelun jälkeen jälkipuinti järjestetään luokassa yleensä 1-3 vuorokauden sisällä.

Opettaja tekee tapahtuneesta vahinkoilmoituksen ja palauttaa sen rehtorille.

Rehtori huolehtii mahdollisista jatkossa tarvittavista koulukyyditysjärjestelyistä vanhempien lähettämän lääkärintodistuksen perusteella.

Jos onnettomuudesta ilmenee myöhemmin jotain uutta ja tärkeää, asiasta keskustellaan tarvittaessa.

Voimakkaasti reagoiville oppilaille ja heidän perheilleen tulee tarjota tarvittavaa tukea.

Jos joku oppilasta joutuu sairaalaan tai olemaan muutoin pitkään poissa koulusta, tulee opettajan pitää yhdessä luokkansa kanssa yhteyttä oppilaaseen/oppilaisiin ja heidän perheisiinsä.

Onnettomuuden vaatimista jatkotoimista neuvotellaan tarvittaessa vielä oppilaitoksen kriisiryhmän kanssa.

Tiedottaminen koulun ulkopuolelle/henkilökuntaa kohdannut onnettomuus

Rehtori ilmoittaa työntekijän kotiin/lähiomaiselle onnettomuudesta.

Rehtori kertoo tapahtuneesta henkilökunnalle, oppilaille tiedottamistavasta päättää opettajakunta tapahtuneesta puhutaan avoimesti, (kerrottavista asioista on aiemmin yhdessä päätetty) opettajan tulee ottaa selvää siitä, ketkä luokasta näkivät onnettomuuden

oppilaiden tulee saada puhua siitä, mitä ajattelevat ja tuntevat
opettaja suunnittelee yhdessä luokkansa kanssa turvallisen kotiin menon, niin ettei kenenkään tarvitse olla yksin kotona.

Rehtori tiedottaa onnettomuudesta tarvittaessa koteja.

Rehtori ilmoittaa tarvittaessa tapahtuneesta kunnan kriisiryhmälle.

Rehtori kertoo tapahtuneesta sivistysjohtajalle.

Jälkityöskentely/henkilökuntaa kohdannut onnettomuus

Harkitaan *läheltä piti* -tapauksissa jälkipuinnin tarve.

Työntekijä täyttää tapahtuneesta tapaturma/ammattitauti-ilmoituksen ja lähettää sen palkkalaskentaan.

Jos onnettomuudesta ilmenee myöhemmin jotain uutta ja tärkeää, asiasta kerrotaan koulussa työntekijöille ja heidän perheilleen tulee tarjota tarvittaessa tukea.

Jos työntekijä joutuu sairaalaan tai olemaan muutoin pitkään poissa töistä, huolehtii johtaja yhteydenpidosta työntekijään ja hänen perheeseensä.

Työntekijän työssä jaksamista on hyvä tarkkailla onnettomuuden jälkeen ja tarjota hänelle tarvittaessa apua tai ohjata hänet ammattiauttajalle.

5.3 Äkillinen vakava sairastuminen

Oppilas tai oppilaan perheenjäsen sairastuu

Tärkeä kuunnella perheen toiveita.

Perhe päättää, miten ja millainen tiedote annetaan. Tieto sairaudesta kerrotaan oppilaille ja henkilökunnalle vain asianomaisen tai hänen huoltajansa luvalla. Rehtori informoi koteja harkinnan mukaan.

Luvan saatuaan opettaja kertoo sairaudesta oppilailleen ja antaa mahdollisuuden asian käsittelyyn ja keskusteluun. Sairaudessa tapahtuvat muutokset kerrotaan vain asianomaisen tai hänen huoltajansa luvalla.

Oppilaan akuutin mielenterveysongelman ilmetessä yhteys heti vanhempiin ja mahdollisesti terveydenhoitajaan ja päivystykseen.

Opettaja pitää yhteyttä oppilaaseen ja perheeseen huoltajien toivomalla tavalla.

Masentuneen tunnistaminen

Oppilaalla saattaa esiintyä mm. seuraavia oireita:

univaikeudet/voimakas väsymys

psykosomaattinen oireilu (esim. vatsakivut, päänsärky) ja syömishäiriöt

voimattomuus ó öolen ihan poikki, en jaksakaan enää

apatia, vetäytyminen; harrastukset, ystävät yms. eivät enää kiinnosta

vihamielisyys; voimakasta kiukuttelua, äksyilyä

masentuneisuuden naamioiminen öpellenö rooliin

keskittymisvaikeudet, ylivilkkaus

itseinho ó öolen ruma, ei minusta pidetä

itkuisuus, surullisuus hallitsevaa

tuomiöpäivän tunteet; puhuu, ajattelee, kirjoittaa kuolemasta

surullisuus ja hajamielisyys depression jatkuessa, hitaus ja reagoimattomuus toisten tunteisiin emotionaalisissa tilanteissa.

Psykoottisen käyttäytymisen tunnistaminen

Oppilaalla saattaa esiintyä mm. seuraavia oireita:

vetäytyminen, pyrkimys olla yksin

sekavat tai epärealistiset puheet

rituaalit, pakkotoiminnat

ikätasoa lapsellisempi toiminta

suhtautuminen koulutyöhön muuttuu, ei välitä koulutyöstä tai yrittää tehdä enemmän kuin jaksaa

erikoinen toiminta, jota ei itse halua/osaa selittää

vihjailee avuntarpeestaan

ulkoinen olemus voi muuttua äkkiä, esim. hoitamattomuus
tunneilmaisun kapeutuminen tai muuttuminen, esim. äkilliset naurun- tai itkunpuuskat
harhaluulot.

Opettaja, avustaja tai muu henkilökuntaan kuuluva sairastuu

Asianomainen päättää itse, mitä ja miten sairastumisesta kerrotaan.

On tärkeää, että oppilaille annetaan mahdollisuus keskustella ja työstää vaikeita elämänsymptomeja yhdessä luotettavan aikuisen kanssa.

Rehtori pitää yhteyttä asianomaisen kanssa.

5.4 Kuolemantapaus koulussa

ÄLÄ KOSKAAN LÄHETÄ OPPILAITA AIKAISEMMIN KOTIIN KOULUSTA KUOLEMANTAPAUKSEN TAKIA!

1. Anna oikeaa tietoa.

Tarkista tiedot.

2. Ota yhteyttä rehtoriin/vararehtoriin.

3. Tiedota opettajat ja muu henkilökunta, jota asia koskee.

Oikea ja nopea tiedonvälitys estää huhujen leviämistä.

4. Kriisiryhmä sopii ja tiedottaa

miten kodeille ilmoitetaan

miten koulussa ilmoitetaan

miten koulupäivä jatkuu

mahdollisesta suruliputuksesta

työ- ja vastuujaosta.

5. Koko koulun yhteinen kokoontuminen

Paikka ja aika

Valaistus ja musiikki

Vastuhenkilö

6. Koulupäivän ohjelma

Oppilaille annetaan mahdollisuus luokittain keskustella yhdessä jonkun opettajan tai jonkun muun aikuisen kanssa.

Jos on kyse poismenneestä oppilaasta, hänen pulpetille laitetaan palava kynttilä ja kukkia.

Soitetaan rauhallista musiikkia ja luetaan runoja.

Mieti, miten perhettä mahdollisesti muistetaan. Osallistuuko luokka hautajaisiin?

Tarvittaessa ota mukaan toinen aikuinen luokkaan.

Anna oppilaiden soittaa ja pyytää joku hakemaan tai saattamaan heidät kotiin.

7. Ulkopuolinen apu

Psykologi, työterveyshuolto, pappi

Kriisiryhmä

8. Tapahtuneen seuranta

Opettaja ja oppilashuoltoryhmä

Läheisen kuolema/oppilas

Välittömät toimenpiteet:

Kun opettaja saa tietää oppilaansa läheisen kuolemasta, hän kysyy oppilaan vanhemmilta luvan asian käsittelyyn luokassa/luokissa/koulussa

jos kuolemasta saadaan tietää kesken koulupäivän, opettaja tai lähiomainen kertoo oppilaalle tapahtuneesta

varmistetaan, ettei oppilas joudu olemaan yksin kotona

luokanopettaja keskustele kuolemasta luokkansa kanssa läheisensä menettäneen oppilaan poissa ollessa, kerrotaan vain tosiasiat tapahtumasta

luokan muita oppilaita valmistellaan kohtaamaan läheisensä menettänyt luokkatoveri ja autetaan heitä ymmärtämään, että luokkatoveri tarvitsee tapahtuman jälkeen tukea ja myötätuntoa.

Harkitaan tapauskohtaisesti seuraavia asioita: oppilaan kotiin kukat, käynti perheessä, suruvalituskortti jne.

Jälkityöskentely

Opettaja keskustelee oppilaan kanssa surun herättämistä tunteista (lupa surra).

Opettajat pitävät huolta läheisensä menettäneestä oppilaasta

oppilaan reaktioihin tulee kiinnittää huomiota: jotkut alkavat surra heti saatuaan tietää tapahtuneesta, jotkut vasta pitkänkin ajan kuluttua

syyllisyyden tunto ja erilaiset väärinymmärrykset syy-seuraussuhteissa ovat tavallisia reaktioita ja opettajan ohjaus sekä väärinymmärrysten korjaaminen ovat tärkeitä.

Oppilaan ystävät ja luokkatoverit tukevat ja auttavat häntä, ettei hän jää yksin.

Luokkatovereiden mahdollisista pelkotiloista (menettää oma perheenjäsen) keskustellaan avoimesti luokassa.

Palataan mahdollisimman nopeasti arkirutiineihin, jotka tukevat lapsen selviytymistä surusta.

Tarvittaessa oppilaalle ja kodille tarjotaan oppilashuollon auttamiskeinoja ja aikuisten ammattilaisten apua.

Läheisen kuolema/henkilökunta

Välittömät toimenpiteet

Kun työtoveri saa tietää kuolemasta, kertoo hän asiasta johtajalle, ellei rehtori jo tiedä asiasta.

Jos työntekijän läheisen kuolemasta saadaan tietää kesken työpäivän, rehtori kertoo asiasta läheisensä menettäneelle työntekijälle.

Kun opettaja lähiomaisen kuollessa joutuu poistumaan kesken työpäivän työpaikaltaan, vastuu luokan työskentelystä ja jatkotoimenpiteistä siirtyy rehtorille.

Rehtori tarvittaessa informoi oppilaita tapahtuneesta; jos työntekijä joutuu olemaan työstään poissa pitemmän aikaa, harkitaan koteihin annettavan informaation tarvetta.

Rehtori kysyy työntekijältä, minkä verran asiaa voi käsitellä työyhteisössä.

Työntekijä saatetaan tarvittaessa kotiin.

Työtoverit valmistautuvat kohtaamaan läheisensä menettäneen työtoverin ja auttavat häntä.

Kukin taitojensa mukaan, muistaen, että sureva työtoveri tarvitsee usein vain rauhaa ja läheisen läsnäoloa eikä välttämättä sanoja.

Harkitaan seuraavia asioita: työntekijän kotiin kukat, käynti perheessä, suruvalituskortti jne.

Jälkityö

Työyhteisö pitää huolta läheisensä menettäneestä työtoverista

työtoverin reaktioihin tulee kiinnittää huomiota sillä jotkut alkavat surra heti saatuaan tietää tapahtuneesta, jotkut vasta pitkänkin ajan kuluttua

huomioidaan, että tapahtuneen jälkeen työtoveri saattaa olla tavallista haavoittuvampi

syyllisyyden tunto ja erilaiset väärinymmärrykset syy-seuraussuhteissa ovat tavallisia reaktioita myös aikuisilla.

Työntekijän ystävät ja muut työtoverit tukevat ja auttavat häntä, mutta apua ei saa tyrkyttää.

Johtaja huolehtii, että tarvittaessa työntekijälle tarjotaan ammattiauttajien apua.

Kuolemantapaus/oppilas

Välittömät toimenpiteet

Rehtori kertoo faktat kuolemantapauksesta opettajakunnalle ja muulle henkilökunnalle ja sovitaan yhdessä, mitä asiasta kerrotaan luokissa ja työyhteisön ulkopuolella.

Rehtori kysyy perheeltä, mitä kuolemasta voidaan kertoa koululla.

Opettaja kertoo tapahtuneesta luokkansa oppilaille.

Kun kaikki luokat tietävät tapahtuneesta, nostetaan lippu koululla puolitankoon.

Tarvittaessa rehtori ottaa yhteyttä terveydenhoitajaan, terveyskeskuspsykologiin, kuraattoriin, seurakunnan pastoriin tai muihin mahdollisiin ammattiauttajiin.

Kuolleen oppilaan luokkatovereiden koteihin lähetetään kirjallinen viesti, jossa kerrotaan tapahtuneesta, kuolemaa seuraavista toimenpiteistä koululla ja muistotilaisuuden järjestämisestä - tarvittaessa viesti lähetetään kaikkiin koteihin.

Muistotilaisuus koululla

Koululla järjestetään muistotilaisuus oppilaan luokassa ja /tai salissa, muistotilaisuus järjestetään mieluiten jo kahden seuraavan päivän aikana, kun kuoleman tapauksesta on saatu tietää rehtorin muistosanat, opettajan puhe, runo, papin puhe, musiikkiesityksiä seurakunnan pastori auttaa tilaisuuden järjestämisessä kuolleen oppilaan vanhemmille tarjotaan mahdollisuus osallistua muistotilaisuuteen.

Muistaminen luokassa

koristellaan pulpetit piirroksilla, maalauksilla tai liinalla

kynttilä ja/tai kuva, kukka tms.

istutetaan puu kuolleen muistoksi

valmistetaan jotain vanhemmille.

Mitä hautajaispäivänä tapahtuu?

Opettaja kysyy kuolleen oppilaan vanhemmilta, toivovatko he, että jotkut luokan oppilaista tai luokka osallistuisi hautajaisiin.

Jos omaiset, vanhemmat toivovat, että koulukavereita osallistuisi hautajaisiin, lähettää opettaja oppilailleen lyhyen kirjallisen viestin kotiin vietäväksi.

Osallistuminen hautajaisiin edellyttää valmistelua, koska lapsen tulee tietää, mikä odottaa.

On tärkeää, että lapsella on hautajaisissa seuranaan myös aikuisia.

Jälkityöskentely

Opettajan tulisi saada tarvittaessa tukea luokkansa kanssa tehtävään surutyöhön kouluuyhteisöön kuuluvilta henkilöiltä ja ammattiauttajilta.

Opettajan on hyvä kiinnittää huomiota oppilaidensa erilaisiin surureaktioihin.

Luokkakeskustelut ovat tärkeitä, niissä oppilaat voivat kertoa tapahtumaan liittyvistä omista ajatuksistaan ja tunteistaan.

Oppilaan tyhjää pulpettia voidaan pitää luokassa jonkin aikaa, luokkaan voidaan tuoda hänen kuvansa ja polttaa kynttilöitä.

Luokka voi käydä kuolleen luokkatoverinsa haudalla esim. vainajien päivänä.

Kuolemantapaus/henkilökunta

Välittömät toimenpiteet

Kun tieto työtoverin kuolemasta tulee koululle, järjestää rehtori tiedotustilaisuuden.

Omaisia kuultuaan rehtori tarvittaessa tiedottaa lisää.

Henkilökunta / oppilaat / vanhemmat

Henkilökunta sopii kuolemantapauksen aiheuttamista konkreettisista järjestelyistä.

surunvalittelu

muistotilaisuus koululla: rehtorin muistosanat, runo, papin puhe, musiikkiesityksiä hautajaiset.

Jälkityöskentely

Kartoitetaan työtovereiden ja oppilaiden kriisiavun tarve tarvittaessa ammattiauttajat mukana.

5.5 Muut koulua koskevat onnettomuudet

Määrittely

Tarkoitetaan kansainvälisesti, kansallisesti tai paikallisesti merkittäviä suuronnettomuuksia tai kriisitilanteita, jotka aiheuttavat yleistä ahdistuneisuutta ja /tai pelkotiloja ihmisten keskuudessa.

Käsittely

Informaation jakaminen

Rehtori keskustelelee tapahtuneesta henkilökunnan kanssa, ja yhdessä todetaan tapahtuneeseen liittyvät faktat.

Sovitaan asian käsittelytavoista luokissa.

Käytetään tarvittaessa asiantuntija-apua (esim. viranomaiset tai SPR).

Asiaa käsitellään luokissa oppilaiden kanssa avoimesti ja rehellisesti keskustellen.

Oppilaat saavat puhua asiasta ja esittää kysymyksiä.

Tarvittaessa tiedotetaan asian käsittelystä koteihin ja järjestetään yleinen informaatiotilaisuus.

Kriisiavun järjestäminen

Ensivaiheen käsittelyn jälkeen ongelman jälkipuinti yleensä 1 ó 3 päivän sisällä tapahtuneesta.

Tarvittaessa asiantuntija-avun käyttäminen (esim. psykologit ja SPR).

Auttamisilmapiirin ja empaattisen asenteen luominen.

Jälkityöskentely

Oppilaiden seuranta ja poissaolojen tarkkailu.

Tarvittaessa keskustelu jatkuu.

Paluu rutiineihin mahdollisimman pian.

Elämänuskon säilyttäminen ja vahvistaminen.

Ongelman käsittely eri ilmaisukanavia hyväksikäyttäen (esim. kuvaamataito ja draamaharjoitukset).

5.6 Itsemurhan uhka tai itsemurha

Itsemurhan uhka

Itsemurhauhkailu pitää aina ottaa vakavasti. Koskaan ei saa sulkea pois oppilaan pahoinvointia.

Kuuntele aktiivisesti, kysele, välitä, älä koskaan jätä oppilasta yksin.

Älä ole tuomitseva tai anna vääristävää lohtua.

Jos epäilet, että oppilas suunnittelee itsemurhaa, kysy suoraan ja anna oppilaan itse kertoa aikeistaan ja ajatuksistaan. Kerro hänelle, että myös todella vaikeissa tilanteissa löytyy aina muita vaihtoehtoja kuin itsemurha.

Tarjoa hänelle apuasi ja kysy häneltä, millaista apua hän itse haluaisi (esim. koulun terveydenhoitaja, lääkäri, kuraattori). Tarjoudu pohtimaan ongelmaa, ei ratkaisemaan sitä.

Älä lupaudu olemaan kertomatta kenellekään tapauksesta vaan hae yhdessä oppilaan kanssa apua. Ota yhteyttä huoltajiin ja ammattiauttajaan.

Itsemurhauhkan tunnistaminen

lapsi tai nuori tekee itsemurhayrityksen tai esim. viiltelee itseään

lapsi tai nuori puhuu tai uhkailee asialla

lapsella tai nuorella on suunnitelma itsemurhasta, esim. antaa pois tavaroita, joista on ennen pitänyt kuolemaan liittyvät ajatukset ovat lapsen tai nuoren mielessä enimmänsä osan aikaa

lapsi tai nuori tuntee jonkun, joka on tehnyt itsemurhan

lapsi tai nuori identifioituu sellaiseen, joka on tehnyt itsemurhan (alkaa muistuttaa esim. elokuva- tai rocktähteä, jolla on ollut tällainen kohtalo)

väkivaltainen kuolema tai itsemurha suvussa

lapsi tai nuori käyttäytyy impulsiivisesti tai väkivaltaisesti
lapsi tai nuori ei näe ratkaisua ongelmiinsa, ei ota vastaan apua
ylikriittisyys, täydellisyyden tavoittelu.

Itsemurha

Koskettaa aina koko kouluyhteisöä. KODIN KANSSA SOVITTAVA, MITEN TOIMITAAN. Jos vanhemmat kieltävät asiasta puhumisen koulussa, ilmoita heille, että on lähestulkoon mahdotonta pitää asiaa salassa.

Jälkikäsitteily erittäin tärkeää:

tieto rehtorille tai kriisiryhmälle

tieto koulun henkilökunnalle

tieto oppilaille: perheeltä lupa kertoa tosiasiat, jotta perättömät huhut estettäisiin

tiedote mahdollisista reaktioista ainakin oman luokan koteihin

jälkikäsitteily henkilökunnalle

ERITYINEN TUKI AINAKIN SILMINNÄKIJÖILLE JA LÄHIMMILLE YSTÄVILLE

keskustelu luokassa

oppilaiden seuranta

muistaminen koulussa ja luokassa

itsemurhasta voi tulla sosiaalinen malli oppilaiden keskuudessa ellei asiaa käsitellä avoimesti on tärkeää tiedottaa oppilaille, mistä ja miten voi saada apua, jos elämä käy liian raskaaksi.

Itsemurhaan myötävaikuttavat, laukaisevat tekijät

päihteiden väärinkäyttö

jokin iso menetys: kuolema, muutto, tappelu, epäonnistuminen.

5.7 Väkivalta tai väkivallalla uhkailu

Väkivallan määrittely:

henkinen väkivalta, esim. nimittely, iva, pilkka, syrjäyttäminen, naurunalaiseksi tekeminen
fyysinen väkivalta, esim. töniminen, lyöminen.

Henkinen väkivalta (kiusaaminen)

Koulun yhteiset säännöt kiusaamisen ehkäisemiseksi:

tehdään selväksi, että kiusaamista ei hyväksytä meidän koulussa

koko henkilökunta on velvollinen puuttumaan kiusaamistapauksiin

jokaiseen kiusaamistapaukseen puututaan välittömästi keskustellen

osapuolten kanssa yksin ja yhdessä; tieto asiasta kotiin

kodin ja koulun välisen luottamuksen ja yhteistyön merkitys

tavoitteena joka lukuvuosi käsitellä vanhempainillan aiheena kiusaamista ja sen ennaltaehkäisyä.

oppilaat apuna kiusaamisen havainnoimisessa

kiusaajia ovat myös sivustaseuraajat ja hyväksyjät.

Fyysinen väkivalta

Väkivallan oppilaan kohtaaminen

Toimi ö älä käänny pois tilanteesta.

Kehota lopettamaan väkivalta.

Estä väkivallan jatkuminen. Hae mahdollisuuksien mukaan apua koulun muilta työntekijöiltä.

Pyydä terveydenhoitajaa arvioimaan vammat. Älä arkaile pyytää poliisia paikalle (puh. 112).

Tiedota tarvittaessa opettajalle ja rehtorille.

Tarvittaessa rehtori kokoaa kriisi- /oppilashuoltoryhmän, joka järjestää kriisiapua.

Ota yhteys oppilaan huoltajiin ja pyydä, että he hakevat oppilaan.

Tarvittaessa poista oppilas luokasta. Huolehdi myös valvonnasta. Mikäli oppilas ei suostu poistumaan, pyydä paikalle toinen aikuinen.

Tarvittaessa rehtori evää oppilaalta koulunkäyntioikeuden loppupäiväksi tai pidemmäksi ajaksi. Tilanteessa mukana ollut aikuinen kirjaa tapahtumat.

Oppilas oppilasta kohtaan

ensiavun antaminen

asiasta ilmoittaminen rehtorille

kiistan osapuolet eri tiloihin rauhoittamaan aikuisen kanssa

tieto asianomaisten lasten vanhemmille

väkivaltatilanne sovitellaan mahdollisimman pian kaikkien osapuolen läsnä ollessa

tarvittaessa ulkopuolisen avun hakeminen.

Oppilaan väkivaltainen käyttäytyminen opettajaa/ muuta henkilökuntaa kohtaan

opettaja pyrkii rauhoittamaan tilanteen ja puolustaa itseään

opettaja ottaa yhteyden rehtoriin ja huoltajiin

opettaja, johtaja ja oppilashuoltoryhmä arvioivat jatkotoimenpiteiden tarpeen.

Ulkopuolisen henkilön väkivaltainen käyttäytyminen koulussa (esim. huoltaja)

Suojaa oppilaat esimerkiksi lukitsemalla ovi tai ohjaamalla heidät turvalliseen tilaan.

Tiedota rehtoria, joka tiedottaa muita koulussa olevia.

Opettaja/ muu henkilökunnan jäsen pyrkii rauhoittamaan tilanteen.

Tilanteen vaatiessa kutsutaan poliisi/sosiaalityöntekijä.

Opettaja, rehtori ja oppilashuoltoryhmä arvioivat jatkotoimenpiteiden tarpeen kaikkien osapuolten osalta.

Opettajan/ muun henkilökunnan jäsenen väkivaltainen käyttäytyminen oppilasta kohtaan

kaikki tietoon tulleet tapaukset tutkittava.

Akuutti tilanne

Varmista, että ihmiset ovat turvassa.

Ilmoita tapahtumasta välittömästi rehtorille.

Ota yhteyttä huoltajaan.

Kutsu ulkopuolista apua (poliisi, ambulanssi).

Järjestä yhteydenpitomahdollisuus mukanaolijoille.

Ilmoita poliisille.

Jälkityöskentely

Ilmoita lastensuojeluviranomaisille, jos kyseessä on alaikäinen henkilö.

Jos oppilas on sekaantunut selkkaukseen, rehtori kutsuu oppilashuoltoryhmän koolle.

Täytä väkivaltatilanneilmoitus ja toimita se esimiehellesi tai työturvallisuusvaltuutetulle.

Jos itse olet joutunut väkivallan kohteeksi, ota yhteyttä työterveydenhuoltoon.

Ota yhteyttä työturvallisuusvaltuutettuun ja luottamusmieheen.

Tee harkintasi mukaan rikosilmoitus. Rikosilmoitus on tehtävä väkivallan tekijän iästä huolimatta, vaikka tekijä olisi alle 15-vuotias.

Keskustele työtovereitasi kanssa tapahtumasta.

Tarvittaessa ota yhteyttä ammattiliitosi juristiin.

Ilmoita poliisille.

Pommiuhka

Pommiuhka otetaan aina vakavasti, ja poliisi kutsutaan paikalle. Kaikki viedään turvaan ja kukaan ei saa mennä sisätiloihin ennen kuin poliisi on tutkinut paikat ja todennut tilat turvallisiksi. Samoin muu väkivallalla uhkaaminen.

5.8 Lasten seksuaalinen häirintä

Lapset kertovat harvoin oma-aloitteisesti seksuaalisesta häirinnästä. Taustalla voi myös olla uhkailua. On yleisempää, että lapsi viittaa asiaan, mutta vanhemmat eivät välttämättä ymmärrä sitä. Voi myös olla niin, että lapsi kieltää koko asian, vaikka se on jo tullut tietoon muuta kautta.

On tärkeää, että henkilö, jolle lapsi uskoutuu, pysyy rauhallisena ja asiallisena.

Ei pidä koskaan pakottaa lasta kertomaan yksityiskohtaisia asioita, koska se voi aiheuttaa sen, että lapsi menee ötakalukkaan. (Voidaan kysyä esim. "Miten voin nyt auttaa sinua?")

On tärkeää kirjoittaa muistiin kaikki, mitä on lapselta kysynyt ja mitä lapsi on siihen vastannut.

Kehu lasta siitä, että hän on uskaltanut kertoa tapahtumasta, koska silloin aikuisilla on mahdollisuus auttaa häntä ja hänen perhettään.

Ota yhteyttä koulun terveydenhoitajaan/koululääkäriin/koulupsykologiin/sosiaalityöntekijään ja poliisiin.

Tehdään lastensuojeluilmoitus.

HUOM! Älä lupaa lapselle pitäväsi asiaa salassa. Joudut silloin tilanteeseen, jossa joudut pettämään lapsen luottamuksen.

5.9 Päihteiden käyttö tai käytön epäily

Päihteet ovat kemiallisia aineita, joiden nauttimisen tarkoitus on savuttaa humalatila.

On yksiselitteisesti kiellettyä olla alkoholin tai muun päihteen vaikutuksen alaisena koulussa.

Ennaltaehkäisevä toiminta on ensisijaisesti kodin vastuulla.

Alhainen puuttumiskynnys.

Epäily väärinkäytöstä

Jos epäilet, että joku oppilas on alkoholin tai muun päihteen alaisena, poista hänet luokasta ja hälytä apua, niin ettei oppilas pääsee karkaamaan.

Jos oppilas pystyy kommunikoimaan kanssasi, kysy häneltä, mitä hän on käyttänyt yms.

Oppilasta ei voida viedä verikokeeseen ilman hänen tai huoltajan suostumusta.

Vanhemmat kutsutaan paikalle hakemaan lastansa kotiin. Valvonta jatkuu siihen saakka, kunnes vanhemmat saapuvat paikalle. Vanhemmat vastaavat siitä eteenpäin lapsensa valvonnasta.

Yhdessä huoltajan kanssa sovitaan mahdollisesta tukitoiminnasta tai jatkohoidosta.

Jos oppilas on väkivaltainen tai uhkaileva, kutsutaan poliisi paikalle.

Tehdään aina lastensuojeluilmoitus, jos lapsi on alaikäinen.

Hallussapito on aina poliisiasia.

Toinen oppilas kertoo toisen oppilaan väärinkäytöstä

Ei paljasteta oppilaan henkilöllisyyttä, jos oppilas niin vaatii.

Pyydetään epäilty oppilas keskustelemaan kahden oppilashuoltoryhmän henkilön kanssa.

Jos epäily näyttää todennäköiseltä, jatketaan edellä kuvatun toimintamallin mukaisesti.

Huoltaja kertoo oppilaan väärinkäytöstä

Jos huoltaja epäilee oppilaan käyttävän alkoholia tai muita päihteitä ja ilmoittaa siitä kouluun, voi koulu lähettää oppilaan terveydenhoitajalle tai koululääkärille. Jos katsotaan aiheelliseksi, voidaan oppilas lähettää huumetestiin.

Päihteiden väärinkäytön tunnusmerkkejä

nuoren kaveripiiri vaihtuu

nuoren rahantarve kasvaa; näpistely, ilkivalta, kauppaaminen lisääntyy

koulumenestys laskee

poissaolot lisääntyvät, aamu- tai maanantaipoissaoloja

epärealistisia puheita, tarinoita, valehtelua

luonteessa muutoksia

esiintyy pelkotiloja, ahdistuneisuutta, levottomuutta

erilaisia fyysisiä merkkejä, riippuu käytetystä aineesta esim. laajentuneet silmäterät, verestävät silmänvalkuaiset, vapina, hikoilu, laihtuminen/lihominen, uneliaisuus, tokkuraisuus haju, tietyille aineille ominainen esim. tinneri, kannabis esineet; piippu, veitset, aineenpalaset ulkonäkö/olemus muuttuu.

Ennaltaehkäisevä malli

ennaltaehkäisevän päihdekasvatuksen tavoitteena on tukea oppilasta päihdeettömään elämään vahvistamalla lapsen itsetuntoa
oppilas hyväksytään omana itsenään, häntä tuetaan yksilöllisyyteen ja hyviin ihmissuhteisiin huomioimalla lapsen erityistarpeet
oppilaalle annetaan eväitä kohdata valintatilanteita (rohkeutta sanoa ei) ja oppilaille annetaan tietoa päihteistä hänen ikäkautensa sekä elämänpiirinsä huomioden
ennaltaehkäisevä työ pyrkii rakentamaan ja monipuoliseen päihdekasvatukseen tavoitteena saada oppilas ymmärtämään, ettei päihteenkäyttö kuulu lapsuuteen mikäli oppilaalla epäillään päihteen käyttöä, niin opettaja tai rehtori ottaa yhteyden huoltajaan, jonka kanssa sovitaan jatkotoimenpiteistä
jos vanhemmat eivät ole kykeneväisiä kohtaamaan ongelmaa, koulu ohjaa heidät ammattiauttajien puoleen.

Päihtynyt huoltaja koulussa

Jos lapsen huoltaja tulee päihtyneenä kouluun, hänet pyydetään rauhallisesti poistumaan koulun alueelta.

Pyydetään huoltajaa palamaan vasta sitten, kun hän on taas selvin päin.

Tarvittaessa kutsutaan poliisi paikalle.

Oppilasta ei lähetetä kotiin päihtyneen huoltajan kanssa, vaan varmistetaan, että kotoa löytyy selvin päin oleva aikuinen.

Otetaan välittömästi yhteyttä rehtoriin ja tehdään lastensuojeluilmoitus.

Rehtori ottaa yhteyttä sosiaalipäivystykseen tai tarvittaessa poliisiin.

Henkilökunnan päihteen väärinkäyttö

Työelämässä päihteen väärinkäytöllä tarkoitetaan sitä, kun työntekijä toistuvasti jää pois työstään päihteen vuoksi poistuu työpaikalta työaikana päihteen vuoksi tulee päihtyneenä töihin tai käyttää päihettä työaikana.

Työpaikalla jokainen työntekijä voi tehdä nimettömän ilmoituksen esimiehelleen, jos huomaa päihteen väärinkäyttöä. Asianomaisella on oikeus tulla kuulluksi. Jos epäilyt ovat aiheellisia, asianomaista pyydetään ottamaan yhteyttä työterveyshuoltoon. Siellä tehdään hoitosuunnitelma, jota asianomainen sitoutuu noudattamaan.

5.10 Taustatietoa kriiseistä ja henkisestä tuesta

Välittömät tukitoimet kriisitilanteessa

Ihmisten selviytymistä traumaattisessa tilanteessa helpottavat seuraavat seikat:

rauhhoitava, turvallisuutta luova ilmapiiri

myötäeläminen ja huolenpito

reaktioiden ymmärtäminen ja hyväksyminen

uhrien kertomuksen kuunteleminen

tyhjien sanojen ja lupauksen välttäminen

levollinen läsnäolo, se ettei jää yksin

avoin ja rehellinen tieto tapahtuneesta

tietojen pitäminen ajan tasalla.

Tyypillisiä tunteita kriisitilanteissa: (sekä aikuiselle että lapselle)

lamaannus, avuttomuus

turvattomuus

pelko tulevaisuudesta

epäluottamus elämään

syyllisyys

epätietoisuus siitä, miten tulisi toimia.

Psykologinen jälkipuinti

Psykologinen jälkipuinti järjestetään yleensä kolmen vuorokauden sisällä traumaattisesta tapahtumasta. Ensimmäisen kolmen vuorokauden aikana ihminen on avoin tapahtuman käsittelylle, sen jälkeen psyykkiset puolustuskeinot voivat estää asian käsittelyä. Jälkipuinnin vetävät siihen koulutetut työntekijät.

Jälkipuinnin tarkoituksena on tukea normaalin surutyön käynnistymistä ja estää posttraumaattisen stressihäiriön syntyminen. Jälkipuinnissa annetaan tietoa tapahtumien kulusta, jottei mielikuvitus tai huhut paikkaisi aukkoja. Jälkipuinti antaa mahdollisuuden jäsentää osallistujien ajatuksia ja tunteita. Siellä annetaan tietoa mahdollisista jälkireaktioista ja avunsaantipaikoista sekä kartoitetaan avun tarvetta.

Purkukokous

Purkukokous järjestetään traumaattisissa tilanteissa auttajina toimiville. Se tarjoaa mahdollisuuden keskustella välittömästi tapahtuneesta ja purkaa kokemuksia. Kriisiryhmä voi järjestää itselleen purkukokouksen ilman ulkopuolistakin vetäjiä. Rituaaleilla on tärkeä merkitys surun käsittelyssä. Muistotilaisuus, hautajaiset, kuvat, kynttilät sekä kirjeen kirjoittaminen tai piirtäminen auttavat surun työstämistä.

Myöhempi tuen tarve

Ihmisten myöhempi tuen tarve on yksilöllinen ja siihen vaikuttaa traumaattisen tapahtuman luonne. Suru lähimmäisen kuolemasta ei häviä muutamassa kuukaudessa, ei ehkä koskaan, siksi surulle toipumiselle on annettava aikaa. Joillakin oppilailla tai opiskelijoilla voi olla tarve keskustella ja työstää asioita useaan kertaan, jolloin oppilashuollon henkilöstö voi järjestää heille yksilöllisiä tai ryhmätapaamisia. Erityisen traumaattisen tilanteen jälkeen lapsi tai nuori voi olla myös traumaterapian tarpeessa, jolloin hänet tulee ohjata mielenterveyspalveluihin. Myös koulun työntekijöillä voi olla myöhempää tuen tarvetta.

KESKEISTÄ ON

Kriisivalmiuden ylläpitäminen.

Työntekijöiden perehdyttäminen.

Vuosittainen tiedotus kodeille ja työyhteisölle.

Kriisitoimintasuunnitelman päivittäminen.

Trauman voi aiheuttaa:

yksittäinen tapaus

onnettomuus

katastrofi

äkillinen kuolema

väkivalta, väkivallanteko

muu dramaattinen tapahtuma

kasautuvat tapahtumat

seksuaalinen hyväksikäyttö

pahoinpitely

sota

sairaus
avioero
kiusaaminen
lapsi elää traumaattisissa oloissa kehitysvuosinaan

Henkilöt, jotka ovat olleet mukana erilaisissa traumaattisissa tapahtumissa, kuten onnettomuus, sairaus, kuolemantapaukset, avioero, väkivalta tai väkivallalla uhkailu, käyvät läpi eri kriisivaiheita ja jokainen käy niitä läpi omalla tavallaan.

Traumaattisen kriisin vaiheet:

1 Shokkivaihe

Alkaa välittömästi, kun jotain vakavaa on tapahtunut, ja kestää korkeintaan yhden viikon.
Henkilö kokenut jotain ennen kokemattonta.
Voimakkaita sekä fyysisiä että psyykkisiä reaktioita tai täysin tunteeton tila (öen tunne mitäänö).
Hän on järkyttynyt ja psyykkiset toiminnot poikkeavat tavanomaisesta.

2 Reaktiovaihe

Viikosta kuuteen viikkoon tapahtumasta.
Vaiheittainen örekisteröintiö tapahtuneesta.
Yleensä tuskallinen vaihe, jolloin reaktiot voivat olla erittäin voimakkaita: suru, itkuherkkyys, ahdistus, syyllisyydentunne, unihäiriö, väsymys ja pahoinvointi.
Ihmissuhteissa ja sosiaalisessa kanssakäymisessä voi huomata ärsyntyneisyyttä ja sulkeutuneisuutta.
Ihminen, joka käy läpi reaktiovaiheen, tarvitsee ehdottomasti tukea. Tärkein osa siinä on aktiivinen kuuntelu, jossa kyseinen henkilö saa kertoa tapahtuneesta sekä pukea tunteensa sanoiksi.

3 Työstövaihe

Kestää kauan, jopa vuoden.
Henkilö on tottunut tilanteeseen.
Kriisireaktiot lakkaavat hitaasti ja kulkevat usein aaltoina.
Hän pystyy keskittymään arjen asioihin ja kiinnostumaan tulevaisuudesta.

4 Uudelleen suuntautumisen vaihe

Kriisi on ohi.
Kestää loppuelämän.
Kriisin kokenut henkilö rakentaa itselleen uuden kestävän pohjan. Läpikäyty kriisi antaa työkalut kohdata mahdollisia uusia kriisejä.

Lapsen suru
Miten lapsi kokee kuoleman?
Lapsen käsitys siitä, että kuolema on jotain lopullista, kehittyy viidestä kymmeneen ikävuoteen.
Kuolemaan liittyvä pelko ja se, että oma keho tuhoutuu, kasvaa. Lapset pelkäävät usein, että vanhemmat kuolisivat. Yli kymmenenvuotias lapsi voi ymmärtää kuolemaa abstraktisena käsitteenä ja ymmärtää myös kuolinsyyt. Itsehillintä ja itsenäisyys kasvavat.

Surureaktioita
Shokki, epätodellisuuden tunne
Pelko, vastustus, kauhu, protesti, tunnepurkauksia tai tunnelamaantuminen
Suru, kaipuu
Viha syyllisyys, häpeä
Arkiaskareiden suorittaminen vaikeaa surun työstämisen takia, koulunkäyntivaikeuksia
Tapahtuneen kieltäminen, toivo paluusta normaaliarkeen
Kysymyksiä tapahtuneesta (lapsen usko aikuisiin horjuu, jos häneltä pimitetään totuutta)

Ruumiilliset oireet tavallisia (pahoinvointia, päänsärkyä, kylmiä väreitä ym.)
Uni- ja syömishäiriöt.

Muita mahdollisia reaktioita:
Regressiivinen käyttäytyminen
Aggressiivinen käyttäytyminen
Välttää sosiaalista kanssakäymistä
Fantasioita
Persoonallisuuden muutos
Pessimistinen tulevaisuuden kuva
Syyn ja tarkoituksen miettiminen
Kehittyminen ja kypsyminen
Voi vaikuttaa niin henkiseen kuin fyysiseen kehitykseen.

Lapsi voi myös, kun välitön shokkivaihe on ohi, tuntea syyllisyyttä ja häpeää, sekä vetäytyä sosiaalisesti syrjään. Lapsen tunnetila saattaa muuttua, jolloin lapsi vetäytyy ja näyttää suurta pessimismää tulevaisuutta kohtaan. Koulunkäyntivaikeudet voivat ilmestyä, koska lapsi ei jaksaa keskittyä koulutyöhön. Lapselle on tyypillistä ösurahtaminen = käy läpi hetkisen aikaa kesken leikin/työskentelyn kohtaamaansa surua, ja jatkaa sen jälkeen omaa toimintaansa.

Kohtaa lapsen suru
Avoin ja rehellinen kommunikaatio
Anna lapselle helposti ymmärrettävää selitystä, ottaen huomioon lapsen ikä ja kehitystaso.
Selvitä väärinkäsitykset, vastaa rehellisesti kaikkiin kysymyksiin.
Vältä kaunistelevia ilmaisuja. Älä vertaile kuolemaa önukkumiseen tai ömatkaan (lapsi ajattelee konkreettisesti: nukkua = kuolema).

Anna lapselle aikaa ymmärtää
Ole avoin kysymyksille ja valmis keskustelemaan silloin, kun lapsi niin haluaa. Älä kuitenkaan odota pitkiä keskusteluita.

Tee menetyksestä todellinen
Näytä lapselle omat tunteesi.
Aseta esille valokuva tai kynttilä.

Tue lapsen kykyä hallita tunteita
Keskustele lapsen kanssa kuolemanpelosta (oman tai vanhempien).
Jatkuvuus koulussa on tärkeää.
Anna lapsen kertoa syyllisyydentunteistaan (älä kiellä niitä sanomalla: ö Noin et saa ajatellaö).
Pohdittavaa akuttivaiheen jälkeen
Akuutti tilanne (1. päivä)
Älä lähetä oppilaita aikaisemmin kotiin koulusta kuolemantapauksen takia!
Järjestä käsittelevää keskustelua muun henkilökunnan kanssa ennen päivän päättymistä. Henkilö, joka auttaa, tarvitsee myös itse apua.

Jatkoa (2. päivä)

Yritä saada kriisin kokenut lapsi palamaan kouluun mahdollisimman pian. Rutiinit ovat hyväksi.
Ilmoita mahdollisimman pian koulussa, kun on tapahtunut jokin onnettomuus, koska huhut leviävät nopeasti ja yleensä ne ovat totuutta kauheampia.
Jos kysymyksessä on oppilaan tai opettajan kuolema, on koko koulun yhteinen muistotilaisuus tärkeää.
Jos oppilas on kuollut, tarvitaan pidemmän aikajakson aikana useita keskusteluja luokassa.

Keskustelu

Keskustelu asianosaisen oppilaan kanssa

Ole hienovarainen, älä tunkeileva.

Ota selvää, miten asianosainen haluaa keskustella asiasta.

Vältä valmistautumatonta julkituomista. (On hyvä jutella luokan kanssa, mutta kuuntele ensin asianomaisia.)

On tärkeämpää kuunnella kuin puhua. Lauseet, kuten ökyllä kaikki järjestyy, ötiedän, miltä sinusta tuntuu jne. voivat sulkea ja estää lasta tuomasta esille syyllisyyden tunteitaan.

Keskustelu luokassa

Opettajan oman jälkipuinnin pitäisi olla kunnossa ennen kuin hän järjestää keskustelun luokassa. On hyvä noudattaa periaatetta, että asiantuntija auttaa opettajaa, opettaja luokkaa. Jos opettaja ei kuitenkaan pysty käsittelemään asiaa yksin luokassaan, hän voi tehdä sen yhteistyössä jonkun toisen ammattihenkilön kanssa.

Varaa tarpeeksi aikaa, esim. kaksoistunti.

Kuolemantapauksista ja muista kriiseistä on vaikea puhua.

Tee mielellään yhteistyötä jonkun toisen lapselle tutun henkilön kanssa.

Tee keskustelusta suunnitelma: esittely, säännöt, faktat, ajatukset, reaktiot, informaatio sekä yhteenveto ja päätös.

Keskustelun kulku, esimerkiksi:

Esittely

mitä lähituntien aikana tapahtuu

miksi keskustellaan; koska onnettomuuden/kuoleman aiheuttamista reaktioista puhuminen on tärkeää

Säännöt

ei puhuta luokan ulkopuolisille, ei juoruilla toisten puhumisia, mutta omista asioistaan saa puhua kenenkään ei ole pakko puhua, mutta olisi hyvä, jos kaikki kertoisivat, miten saivat tapahtuneesta tiedon

kukaan ei saa puhua toisten puolesta

ketään ei saa jälkeenpäin kritisoida siitä, miten tämä on reagoanut

ei muuta puhepakkoa.

Faktat

oppilaat kertovat, miten, keneltä ja missä saivat tietonsa

opettaja kertoo tosiasiat: tapahtumien kulku ja mahdolliset syyt

mukana voi olla asiantuntija: poliisi, paikalla ollut ensilinjalainen tai joku muu

kaikki saavat kertoa, miten saivat asiasta tiedon

tarve konkreettisen informaation saamiseen on erittäin suuri lapselle. On tärkeää puuttua huhuihin ja harhaluuloihin. Ahdistus leviää helposti.

Ajatukset

Millaisia ajatuksia tapahtunut on herättänyt? Esim. öMikä tuntui pahimmalta?ö

Ajatteliko joku muu samoin?

Ensimmäinen ajatus? Käydään läpi ajatukset tilanteen edetessä.

Reaktiot

Mitä näit, kuulit, tunsit, haistoit?

Mitä teit?

Reagoiko joku muu samoin?

Autetaan löytämään samanlaisia tuntemuksia kuin muilla: Oliko joku muu, joka reagoi samalla tavalla?

Kannusta mielellään oppilaita päästämään irti menetetyistä kanssaihmisistä.

Yritä järjestää kavereista toisilleen tukea, sillä tällä voidaan rohkaista huolehtivaisuuteen toisia kohtaan.

Informaatio

kerätään yhteen reaktioita

esitä ne asiat, jotka oppilaat toivat esille. Osoita samankaltaisuuksia reaktiotavoissa.

opettaja kertoo muita normaaleja reagoititapoja ja pelon tunteista: ahdistuksesta, vihasta, kostosta, surusta, häpeästä ja syyllisyydestä.

lasten on tärkeä ymmärtää, että tapahtunut voi vaikuttaa heidän keskittymiskykyynsä ja muistiinsa, ja on täysin normaalia, että asian työstämiseen tarvitaan viikkoja tai jopa kuukausia

Yhteenveto ja päätös

tee yhteenveto puhutusta ja suunnittele tulevia tapahtumia

yhteinen toimenpide luokan puolesta. Suunnittele jotain, mitä tehdä yhdessä. Esimerkiksi yhteinen

piirustus on hyvä lopetus kokoukselle

suunnitellaan myöhempiä tapahtumia (esim. hautajaiset)

kannusta lapsia tulemaan tarpeen tullen puhumaan sinun tai jonkun muun oppilashuoltoryhmän jäsenen kanssa.

Opettaja voi neuvoa oppilasta:

puhumaan vanhempien kanssa tapahtuneesta

puhumaan ystävien kanssa

hankkimaan lisää tietoa tapahtuneesta

kirjoittamaan runoja, päiväkirjaa

kuuntelemaan musiikkia

käymään tapahtumapaikalla/haudalla

tekemään jotakin yhdessä, esim. surevan perheen hyväksi

käyttämään rituaaleja tunteiden ilmaisemiseen.

Rituaalien tarkoitus

Rituaalit tekevät tapahtunutta todellisemmaksi ja tuovat sitä lähemmäksi.

Se estää mielikuvia (Ehkä hän ei olekaan kuollut.), joka voi saada henkilön sulkeutumaan niin, ettei voida edetä surutyössä ja työstää kuolemantapausta tunteenomaisesti.

Rituaalit ovat tärkeitä myös heille, joilla on vaikeuksia suulliseen ilmaisuun.

Kuolleen oppilaan pulpetti voi olla paikoillaan, ja se voidaan koristaa kynttilöin ja kukkasin.

Muista, että surulla on pitkä kantama.

Rutiinit antavat järjestystä kaaokseen. Nopea palaaminen kouluun ja normaalin työskentelyn aloittaminen tuovat järjestystä kaaokseen.

Koulussa on hyvä olla kriisilaatikko, jota säilytetään opettajainhuoneessa. Laatikko sisältää materiaalia, jota tarvitaan luokassa tai juhlasalissa järjestettävään muistotilaisuuteen.

5.11 Kriisi työyhteisössä

Välittömät toimenpiteet

asioihin tulee suhtautua aina vakavasti sekä hienovaraisesti

luottamuksellisuus erittäin tärkeää

kysymys usein yhdestä ihmisestä mutta useasta osallisesta joihin asia vaikuttaa

Muut työyhteisöön liittyvät ongelmat

asiaan tarttuminen ajoissa
epäilyksestä ilmoitus esimiehelle
keskustelu asianosaisen/ asianosaisten kanssa
hienovaraisuus
jos tarvetta, rehtori tekee esityksen asian korjaamiseksi tai auttaa hoitoon ohjaamisessa
asianosaisen sitoutuminen
ammattiauttajat
jälkiseuranta
tuki esimieheltä sekä työyhteisöltä erittäin tärkeää.

Rehtorin rooli

aina askeleen edellä
keskity olennaiseen
rauhallinen olemus
tiedotusvastuun ottaminen: henkilökunta, oppilaat, vanhemmat, media, kriisiryhmä
kuuntele
puhu rauhallisesti
säännöllisin välein puhetta henkilökunnalle ja oppilaille
tuki kriisiryhmän jäsenille
tuki henkilöstölle
vastuu kantaa, mutta johtajakin tarvitsee tuen jaksakseen   oma luetettava tukihenkilö:
Oletko syönyt? Oletko nukkunut? Kuinka voit tänään? Mitä tulee seuraavaksi? Miten valmistautua siihen? Muista hengittää. Seiso suorassa.
keskustelutuki, next step -valmennus, ohjaus eteenpäin, tarvittaessa terapia prosessin jälkeen